

Az oktatásügy rövid áttekintése

Scuola Materna

A legtöbb 3 - 5 éves olasz gyerek (majdnem 90 %) előiskolába (*Scuola Materna*) jár, amely az óvodához hasonlít, hiszen itt is elsősorban a gyerekek személyes fejlődését és szociális viselkedésformák megtanulását segítik.

Scuola Elementare

Komolyra az elemi iskolában (*Scuola Elementare*) fordul a dolog, amely összesen 5 évig tart. A tanítás általában délelőttönként, hétfőtől szombatig folyik. Az első két évben írni, olvasni és számolni tanulnak a gyerekek. A következő három évben pl. olasz, idegen nyelv, matematika, természettudományok, társadalomtan szerepel az órarendben. Egyes iskolákban egész napos oktatásra van lehetőség, ahol kiegészítő tantárgyak is szerepelnek. A gyerekek teljesítményét egy, a tanár által írt beszámoló (*scheda*) foglalja össze. Az elemi iskola bizonyítványa a középfokú oktatásban való továbbtanulásra jogosít fel.

Scuola Media

A alsó középiskola (*Scuola Media*) 3 évig tart, 11-14 éves tanulók járnak ide. Kötelező tantárgyak pl. az olasz, egy idegen nyelv, állampolgári ismeretek, természettudományok és a testnevelés. A korábbi 1-10-ig terjedő osztályzási módszert időközben eltörölték, helyette a tanár rendszeresen értékelést készít, amely a gyerekek egyes tantárgyakban nyújtott, illetve általános teljesítményán alapszik. Az év végén ismét szöveges értékelést (*Scheda Personale*) kapnak a gyerekek. A harmadik év végén a tanulók vizsgát kötelesek tenni. Sikeres vizsga esetén egy további szabad iskolátogatásra jogosító bizonyítványt (*Diploma di Livenza Media*) kapnak.

Felső középfokú iskola

Az általános iskolakötelezettség után a fiatalok szabad belátására van bízva a további képzések elvégzése, hogy azután vagy egyetemi tanulmányokat folytassanak, vagy hogy a munka világába lépjenek. Igény szerint különböző iskolatípusok választhatók. Az általános klasszikus nyelveket oktató, a természettudományi és a pedagógiai iskolatípusok mellett, van művészeti, technikai és szakmai irány is. A képzési irányok 3, 4 vagy 5 évesek. Általában a felső-középfokú iskolák minden típusban tandíjat kell fizetni.

A szokványos tagozatoknak a teljesítményértékelése egységes. Ebben nem csak az írásbeli, és szóbeli vizsgákon szerzett osztályzatok játszanak szerepet, hanem olyan információk is melyeket a tanárok a jelenlét, a tanórákon való részvét és a szülőkkel való kapcsolat alapján nyertek. A felső tagozat végén a pozitív értékelést kapott tanulók érettségiznek (*Maturitá*).

Liceo Classico (humán középiskola)

A klasszikus nyelveket oktató Liceo (*Liceo Classico*) 5 éves, és egyetemi vagy más felsőfokú tanulmányokra készít fel. Az órarendben a klasszikus nyelvek mellett, egy modern idegen nyelvet, valamint további általánosan művelő tárgyakat találunk.

Liceo Scientifico (reál középiskola)

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A természettudományos szakterületre kiterjedő *Liceo* szintén 5 éves és olyan tanulóknak ideális, akik természettudományos vagy orvosi tanulmányokra készülnek. De az ebben az iskolában szerzett bizonyítvánnyal más fakultásokon is tovább lehet tanulni.

Instituto Magistrale

Az Elemi Iskolai Tanárok Intézete (*Instituto Magistrale*) 4 év alatt elemi iskolai tanárokat képez. A végbizonyítvány neveléstudományi stúdium megkezdésére jogosít fel. Ha az ebben az iskolatípusban tanuló fiatal egy ötödik évet is elvégez, további (bár nem az összes) fakultásokon való továbbtanulásra is jogot nyer.

Scuola Magistrale

Ez az iskola 3 év alatt előiskolai tanárokat képez ki. Ez a német nevelői képesítéssel hasonlítható össze (magyar megfelelője az óvónő ford.).

Művészeti irányú oktatás

Liceo Artistico

A Művészi Liceóban (*Liceo Artistico*) két 4 éves szakirány közül lehet választani. A képzőművészeti és díszlettervezési szakirány elvégzése után a képzőművészeti akadémián (*Accademia di Belle Arti*) lehet továbbtanulni. Az építészet szakirány az építész stúdiumok megkezdésére készít fel. Az ötödik év elvégzése után kapott bizonyítvány (*Maturità Artistica*) más fakultásokra is felvételt tesz lehetővé.

Instituto d'Arte

A Képzőművészeti Intézetben (*Instituto d'Arte*) 3 év alatt iparművészeti pályákra készítik fel a tanulókat. Egyes iskolákban kísérletképpen egy két éves kiegészítő tanfolyamot indítanak, ennek a bizonyítványa (*Maturità di arte applicata*) további művészeti tanulmányokat tesz lehetővé a fiatalok számára.

Instituto Technico

A technikum bizonyos foglalkozásokra szakmákra való felkészítést szolgálja. Kilenc különböző technikum létezik pl. mezőgazdasági, kereskedelmi, idegen nyelvi kereskedelmi, turisztikai és ipari. A képzés 5 éves és általános és szaktantárgyak mellett gyakorlatot is tartalmaz. Akik a képzés után nem rögtön szeretnének elhelyezkedni, a bizonyítványukkal egyetemi tanulmányokat is kezdenek.

Instituto Professionale

Ez az intézmény 3 és 5 éves tagozatain szakmunkási képesítést nyújt. Öt különböző szakirány létezik: mezőgazdaság, kis és nagyipar, kereskedelem, hotelszakma, un. női foglalkozások (férfiak számára is választható). A három éves képzés után egy szakvizsgát tesz a tanuló, mely az adott szakmában való elhelyezkedésre jogosítja, míg az 5 éves képzést választók főiskolán folytathatják tanulmányaikat.

Inasság

Azoknak a fiataloknak akik egy szakmát nem a fenti intézményben szeretnék elsajátítani, lehetőségük van, hogy inasként helyezkedjenek el (*apprendistato*). A kereskedelemben és a kézműiparban bevett ez a képzési forma. A fiatalok 15 és 26 év között sajátíthatják el így a

OKTATÁSÜGY

Olaszország

szakmát. A inasok 32 munkaórát az adott munkahelyen és 8 órát iskolában töltenek. A képzés egy vizsgával zárul, melynek eredményét a bizonyítvány tartalmazza.

Üzemi szakképzés

Egyes nagyvállalatok (pl. Fiat, Olivetti) saját, üzemen belüli képzési intézményeket tartanak fenn. A fiatalok több lépcsőben jutnak el az adott képzettség megszerzéséig. A tanulók első lépésben különböző, a tevékenységükhöz lényeges területet ismerhetnek meg. A második lépcső a munkafelvétel, a munkavégzés. Végül a harmadik lépésben iskolába járnak, iskolaközpontokban vagy külső oktatási intézményekkel való együttműködésben szakismereteket és készségeket szereznek.

Felsőoktatás

Olaszországban az állami és a nem állami felsőoktatási intézmények is állami elismertséget élveznek. Minkét esetben tandíjat kell fizetni, de a nem állami intézményekben ez jóval magasabb. Németországhoz hasonlóan az érettségi (*diploma di maturita*) már felvételt biztosít. Kizárólag olasz nyelven tanítanak. Egyes főiskolákon nyelvtanfolyamokat indítanak külföldieknek. Külföldi bizonyítványok elfogadásáról az illetékes testületek döntenek. Három akadémiai fokozat adható az egyetemeken: *diploma*, *laurea* és *dottorato di ricerca*, az utóbbi kettő a doktori cím viselésére jogosít (*dottore*). A *diploma*-val záródó tanulmányok egy olyan szakmára készítene fel, melyek bár nem érik el a *laurea* tanulmányok tudományos szintjét, de felsőfokú végzettséget követelnek meg. A *laurea* tanulmányokat (pl. természettudományos, orvosi, műszaki és mérnöki tudományok vagy bölcsészettudományok) választók minden évben vizsgákat tesznek. Ezeken általában egyrészt az előadások és szeminárium anyagait, másrészt a kötelező és választott szakirodalom ismeretét kérik számon. Az összes vizsga teljesítése után önálló tudományos értékű szakdolgozatot (*tesi di laurea*) kell készíteni. A tanulmányok utolsó lépése a *laurea* vizsga, amely elsősorban a szakdolgozat megvédését jelenti. A *laurea* tanulmányok 4-5 évig tartanak, az orvosi egyetemen 6 évig. Bizonyos felvételi korlátozások (pl. orvosi egyetemen), illetve felvételi vizsgák azért léteznek. Ez a kutatóorvosokra is vonatkozik.

Szakmai továbbképzés

Olaszországban is van lehetőség az állami iskolai végzettségek bepótlására esti tanfolyamokon. Léteznek ún. "150 órás tanfolyamok", melyek eredetileg szakszervezeti kezdeményezésre jöttek létre, és céljuk hogy az olasz munkavállalóknak lehetőséget biztosítsanak kötelező iskolai bizonyítványok megszerzésére, vagy a tanult szakmájukban való továbbképzésre.

Az Oktatási Minisztérium által felkínált államilag elismert szakmák elsajátítását szolgáló tanfolyamok mellett, indítanak regionális tanfolyamokat is, amelyek a munkanélküliek, vagy a munkanélküliségtől veszélyeztetett emberek számára további szakképesítést adnak, hogy ezáltal javuljon az esélyük a munkaerőpiacon. A továbbképzések és átképzések elvégzése nappali és esti tanfolyamokon lehetséges, szervezői állami és magán képzőintézmények. A képzési programok felügyeletét az állam látja el.

A nők szakmai beilleszkedését - a gyermekekkel otthon töltött idő után - különleges programok segítik, melyek részben a francia "Retavailler" kezdeményezés alapján jöttek létre. A terület legfontosabb szervezete a "Orientamento Lavoro" egyesület, ahol mind tanácsot, mind képzést kaphatnak az érdeklődők.

TARTALOMJEGYZÉK

AZ OKTATÁSÜGY RÖVID ÁTTEKINTÉSE.....	1
TARTALOMJEGYZÉK.....	4
ISKOLARENDSZER.....	5
AZ OKTATÁSI RENDSZER GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁSA	5
AZ ISKOLÁK FELÜGYELETE ÉS FENNTARTÁSA	6
ELŐISKOLÁK (SCUOLA DELL' INFANZIA)	12
A KÖTELEZŐ OKTATÁS, AZ ISKOLAKÖTELEZETTSÉG SZAKASZA	14
<i>Elemi szintű oktatás (Scuola Primaria)</i>	14
<i>Alsó középiskola (Scuola media)</i>	16
AZ ISKOLARENDSZER AZ ISKOLAKÖTELEZETT KOR UTÁN.....	18
<i>Hagyományos felső középiskolai képzés</i>	19
<i>Művészeti középfokú oktatás</i>	22
<i>Technikumi képzés</i>	23
<i>Szaktanácskésztés</i>	24
AZ OLASZ KÖZÉPISKOLA.....	26
SZAKMAI KÉPZÉS	32
AZ INASSÁG	34
VÁLLALATI SZAKKÉPZÉS	37
NÉGYSZER QUATTRO STAGIONI	55
TRENDEK A TANULUSI IRÁNYOK ÉS A VÁLASZTOTT SZAKMÁK TERÜLETÉN.....	57
A FELSŐOKTATÁS NEM EGYETEMI RÉSZLEGEI.....	59
ÉLETMŰVÉSZEK KARRIER ÉS KRÍZIS KÖZÖTT.....	61
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	63

Iskolarendszer

Az oktatási rendszer grafikus ábrázolása

lásd a német grafikus ábrát

1. A kormány javasolta az iskolakötelezettség 8-ról 10 osztályra emelését, azaz a gyerekek 16 éves korukig járnának iskolába
2. A *Scuola Media*, az alsó-középiskol általánosan oktatást nyújt, a záró bizonyítvány a felső-középiskolába lépésre jogosít.
3. Az öt éves *Liceo*. a felső-középiskola általános képzést ad két különböző specializációs lehetőséggel: klasszikus nyelvek (*Liceo classico*), természettudományok (*Liceo scientifico*). A záró bizonyítvány az érettségi (*Maturità*) felsőfokú tanulmányokra jogosít.
4. A négy éves *Liceo artistico* a felső-középfokú oktatási intézmény, általánosan képző és művészi oktatást kínál, és további művészi tanulmányokra készít fel. Egy ötödik oktatási év után letehető a *Maturità artistica*, amely bármilyen felsőfokú továbbtanulás lehetőségét biztosítja.
5. A hároméves művészeti iskola (*Instituto d' Arte*) általános és művészeti képzést nyújt és rögtön a munka világára készít fel. Egyes iskolákban kísérletképpen további két éves oktatást vezettek be, melynek bizonyítványa, iparművészeti érettségi (*Maturità di arte applicata*) művészeti felsőfokú tanulmányokat tesz lehetővé.
6. Az öt éves technikum (*Instituto Technico*) általános és szakmai képzést biztosít, mely után rögtön lehetséges a munkába állás. A záró bizonyítvány (*Maturità technica*) általános felsőfokú továbbtanulási lehetőséget jelent.
7. A hároméves szakmai intézetben (*Instituto Professionale*) egy szakképesítés szerezhető (*Diploma di Qualifica - szakmunkás bizonyítvány*). A kísérletképpen bevezetett öt éves oktatás olyan végbizonyítvánnyal zárul, mint amilyen a *Instituto Technico*-ban szerezhető.
8. A négy éves *Instituto Magistrale* elemi iskolai tanárokat képez. Az itt szerzett bizonyítvánnyal neveléstudományi karokon lehet továbbtanulni. Egy ötödik év elvégzésével más, meghatározott felsőfokú intézményekben is továbbtanulhat a diák.
9. A hároméves *Scuola Magistrale* előiskolai tanárokat (magyar megfelelője az óvónő *ford.*) képez ki.
10. Ezek a szakmai képzések 15-26 éves (néha idősebb) fiatalok számára nyújtanak képzési lehetőséget.

----= egy képzéslépcső kezdete/vége

.....= egy képzéslépcső lehetséges kezdete/vége

Az iskolák felügyelete és fenntartása

Jogi keretfeltételek

Az oktatásügyre vonatkozó alapvető elvek az olasz alkotmány alapján a következők: tanszabadság; az állam kötelessége átfogó és mindenki számára elérhető képzés biztosítása minden képzési szinten; magánszemélyek joga az iskolaalapításra, melyet nem az állam tart fenn; a szülők kötelessége a gyermeküket legalább 8 évig iskolai oktatásban részesíttetni (ez a nyolc év megfelel az elemi és az alsó középiskolának, melyet az állami iskolákban ingyenesen vehetnek igénybe); az iskolakötelezettségen túl olyan intézkedéseket kell tenni, hogy a tehetséges és kiemelkedő tanulók, akkor is továbbtanulhassanak, ha erre már nincsenek anyagi lehetőségeik.

Kompetencia megosztás

Az oktatásügyet korábban Olaszországban központilag irányították. Az 50-es évek végétől az államihatas- és feladatkörök progresszív decentralizációja történik. 1972-ben számos állami oktatás-felügyeleti feladatot megkaptak a régiók, a tartományok és a települések hatóságai. Az oktatáspolitikát továbbra is központilag irányított terület és minden iskola, legyen az állami, önkormányzati, vagy privát köteles betartani a törvényeket, rendeleteket és előírásokat, ahhoz, hogy hivatalos elismertséget élvezzen.

Legfelső szinten két minisztérium illetékes az oktatáspolitikában: az Oktatási Minisztérium (Ministerio della Pubblica Istruzione - MPI), amely az elemi és középiskolák felügyeletét látja el és a Felsőoktatási-, Tudományos és Technológiai Kutatási Minisztérium (Ministerio dell' università e della ricerca scientifica e tecnologica), amely 1989-ben vette át az MPI-től a felsőoktatás irányítását.

Bizonyos területeken a két minisztérium szorosan együttműködik, pénzügyi kérdésekbe a Pénzügyminisztériumot, az iskola és a munkavilágát érintő ügyekben a Szociális és Munkaügyi Minisztériumot vonják be. A régiók és a tartományok szintjén az Oktatási Minisztérium helyi szervei látják el az állami feladatokat. Az egyes iskolákat az iskola irányítás területén bizonyos autonómia illeti meg. Minden felsőoktatási intézmény autonóm az akadémiai és tudományos kérdésekben, valamint szervezeti, pénzügyi és költségvetési területen.

1975 óta a fiatalok oktatási rendszeren kívüleső szakképzése a régiók illetékessége alá esik, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium ezen a területen a támogatás és koordinálás feladatát látja el.

Irányítás

Oktatási Minisztérium (MPI)

A minisztériumon belül a miniszter munkáját egy vagy több államtitkár segíti. A minisztérium főosztályokra tagozódik, ezek az egyes oktatási fokozatok és iskolatípusok, a tanárképzés, a kulturális csere, a nem állami oktatásügy és az MPI központi és helyi szerveinek személyzeti és irányítási főosztályai. Külön felügyelete van az előiskoláknak, a testnevelési és sportügyeknek, a művészeti képzéseknek és a kollégiumoknak.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Mint már említettük az Oktatási Minisztérium látja el az általános felügyeleti, és koordinációs feladatokat minden oktatási tevékenységgel kapcsolatban, illetékes az ezeket érintő törvényi szabályozások kérdésében, részt vesz a képzések tervezésében, kutatásában, és támogatásában, valamint ellátja az összes oktatási intézmény felügyeletét. Az MPI fogadja el a tantervek és a teljesítmények mérésének általános iránymutatásait, valamint a középfokú oktatást lezáró vizsgák és a nem egyetemi felsőfokú tanulmányok szabályzatait. Továbbá a minisztérium feladatai közé tartozik, hogy a tantervek és oktatási programok újítását támogassa, a tantervfejlesztési és oktatásszervezési iskolakísérleteket engedélyezze. A minisztérium közvetlenül felelős a költségvetési források elosztásáért, a tanárok alkalmazásának és mobilitásának szabályozásáért és a tanár-továbbképzések támogatásáért. Ezentúl felügyeli a minisztérium helyi szerveinél az automatizálás és technikai újítások bevezetését.

Helyi szinten a Regionális és a Tartományi Iskolahatóságok képviselik a minisztériumot, amelyek a központilag elfogadott politikai irányelveket és vezetési előírásokat valósítják meg. Tevékenységüket és szolgáltatásaikat egyeztetik a többi helyi hatósággal.

Mind a 20 régióban működik a helyi Iskolahatóság (Sovrintendenza Scolastica Regionale), melyet egy köztisztviselő irányít. A tartományokban Iskolahivatal (Provveditorati agli Studi) működik, ezek élén az iskolahivatal-vezető áll. A regionális iskolahatóságokat 1963-ban alapították, s kezdetben szinte kizárólag az iskolaépületek építésével és racionalizálásával, illetve a helyi hatóságokkal együttműködve elemi és középiskolák létrehozásával voltak elfoglalva. Manapság fő feladatuk, hogy szervezzék a felső-középiskolai tanári állások pályáztatását (concorsi) és, hogy az iskolaév időbeli felépítését meghatározzák. További feladatuk, hogy a tartományok iskolahivatalai számára a párbeszéd lehetőségét nyújtsák.

A tartományok iskolahivatalai mintegy helyi kirendeltségei a minisztériumnak és fontos szerepet töltenek be. Fő feladatuk, hogy az állami és magán elemi- és középiskolákban a központilag elfogadott előírások betartatását biztosítsák. Ezek a hivatalok felelősek az elemi és alsó-középiskolai tanárok alkalmazásáért, valamint a tartomány személyzeti- és iskolai irányításáért. Az iskolaigazgatók közvetlenül az iskolahivatalok alá tartoznak.

Helyi szinten a tanácsadást a Tartományi Iskolatanácsok és a Kerületi Iskolatanácsok látták el. Az elsők az iskolahivatalok és a regionális iskolahatóságok tanácsadó testülete, míg a kerületi tanácsok indítványokat dolgoznak ki az iskolahivatalok és más hatóságok, beleértve az Oktatási Minisztérium számára.

A Tartományi Iskolatanács(Consiglio Scolastico Provinciale) tagjai az állami és az államilag elismert iskolák vezetőinek választott képviselői, a tanárok, a nem oktató személyzet, a szülők, az iskolahivatalok, az adott tartomány településeinek és a munkaadók és munkavállalók képviselői. A tartomány vezető iskola-felügyelője, az iskolahivatal vezetője és a Tartományi Iskolatanács egy képviselője hivatalánál fogva tagja a testületnek. A Tartományi Iskolatanács a következő kérdéskörökben lát el tanácsadói funkciót: a tartomány területén iskolák létesítése és elhelyezése, iskolai tanácsadás, képzéstámogatás, az iskolaépületek nyilvános és magán használata oktatási célokra, forráselosztás az iskolák számára.

Az iskolakerületek megfelelnek a régiók részterületeinek, s mivel ezek szociális, kulturális és gazdasági értelemben egységesnek tekinthetők, ezért ezeken a területeken egységes

OKTATÁSÜGY

Olaszország

oktatáspolitikát folytatható. A Kerületi Iskolatanács (Consiglio Scolastico Distrettuale) tagjai a kerület iskolaigazgatói közül választott képviselők, minden iskolatípus tanár és szülő képviselője, valamint a felső középiskolák diákképviselői, a szakszervezetek és a helyi gazdasági és kulturális érdekcsoportok küldöttei. Feladataik közé tartozik az iskolakísérletek, tanterven kívüli tevékenységek tervezése, az iskolák közötti cserék, továbbtanulási és pályaválasztási tanácsadás, valamint az iskolákban az orvosi felügyelet megoldása.

Felsőoktatási-, Tudományos és Technológiai Kutatási Minisztérium

A Felsőoktatási-, Tudományos és Technológiai Kutatási Minisztériumot 1989-ben hozták létre azzal a céllal, hogy az 1990-es felsőoktatási reformtörvényben tervezett újításokat a felsőoktatás területén támogassa. A minisztérium feladata a tudományos és Technológiai kutatás tervezése és támogatása, három évenként egy felsőoktatási fejlesztési terv elkészítése, a minisztérium költségvetési forrásainak elosztása az intézmények között objektív, törvényileg szabályozott kritériumok alapján, és az olasz felsőoktatási intézmények részvételének koordinálása a nemzetközi felsőoktatási és kutatási programokban.

Intézményi szintű igazgatás

Az utóbbi években az iskolaigazgatását érintő kérdések a tartományi iskolahivataloktól lépésenként átkerültek az egyes iskolákhoz. Így az iskolák maguk döntenek arról, hogy a számukra évenként nyújtott forrást, hogyan használják fel, osztják el az irányítás, a működtetés és az oktatás feladati között. Ezeket a feladatokat minden iskolában az Iskolabizottság (*Consiglio di istituto*) és az iskola igazgatója (*Preside ill. Direttore didattico*) látja el. Az Iskolabizottság az iskolai költségvetés meghatározásáért, tanterven kívüli tevékenységek tervezéséért és szervezéséért felelős. A rendelkezésre álló források és a törvényi előírások alapján dönt a beszerzésekről, az iskolai felszerelések és az oktatási eszközök felújításáról, az iskolaépület hasznosításáról és berendezéséről, valamint iskolán kívüli tevékenységekről és sportrendezvényekről, korrepetálásokról és előkészítő órákról, és a más iskolákkal való együttműködésről. Az Iskolabizottság a tanárok a nem tanító iskolai személyzet és a szülők választott képviselőiből áll, a felső középiskolákban diákképviselők is tagjai a testületnek. Az iskolaigazgató hivatalból tagja a bizottságnak. A bizottság a szülők képviselői közül választ egy elnököt és egy vezetőséget, melynek az elnöke az iskola igazgatója.

Az iskolaigazgató képviseli az iskolát kifelé, irányítja az iskolát és felelős az iskolában a fegyelem fenntartásáért. További feladatai az iskolai tevékenységek koordinálása, a törvényi előírások betartatása, az Iskolabizottság határozatainak végrehajtása, belső iskolaszervezési ügyek rendezése (tanítási idő, osztályok szervezése, tanári beosztások), a diákokra vonatkozó fegyelmi szabályok meghozatala, a tanárok és a nem tanító iskolai személyzet továbbképzésének támogatása ill. koordinálása. Ezenkívül az igazgató feladata az iskola tanárainak és nem oktató személyzetének a fizetési, a szabadságolási és munkaügyi iratainak, valamint az egy évnél rövidebb ideig alkalmazott munkatársak munkaszerződéseinek vezetése. Az iskola igazgatójának munkáját az iskola nagyságától függően, egy vagy több tanár segíti. Az igazgatók közvetlenül a Tartományi Iskolairoda vezetője alá tartoznak.

A nevelési és oktatási kérdésekben az igazgató, a Tanári konferencia (*Collegio dei docenti*) az elemi iskolákban az Évfolyam konferenciák (*Consiglio di interclasse*) és a középiskolákban az Osztály konferenciák (*Consiglio di classe*) döntenek közösen. Az iskolák a nemzeti tantervi határozatok és a központi kormányzat jogi szabályozásának keretein belül tanszabadságot élveznek.

A tanári konferencia egy vagy több elemi iskola, illetve egy középiskola tanáraiból (a megbízásos jogviszonyban lévők is) és az elnöki funkciót betöltő igazgatóból áll. A helyi sajtóságok és a központi tantervi előírások figyelembevételével a tanári konferencia állítja minden évben össze a tantervet, és a tanári szabadság figyelembevételével megtervezi a tantárgyak átfogó koordinációját. A tanári konferencia feladata a tanítás rendszeres ellenőrzése, hogy a kitűzött célokat mennyiben sikerült elérni, szükség esetén javítási megoldásokat ajánlhat. Továbbá a konferencia dönt az osztály konferenciák visszajelzései alapján az alkalmazott tankönyvek és taneszközökről, valamint a házirendre és a tanártovábbképzésekre tesz javaslatokat.

Az osztálykonferencia (a középiskolákban) tagjai: az osztályfőnök és négy választott szülői képviselő (az alsó középiskolában), illetve két szülő és két diák képviselő a felső középiskolában. Az elemi iskolákban működő évfolyam konferenciák tagjai az évfolyam osztályfőnökei és osztályonként egy-egy szülőképviseelő. A testületek feladata az osztályok tanulmányi tervének összeállítása, a tanítás rendszeres ellenőrzése és az osztály fegyelmének fenntartása. Ezentúl az évfolyam konferencia a tanterven és iskolán kívüli tevékenységekért, valamint a rendszeres és évvégi teljesítményértékelésért is felelős (mivel külső vizsgákra nem kerül sor).

Az egyetemeket hivatalosan a professzorok által, maguk közül választott rektor képviseli. A rektor kötelessége a szenátus (*Senato Accademico* - határozathozatali joggal rendelkezik az akadémiai, tudományos és általános egyetemi ügyekben) és az Egyetemi Vezetőtanács (felelős az intézmény gazdasági pénzügyi működéséért) határozatainak megvalósítása. Az egyetemek több karra oszlanak, melyek irányítási feladatokat látnak el és akadémiai ügyekben valamint vizsgaügyekben döntési pozícióban vannak, és az oktatók szakoktól függően egy vagy több diplomát állíthatnak ki. Az 1980-as elnöki határozattal kutatási részlegeket (dipartimenti) hoztak létre az egyes területeken történő kutatások támogatására. Ezek szervezetileg, pénzügyileg és általános vezetési szempontból is függetlenek.

A Karitanács, melynek a dékán és az állandó alkalmazású professzorok és a kutatók a tagjai, a tervezési és koordináció területén teljesít feladatokat. Diákokat érintő ügyekben az üléseken diákképviselők is részt vesznek. A kutatási részlegek tanácsa, melyet az elnök vezet, professzorokból, kutatókból, a nem tanító személyzet képviselőjéből, a doktorandusokból és más diákokból áll. Ez a testület a kutatási és tanítási ügyekben hoz döntéseket.

A régiók helyi hatóságai, tartományok és testületek

A régiókat két külön kategóriába sorolják: különleges ill. normál státuszú régiók. A különleges státuszú régiókban az állam jogosítványai korlátozottak. Oktatásirányítási szempontból a különleges státusz a régiók számára a saját helyi iskolairoda létesítési jogát jelenti, melyek az Oktatási Minisztérium helyi szervével vagy együttműködnek, vagy átveszik annak szerepét.

Minden régió saját törvényhozási és önkormányzati jogokkal van felruházva az általános állami törvények keretein belül. A többi helyi hatósággal együttműködve a regionális, tartományi és települési oktatásihatóságok iskolák létesítését, építését, modernizálását tervezik, kezelik az erre fenntartott költségvetési forrásokat, megszervezik az iskolások orvosi és pszichológiai ellátását, valamint gondoskodnak arról, hogy minden tanuló megkapja a lehetőséget, hogy az iskolát az iskolaköteles korig látogassa, esetleg továbbtanuljon. A régiók illetékessége továbbá az iskolán kívüli szakképzés, az iskolán és egyetemeken kívüli tanácsadás és a magán

OKTATÁSÜGY

Olaszország

tanintézetek tevékenységének felügyelete. A regionális hatóságok használhatják az állami iskolaépületeket és azok felszereléseit és a napi adminisztrációt átruházhatják a helyi hatóságokra.

A tartományok az iskolaépületek fenntartásáért, azok felszereléséért, szolgáltatásokért és a felső középiskolák bizonyos típusaiban (*Liceo* természettudományos ágazattal és a technikum) nem oktató iskolai személyzetért felelősek.

A települések sokszor alacsony lélekszámú kis földrajzi területek. Saját vagy a régiótól, esetleg tartománytól átruházott jogosítványaik vannak, melyek lehetővé teszik, hogy saját területükön iskolát tartsanak fenn, és intézkedésekkel segítsék, hogy minden gyerek és fiatal, anyagi helyzetétől és lakáskörülményeitől függetlenül iskolába járhasson, vagy szakképesítést szerezzen az iskolaköteles koron túl is. Ilyen az iskolára vonatkozó intézkedések a következők: a tanulók ingyenes szállítása; ingyenes, vagy jövedeleमारányos iskolai étkeztetés az iskolában, vagy azon kívül; könyvtalványok tankönyvek vásárlásához; anyagi támogatások.

Kis települések, hogy ezeknek a feladatoknak meg tudjanak felelni, gyakran települési szövetséget hoznak létre.

Felügyelet

Az Iskola-felügyeleti Hatóság (*Ispettorato Technico*) feladata az oktatásügy állami felügyelete és az Oktatási Minisztérium számára a szakmai tanácsadás. A felügyelő biztosok a miniszter alá tartoznak, aki központi és regionális koordinátorokat nevez ki.

A felügyelő biztosok részint a minisztériumban, részint pedig regionális szinten, az éves munkatervnek megfelelően, iskolatípusonként vagy szakonként csoportban dolgoznak. A központi koordinátor éves jelentést készít. A felügyelő biztosok a következő feladatokat látják el: iskolák szakmai tanácsadása, iskolakísérletek megvalósítása, oktatástervezés, -szervezés és -kutatás területén szakmai és pedagógiai tanácsadás az iskoláknak, közreműködés a tantervek és vizsgaszabályzatok újítási terveinek előkészítésében, az állami előírások betartásának, és az emberi és anyagi erőforrások megfelelő felhasználásának felügyelete, tanártovábbképzések tervezése és a megvalósítás során tanácsadás.

Finanszírozás

Az iskolaügy állami kiadásai tartalmazzák az Oktatási Minisztérium központi és helyi szerveinek kiadásait; a fizetéseket, a tanárképzést és továbbképzést az elemi és alsó-középiskolákban; a legtöbb felső-középiskolában a nem oktató személyzet továbbképzését; valamint az taneszközök kezelését. A költségvetési források javát a tartományi iskolahivatalok és az egyes iskolák kapják. Az iskolakonferenciák döntenek az iskolai felszerelések, taneszközök, iskolakönyvtár, az oktatásban felhasznált munkaeszközök beszerzéséről, felújításáról, fenntartásáról. A költségvetési tervet és az elszámolást az iskolakonferencia által választott, az igazgató által vezetett bizottság készíti el. Az iskolatitkár hivatalánál fogva tagja a bizottságnak, mert az irodaszeméllyzettel együtt ő felelős a könyvelés vezetéséért.

A technikumok és szakmunkás intézetek anyagi forrásokat kapnak működési költségeik, beszerzési és beruházási költségeik fedezésére, valamint résztámogatást a mezőgazdasági

OKTATÁSÜGY

Olaszország

iskolák, laborok és más, az iskolákhoz kapcsolódó létesítmények működtetésére. Az iskolakonferencia és az iskolatitkár ezeken kívül még egy sor más feladattal van megbízva a pénzügyi-adminisztráció terén.

A régiókra a következő speciális feladatok hárulnak: iskolaépület, szakképzés, szakképzési és pályorientációs tanácsadás, a diákok szállítása, iskolai étkezés, ingyen könyvbeszerzés. Ezeket a feladatokat általában a tartományokra és településekre ruházzák át. A tartományi hatóságok finanszírozzák az elemi iskolák és az alsó középiskolák, a technikumok és a természettudományi Líceumok építését.

A Felsőoktatási és Tudományos Technológiai Kutatási Minisztérium állami forrásokból támogatja azokat az állami és magán felsőoktatási intézményeket, amelyeknek struktúrája az állami intézményeknek megfelelnek és hivatalosan elismert diplomát állítanak ki. A magán felsőoktatási intézmények egyébként ezentúl is kapnak támogatást a helyi szervezetektől, egyesületektől, alapítványoktól. Az autonómiájuknál fogva az állami felsőfokú intézmények fel vannak arra jogosítva, hogy kutatásra vagy más tevékenységekre a felhasználóktól pénzügyi juttatást fogadjanak el. Továbbá joguk van a diákoktól pl. labor-, könyvtárhasználati díjat szedni.

Magán iskolák

A képzés minden szintjén vannak teljesen magán, kizárólag magánszemély vagy magán testületek által fenntartott iskolák (*scuole private*). Ezek tandíjat szednek, de bizonyítványukat az állam nem ismeri el. Egy elemi magániskola alapításához az Oktatási Minisztérium engedélye szükséges, középiskolák esetén erre nincs szükség, elég ha a hivatalos rend- és egészségügyi szabályoknak megfelel.

Emellett működnek államilag elismert magániskolák is. Elemi szinten két magániskola típus létezik: "pénzügyileg támogatott" (*scuole sussidiate*), melyeket a tartomány iskolahivatala engedélyez, és az állammal azonos elbírálás alá esők (*scuole parificate*), melyeket kizárólag testületek és szervezetek vagy szövetségek hozhatnak létre, és a tartomány iskolahivatalával kötött szerződés alapján kapják meg az állami elismertséget. A középfokú intézményeknél a miniszteri rendelettelől függően léteznek törvényileg elismert iskolák (*scuole legalmente riconosciute*) vagy az állami iskolákkal azonos elismertséget nyert intézmények (*scuole pareggiate*) Az elsőt testületek vagy magánszemélyek tartják fenn, a másodikat nem állami vagy egyházi fenntartó.

A hivatalosan elismert magániskolákban a tantervek, az értékelési eljárás és a tanári képzés szempontjából meg kell felelni az állami előírásoknak. Az államilag elismert elemi iskola ingyenes. A középiskolákban tandíjat szednek, de fenn kell tartaniuk ingyenes helyeket az olyan diákoknak, akik az képzési hatóságtól képzési támogatást kapnak.

Nagyon ritkán kap állami támogatást tisztán magán iskola, kivéve az olyan iskolákat, amelyek olyan pedagógiai és szociális igényt elégítenek ki, melyeknek az állami iskolák nem tudnak megfelelni.

Tanácsadó testületek

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A Nemzeti Képzési Tanács (*Consiglio Nazionale della Pubblica Istruzione*) támogatja az oktatási minisztert az oktatáspolitiká tervezésében és felügyeletében. A tanács 71 tagból áll: A tanárok és az igazgatók képviselői az állami és a hivatalosan elismert iskolákból, minden iskolaszinten; a iskolafelügyeleti-hatóság és a központi és az alárendelt képzéshatóságok képviselői; a gazdaság és a felsőoktatás képviselői; valamint az oktatási miniszter, mint a tanács elnöke. A tanács a következő feladatokra hoz létre bizottságokat: iskola felügyeleti személyzet, állami iskolák adminisztrációs személyzete, a felső középiskolák és művészeti iskolák főállású és helyettesítő tanárai.

A felsőoktatási terület legfontosabb tanácsadó testülete a Nemzeti Felsőoktatási Tanács (*Consiglio Universitario Nazionale*), melynek diákképviselői és a felsőfokú intézmények legkülönbözőbb munkatársainak képviselői a tagjai. A felsőoktatás támogatásának kérdésében az oktatási miniszter a "felsőfokú tanulmányokhoz való jog" Nemzeti Bizottságával egyeztet, míg a Felsőoktatási és Kutatási Egyesülés a Tudományos és Technológiai Kutatás Nemzeti Bizottságán (*Vonsulta Nazionale per il Diritto Agli Studi Univesitari*) keresztül tudja a politikának ezt a területét befolyásolni.

Előiskolák (*Scuola dell' Infanzia*)

Az előiskolák (*Scuola materna - magyar megfelelője az óvoda ford.*) mai rendszerét 1968-ban vezették be, mely szerint a nem állami (helyi és magán) iskolák is állami támogatást kapnak. Korábban az iskola előtti intézmények városi, települési, magán vagy egyházi fenntartásban voltak. Az állami előiskolák az Oktatási Minisztérium alá tartoznak, de a felügyeletet többnyire a helyi szintű képzéshatóságok látják el. Bár az állami előiskola hálózat bővítésével az igények kielégítése javult, ez mégsem teljesen elegendő a teljes kereslet fedezésére. Nem állami előiskolák is kapnak állami támogatást, ha bizonyos alapfeltételeknek megfelelnek.

Magán előiskolákban általában fizetni kell a szülőknek. A többi intézmény látogatása ingyenes, de a település bizonyos szolgáltatásokért díjat szedhet pl. gyermekétkeztetés, gyermekszállítás. 91/92-ben a 3-6 éves gyermekek 91,1 % járt előiskolába, ebből fele-fele arányban választottak magán ill. állami intézményt.

Az Oktatási Minisztérium előiskolai nevelésről szóló 1991-es rendeletének iránymutatásai alapján, bár az előiskola nem kötelező, a képzési rendszer első lépcsőjét jelenti. Az iránymutatások alapján az előiskola feladata, a gyerekek önállóságának, testi, lelki és személyiségfejlődésének segítése, valamint a szenzoros, motoros, nyelvi és kognitív képességeinek fejlesztése.

Az előiskolákban koedukált csoportok vannak. A gyerekek általában velük azonos korosztályú társaikkal vannak együtt (3, 4, és 5 évesek csoportja), de lehetséges korosztályilag vegyes csoportokban való gondozás is. Kis településeken az előiskola állhat összesen egy csoportból is. A csoportok legalább 14 és legföljebb 28 gyerekből állnak, egy csoportra 2 tanár jut. Fogyatékos gyerekek esetén minimum 10, maximum 20 gyerek az előírás. Bár ezt törvényileg nem előírás egy csoportot az előiskola három éve alatt végig ugyanazok a tanárok kísérik el.

Az előiskolák általában napi 7 órát tartanak nyitva, délelőtt 4, délután 3 órán keresztül . A gondozási idő a családok igénye alapján napi 9-10 órára is növelhető, heti 5 vagy 6 napon

OKTATÁSÜGY

Olaszország

(tehát szombaton is). Bizonyos csoportok csak délelőtt működnek, ezeket csak egy tanár felügyeli. Az előiskolai év szeptemberben (régióként más és más napon) kezdődik és június 30-ig tart. A nyári szünet 9 hetes, a karácsonyi szünet két hetes és a húsvéti szünet egy hét. Az előiskolai gondozást legalább évi 10 hónapon keresztül, a szülők kérése alapján 11 hónapon keresztül biztosítani kell. Júliusra és augusztusra a települések a nevelési és szabadidős tevékenységek biztosítására megbízási munkatársakat alkalmazhatnak.

Tanterv

Az előiskolában sok átfogó több csoportnak szóló foglalkozást szerveznek. Ezért nem lehet pontosan megmondani, mennyi időt és mely órákat szentelnek a tanulásra és mennyit a játéknak. Az Oktatási Minisztérium 1991-es irányelvei javasolják az előiskolai foglalkozásokat a gyerekek korához, érettségéhez és környezetéhez igazítani, és a következő tapasztalati területekre építeni: test és mozgás, nyelv és szó, hely, rend, mértékek, tárgyak, idő és természet, hírek, formák és médiák, én és a többiek.

Teljesítmény értékelése

Az Oktatási Minisztérium irányelvei képességfelmérést írnak elő a felvételnél, és folyamatos teljesítmény ellenőrzést az év során, annak érdekében, hogy a további pedagógiai módszereket a gyerek képességeihez lehessen igazítani. Amikor a gyerek elemi iskolába lép záró értékelésre kerül sor. Gyakran speciális programokat és a szülőknek információs órákat tartanak, hogy a beiskolázás nehézségeit megkönnyítsék és megbeszélhessék.

Tanárok

Eddig az előiskolai tanárokat egy hároméves általánosan képző és képesítést is adó, valamint szakmai gyakorlatot is biztosító felső-középiszkolában (*Scuola Magistrale*) képezték ki. Az 1990-es új törvényi szabályozás értelmében 1994/95-től az előiskolai tanárok képzését fokozatosan a főiskoláknak kell átvenni és egy 4 éves integrált tanárképzés keretében kell megvalósítani. Az iskola befejeztével az előiskolai tanárok pályázati úton (*concorso*) nyerhetik el a közalkalmazotti státuszt.

Az előiskola tanárok nem szaktanárok. Teljes vagy félállásban taníthatnak az előiskolában. Az állami előiskolai alkalmazottak közalkalmazottnak számítanak. Az államilag elismert magán előiskolai tanárokat az állammal azonos képzettségi feltételek vonatkoznak.

A törvény az előiskolai tanárokat nem kötelezi továbbképzésen való részvételre.

Statisztikai adatok 1992/93

Előiskola	
tanuló	1 569 811
tanár	75 601 *
iskola	27 274

állami és nem állami/magán előiskolák

* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubblica Istuzione. Sevizio Statistico (1993)

A kötelező oktatás, az iskolakötelezettség szakasza

Az iskolakötelezettség a 6-14 éves gyerekekre vonatkozik, az elemi iskola 5 évét és a középiskolai képzés első három évét érinti. A kormánynak már régen benyújtották a tervezetet, hogy 8 helyett 10 évig, tehát a gyerekek 16 éves koráig legyen kötelező az iskola.

Az iskolakötelezettségnek állami, nem állami iskolában vagy magántanulóként lehet megfelelni. Az iskolakötelezettséget érintő képzéseket nemzeti törvények és előírások szabályozzák, melyek országszerte az állami, nem állami és a hivatalosan elismert magán iskolákra vonatkozik. Az olyan hivatalosan elfogadott magániskoláknak, amelyek az állami oktatásnak megfelelő, vagy azt kiegészítő képzést kínálnak állami támogatást lehet adni.

Elemi szintű oktatás (Scuola Primaria)

1985 és 1990 között az elemi iskolákat számos törvényi szabályozás érintette, új tanterveket és az elemi szintű oktatás új felépítését vezették be. Az iskolák képzési céljait és a tanterveket országos szinten határozták meg.

Az 1985 februári szabályozás alapján az elemi iskola feladata, a gyermek olvasás és íráskészségének kialakítása, valamint a családdal az iskola társadalmi környezetével együttműködve a gyermek egységes, teljes fejlődésének elősegítése. Az 1990-es törvényben az elemi iskola és az előiskolai és az alsó-középiskolai nevelés összehangolásának kívánatos módját határozták meg.

Az elemi iskola (scuola primaira) öt évet ölel fel, a gyermek 6-11 éves koráig.

Ezen az szinten elsősorban állami és államilag elismert magániskolákban folyik a tanítás, ami ingyenes. Emellett működnek teljesen magániskolák is, de számuk jelentéktelen. A tanulók általában a lakóhelyükhöz legközelebbi iskolába járnak. Minden településen, amelynek 2 kilométeres környezetében legalább 10 iskolaköteles korú gyermek lakik, elemi iskolát kell létrehozni. Kis iskolákban különböző korú és képességű gyerekeket is lehet egy csoportban tanítani.

Az elemi iskolában az osztálylétszám maximum 25, esetleg 20, ha egy fogyatékos, külön pedagógiai fejlesztésre szoruló tanuló is van.

Az iskolát egy két és egy három éves szakaszra bontják. A gyerekek automatikusan léphetnek át az alsóbból a következő osztályokba, az első szakaszból a másodikba. Az első szakaszban egy tanár tanítja az osztályt és az oktatás több tantárgy is felölel, de szervezhetőek olyan osztályok is, ahol minden tantárgyat más tanít. Ezt az osztályszervezési kérdést a tanári konferencia (*Collegio dei docenti*) határozza meg. A második szakaszban a tanítás tantárgycsoportonként folyik.

1990 óta már egy osztálynak nem egy tanár jut, hanem ún. "modul"(tanulói csoport) rendszer működik, azaz, két osztályra három, esetleg három osztályra négy tanár jut. A tanárok, bár nem szaktanárok, speciális képességeik szerint tanítják a három tantárgycsoport (lásd tanterv) egyikét. A tanárok egy szakasz idejére egy tanulócsoporthat felelősek. Az iskolaév

OKTATÁSÜGY

Olaszország

szeptembertől június 30-ig tart, szünet karácsonykor, húsvétkor és nyáron van (lásd az előiskoláknál). Az iskolaév 200 tanítási napból áll.

Az első évben heti 27, másodikban 30 órájuk van a gyerekeknek. A tanítás heti öt napon reggel 8.30-tól egy ebédszünettel délután 16.30-ig tart, vagy fél 9-től 1-ig, 5 vagy 6 tanítási órából, esetleg további maximum 3 délutáni foglalkozásból. A szülők kívánsága alapján az iskolákban tanterven kívüli, délutáni foglalkozásokat tarthatnak, de a heti iskolaidő az ebédszünettel együtt sem haladhatja meg a 37 órát. A tanítási órák hossza változó, ezt a tanárok határozzák meg.

Tanterv

1990 júniusával az elemi iskolák megújultak és teljesen átálltak a már 1985-ben elfogadott tantervekre. Az Oktatási Minisztérium a következő tárgyakat írja elő: olasz nyelv, egy idegen nyelv (a 3. évtől - ezt 1992/93 -ban vezették be egy 1991-es határozat alapján) matematika, természettudomány, történelem, földrajz, társadalomismeret, művészeti nevelés, zenei nevelés, testnevelés és katolikus hittan (fakultatív).

Az első két évben tantárgyakat átfogó módon közelítik meg a tanítást. A tantárgyi oktatás lépésként kerül bevezetésre a harmadik és az ötödik osztály között.

A tanítás három tantárgy csoportban, tanulási területekre oszlik: nyelvi-zenei, természetismeret - logika - matematikai és történelem - földrajz - társadalomismereti tantárgycsoportok. Minden tanár egy ilyen tantárgycsoportot tanít és egyeztet a párhuzamosan tanító kollégákkal, hogy a tanítás koherens legyen.

A használt tankönyveket a tanárok választják meg.

Teljesítmény értékelése

A tanulók tanulási előmenetelét és érési folyamatát az évfolyam konferencia (*Consiglio d'interclasse*) értékeli, mely az évfolyamon tanító tanárokból áll. A gyerekek szóbeli, írásbeli közreműködéséről és a házi feladatairól készült tanári értékelésekre, feljegyzésekre alapozhat a konferencia. Az értékelés miatt az iskolaévet 3-4 hónapos szakaszokra bontják, melyek végén egy beszámoló (*Scheda*) készül, ezt a szülők megkapják. Ezek a beszámolók osztályzatokat nem tartalmaznak, hanem a tanuló általános tanulási és személyiség fejlődéséről és tanulási motivációjáról szól. A szülők a tanároktól magyarázatot kérhetnek a beszámolóval kapcsolatban.

Az év végén készülő záró értékelés a tanuló egész évben nyújtott teljesítményét értékeli és a következő osztályba lépést engedélyezi. Osztályismétlés csak kivételes esetekben, az évfolyam-konferencia ajánlása alapján fordul elő.

Az 5. év végén teszik le a gyerekek a záróvizsgát (*Lizenca elementare*), ez szükséges az első középiskolai tanulmányok (*scuola media*) megkezdéséhez. A vizsga két írásbeliből - az egyik a nyelvi és kifejezőmódbéli képességeket, a másik a logika és a matematika tárgykörét érinti - és egy szóbeliből - itt a többi tantárgyról kell számot adni - áll. A vizsgát az osztály tanárai és a tanári konferencia által kijelölt másik két tanár előtt kell letenni. Ha egy tanuló a vizsgán

OKTATÁSÜGY

Olaszország

megbukik, ami nagyon ritkán fordul elő, akkor osztályt ismételhet és újra megkísérelheti a vizsga lerakását.

Tanárok

Eddig az elemi iskolai tanárokat a felső középiskolában (*Istituto Magistrale*) képezték, a képzés négy évig tartott és általánosan művelő, szaktárgyi és iskolai gyakorlati szakaszokból állt. Az 1990-es törvény a képzés felsőfokra való áthelyezését irányozza elő. A jövőben az elemi iskola tanárai, az előiskolai tanárokhoz hasonlóan négy éves egyetemi tanulmányokat végeznek majd.

Az iskola befejeztével az előiskolai tanárok pályázati úton (*concorso*) nyerhetik el a közalkalmazotti státuszt.

A tanárok teljes vagy félállásban dolgozhatnak. Az állami iskolákban tanító tanárok közalkalmazottak. Az államilag elismert magániskolák tanáira az állami iskolák tanáira vonatkozó képzettségi feltételek vonatkoznak.

A törvény az elemi iskolai tanárokat nem kötelezi továbbképzésen való részvételre.

Statisztikai adatok 1992/93

Elemi iskola

---

tanulók	2 959 564
tanárok	264 615*
iskolák	22 710

állami és nem állami/magán iskolák

* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubblica Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Alsó középiskola (*Scuola media*)

Az iskolaköteles kor utolsó három évét (11-14 év között, a 6-8 osztályokat) már középiskolában töltik a diákok. A középiskolába való bekerülés feltétele az elemi iskola záróvizsgájának eredményes teljesítése. Azok a tanulók, akik egy vagy több osztályt csak évismétléssel tudnak teljesíteni, az iskolaköteles kor után is járhatnak ebbe az iskolába. Csak egy nagyon kis százaléka hagyja ott tanulóknak az iskolát a záróvizsga letétele nélkül (1991-ben ez 5,6% volt).

Az alsó középiskola egyetlen iskolatípusa a *Scuole medie*, ide minden gyereket felvesznek függetlenül származásától, szociális helyzetétől. Az iskola ingyenes. Feladata, hogy a tanulókat felkészítse egyrészt a felnőtt életre, a társadalomban való felelősségvállalásra, másrészt a további tanulmányokra. Az 1962 decemberében született törvény szerint minden 3000 lakosnál nagyobb településen, illetve ott ahol erre igény van ilyen iskolát kell létesíteni. Egy

OKTATÁSÜGY

Olaszország

iskolában legföljebb 24 osztály lehet, egy osztályban maximum 25 tanuló. A tanítás osztályonként külön történik.

A *Scuole medie* tanárai szaktanárok, de a tanítási anyagot egyeztetik egymás között. Minden tanárt egy osztály mellé rendelnek, de más osztályokban is tanítják tárgyukat. Általában egy tanár az alsó-középiskolában (3 évig) végig kíséri tanítványait.

Működik néhány magániskola ezen a képzési fokon, de a tanulóknak kevesebb mint 10 % jár csak az ilyen alsó középiskolákba.

A tanítás szeptember közepén (legkorábban szept. 10-én) kezdődik és június 30-ig tart. Legalább 200 tanítási nappól áll. Az előírt heti óraszám 30, hétfőtől szombatiig, délelőttönként öt-öt óra, ezek 60 percesek. A második, vagy harmadik óra után 10 perces szünet következik.

A szülők kérése alapján (ha ez legalább egy osztálynyi gyereket jelent) a heti óraszám 36 - 40-re is emelhető (az ebédidő nélkül), ezek a kiegészítő órák tanterven kívüli foglalkozásokra és kiegészítő tanításra fordíthatók.

Tanterv

A kerettantervet az Oktatási Minisztérium írja elő és az iskolák a helyi adottságoknak és iskolai környezetnek megfelelően valósítják meg. Az 1979 decemberi, az új tanítási programokról szóló törvény aláhúzza ennek az iskolatípusnak azt a kettős feladatát, hogy a tanulókat a felnőtt életre és a további tanulmányokra készítse elő. A törvény előírja, hogy bár az egyes tárgyakat külön, szaktanárok tanítják, mégis a tanárok együttműködése és iskolán kívüli tevékenységek révén teremthetők meg ezek összekapcsolásának lehetőségei.

A három év folyamán a következő tárgyakat tanítják: olasz, történelem, állampolgári ismeretek, földrajz, idegen nyelv, természettudományok (matematika, fizika, kémia, és természetismeret) technikai - gyakorlati ismeretek, művészeti nevelés, zene, testnevelés és hittan (fakultatív).

Nincsenek előírt tankönyvek, a tanári konferencia a szaktanárok bevonásával egy vagy több tankönyvet választ a piacon lévő kiadók kínálatából.

A teljesítmény értékelése, bizonyítványok

1977-es törvénnyel a hagyományos 10 pontos osztályozási módszert és az ahhoz kapcsolódó utóvizsgák rendszerét eltörölték. Ma a tanár minden gyerekről egy személyi értékelési ívet (*scheda personale*) vezet, melyen rendszeresen feljegyzi a tanuló tanulmányi előmenetelét, fejlődését. Ezek a feljegyzések a tanuló szóbeli munkájára, írásbeli iskolai és házi dolgozataira, valamint hozzáállására és magatartására vonatkoznak. Az iskolaévet az értékelések 3-4 hónapos szakaszokra bontják. Egy ilyen szakasz végén a tanárok feljegyzéseik alapján minden diákról egy-egy analitikus teljesítményi beszámolót állítanak össze, melyet az osztálykonferencia (*Consiglio di classe* - az osztályba tartozó tanárokból álló csoport) elé terjesztenek. A konferencia ezek alapján egy írásos összértékelést állít össze, melyet a személyes beszámolóval és magyarázatokkal a szülőknek megküldenek. Az év végén a konferencia az utolsó értékelési összefoglaló keretében dönt a tanuló felső osztályba lépéséről.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A 8. év végén a tanulók az alsó-középiskola záróvizsgáját (*Diploma di Licenza Media*) teszik le, amely a felső középiskolai tanulmányokra jogosít fel. A vizsgán az osztály tanárai és egy külső elnök van jelen. Három írásbeliből (olasz, matematika, idegen nyelv) és egy tantárgyakat átfogó szóbeli vizsgából áll. A vizsgaeredmények alapján a következő összosztályzatok adhatók: "kiváló", "nagyon jó", "jó", "kielégítő", "elégtelen". A tanulók a vizsga után végbizonyítványt, valamint ehhez kapcsolva a továbbtanulásokról szóló ajánlásokat, javaslatokat kapnak.

A személyes beszámoló mellékleteként egy igazolást kapnak az iskolakötelezettség teljesítéséről, ez tartalmazza az osztálykonferencia értékelését is.

Tanárok

A scuole medie tanárai egyetemen vagy más felsőoktatási intézményben szerzett szaktudományos végzettséget szereztek. Ezek a tanulmányok egyetemen 4-6 évesek, más felsőfokú intézményekben 3-4 évesek. A végzettség megszerzése után a tanárjelölteknek egy speciális alkalmassági teszten kell megfelelniük, hogy megkezdhessék egy éves iskolai gyakorlatukat. Az év során képzési szemináriumokon vesznek részt, majd pályázati úton (concorsi) válhatnak közalkalmazottá. Az 1990-es törvény a középiskolai tanárok olyan képzését irányozza elő, amely segíti a tanítási képesség elsajátítását, illetve a concorsi-ra jogosítana fel.

A alsó-középiskolai tanárok közalkalmazottak. 1989 óta lehetséges ezekben az iskolákban a részmunkaidős (általában a teljes munkaidő 50%-a) foglalkoztatás.

A törvény az alsó középiskolai tanárokat nem kötelezi továbbképzésen való részvételre.

Statisztikai adatok 1992/93

Alsó középiskola

---

tanulók	2 059 044
tanárok	233 034*
iskolák	9 857

állami és nem állami/magán iskolák

* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubbliva Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Az iskolarendszer az iskolakötelezett kor után

A felső középiskolákban a 14-19 éves tanulóknak az iskola kötelezettség teljesítése után 3-5 éves képzési formákat kínálnak. A képzések befejeztével a tanulók továbbtanulhatnak a felsőoktatásban, vagy középfokú végzettségű alkalmazottként vagy szakmunkásként helyezkedhetnek el.

Minden az iskolakötelezettséget követő iskola a felső-középoktatáshoz tartozik, következő típusai léteznek:

- "hagyományos" középfokú oktatás

- művészeti középfokú oktatás
- technikumi oktatás (magyar szakközépiskolának felel meg *ford.*)
- szakmunkás képzés

A hagyományos középfokú oktatásba tartoznak a klasszikus nyelvi Liceo, a természettudományos Liceo és az 1990-es felsőoktatási reform befejezéséig az előiskolai és az elemi iskolai tanárok képzése.

1993-ban az érintett korosztályból a tanulók 31,6% hagyományos, 3,5% művészeti, 35,8% technikumi és 19,5 % szakmunkás középiskolába járt.

A felső középoktatás az iskolarendszer egyetlen szelete, amelyet az utolsó évtizedekben nem változtattak. Ugyanakkor egy 1974-es miniszteri rendelet lehetőséget teremt, hogy az iskolák modellkísérleteket végezzenek, különösen a képzési lehetőségek bővítése és differenciálása és, új szakok indítása céljából. (Az iskolák több mint 63% részt vesz ilyen iskolakísérletben.)

A felső-középoktatás általános reformja keretében az Oktatási Minisztérium vizsgálja az iskolakötelezettség 16 éves korig való kiterjesztésének lehetőségét. Jelenleg a tanulók 25% a második év befejezése előtt otthagya az iskolát.

Mint már említettük a felső-középoktatásba az alsó-középiszkolai záróvizsga (Diploma di Licenza Media) alapján lehet bekerülni. A tanulók és szülei az iskolaválasztásnál a bizonyítvánnyal kapott ajánlásokra támaszkodhatnak. Az felső középiskolák a záróvizsga-bizonyítványok alapján kapacitásuknak megfelelően vesznek fel tanulókat.

A felső-középoktatás nagy része állami iskola, a magániskolák aránya 9%.

A felső-középiszkola tandíjköteles. Az alkotmány nyújtotta képzésre való jognak megfelelően az állami iskolákban tandíjmentességet vagy megfelelő anyagi támogatást kaphatnak a tanulók. A tandíjmentesség függ a család jövedelmétől és/vagy a tanuló évvégi jegyeitől. A tankönyvekért mindenkinek fizetnie kell.

A tanulók általában évfolyamonkénti osztályokba tanulnak, az iskolatípus és a tanult tantárgyak figyelembe vételével. A tanítás egész osztály előtt, teljesítménytől függő csoportbontás nélkül folyik. A szaktanárok kiegészítő órákat, foglalkozásokat tarthatnak, az ilyen igényű tanulóknak. Általában egy osztályt azonos tanárok tanítanak végig ebben képzési szakaszban. Az iskolaév szeptember közepén kezdődik és június 30-ig tart, 200 tanítási nap van (beleértve a vizsganapokat is, kivéve a felső-középiszkolát lezáró vizsgákat, amelyeket júliusban is lehet tartani). Az iskolaév három szakaszból áll, hosszú nyári és rövidebb karácsonyi és húsvéti szünettel.

Hagyományos felső középiskolai képzés

Klasszikus nyelvi liceo (Liceo Classico)

A klasszikus nyelvi Liceo feladata, a tanulók felkészítése az egyetemre, vagy más felsőfokú tanulmányokra. 1991-ben a "hagyományos" középfokú képzés iskoláinak a 70% -a vett részt

OKTATÁSÜGY

Olaszország

olyan újító projektben, melyek eredményeként a struktúrák és a tananyagok változtak, különösen a nyelvi és a szociopedagógiai szakirányoknál.

Az klasszikus nyelvi Liceo öt éves (9-13. osztály) és két szakasza van:

1. szakasz (9-10. osztály): "a Ginnasio 4. és 5. osztály"-ának nevezik, mert a korábbi öt éves Ginnasio utolsó két osztályát jelenti (a Ginnasio első három osztálya ma az alsó-középskola)

2. szakasz(11-13 osztály): "1,2,3 osztálya a Liceonak" (a korábbi Ginnasioból a Liceoba lépésre jogosító vizsgát a 60-as években eltörölték). A heti óraszám (egy óra 60 perces) 6 tanítási nap mellett 27-29.

Tanterv

Tanterv a következő kötelező tantárgyakat tartalmazza:

Ginnasio: olasz (nyelv és irodalom), latin (nyelv és irodalom, görög (nyelv), egy modern idegen nyelv és irodalom, történelem, földrajz, matematika és testnevelés

Liceo: olasz (nyelv és irodalom), latin (nyelv és irodalom, görög (nyelv és irodalom), történelem, filozófia, természettudományok, kémia, földrajz, matematika, fizika, művészettörténet és testnevelés

A hittan választható tárgy.

A természettudományos Liceo (Liceo scientifico)

A természettudományos Liceo feladata, hogy a tanulókat természettudományos, orvosi vagy sebészi felsőfokú tanulmányokra készítse fel. 1968 óta az itt szerzhető záróvizsga felsőfokú tanulmányokra jogosít. A természettudományos Liceo 5 éves és két részre oszlik: egy 2 és egy 3 éves szakaszra. Bár ez a felosztás inkább a tanítási programok és a tanárok elosztását szolgálja.

A heti óraszám 6 tanítási nap mellett 25-30, egy tanítási óra 60 perces.

Tanterv

A tantervben a következő tantárgyak szerepelnek:

olasz (nyelv és irodalom), latin (nyelv és irodalom), egy modern idegen nyelv és irodalom, történelem, filozófia, földrajz (az első évben), természettudományok, kémia, asztronómia (az utolsó évben), matematika, fizika, rajz, testnevelés

A hittan választható tárgy.

Elemi iskolai tanárok intézete (istituto magistrale)

Az Istituto Magistrale elemi iskolai tanárokat képez. Az iskola négy éves és neveléstudományi felsőfokú tanulmányok kezdhetők meg a végzettség megszerzésével. Egy ötödik év elvégzése,

OKTATÁSÜGY

Olaszország

az abban az évben tanult tantárgyaktól függően bizonyos más fakultásokon való tanulmányokra ad lehetőséget.

A tanítás 5 napig tart, napi 3 óra szerepel az órarendben

Tanterv

A tantervben a következő kötelező tárgyak szerepelnek:

olasz (nyelv és irodalom), latin (nyelv és irodalom), egy modern idegen nyelv (csak az 1. és 2. osztályban), filozófia, pedagógia, tanítási gyakorlat, fiziológia, történelem, állampolgári ismeretek, földrajz (csak az 1. és 2. osztályban), természettudományok, kémia, földrajz, matematika és fizika, rajz és művészettörténet, énekkar, testnevelés

Választható tárgyak még a hittan és egy hangszer tanulása.

Előiskolai tanárok iskolája (Scuola Magistrale) (ovónőképző ford.)

A Scuola Magistrale három év alatt előiskolai tanárokat képez. 6 napos tanítási héten 30 órájuk van a diákoknak.

Tanterv

A tanterv kötelező tárgyai:

olasz (nyelv és irodalom), pedagógia, történelem és földrajz, könyvelés, matematika és természettudományok, higiénia és gyermekgyógyászat, zene és énekkar, háztartásvezetési ismeretek, testnevelés (elmélet és gyakorlat), kézimunka és rajz, tanítási gyakorlat

A hittan választható tárgy.

Teljesítmény értékelése, bizonyítványok (minden "hagyományos" képzésnél)

Az értékelési eljárás miatt az évet a tanári konferencia döntése alapján 3-4 hónapos szakaszokra bontják. Az egyes szakaszok végén az osztálykonferencia minden tanuló teljesítményét megbeszéli és értékeli. A szaktanárok által az év során a szóbeli feleletekre és házi dolgozatokra adott osztályzatokra támaszkodhat a konferencia az értékeléskor. Ezenkívül összegyűjtik az információkat a tanulók hiányzásairól, folyamatos munkájáról, az egyes tárgyakban mutatott fejlődésről és teljesítményről valamint más a szülőkkel való kapcsolatból származó fontos adatokat.

Év végén az osztálykonferencia összefoglaló értékelést állít össze a tanulók éves teljesítményéről, tanulmányi fejlődéséről. A teljesítmény értékelésének egy 10 pontos rendszer az alapja. Minden tantárgyból legalább 6 és magatartásból 8-10 pontot kell elérni, aki ezt nem éri el az adott tárgyból pótvizsgát tehet, melyet a következő tanév kezdete előtt szeptemberben tartanak.

A felső-középsiskola záróvizsgájára (Maturitá - érettségi) csak azt engedik, aki az adott évben pozitív érekelést kapott, az érettségit megszerzők aránya majdnem 100 %. A vizsga két írásbeli és egy szóbeli részből áll. A tételeket az Oktatási Minisztérium határozza meg. Az osztályzás a vizsgabizottság feladata, a bizottság tagja az iskola egy tanára valamint más iskolákból a Minisztérium által meghatározott tanárok. Az első vizsga 4 lehetséges kérdést tartalmaz, a vizsgázónak egyre kell írásban válaszolnia, ez alapján a tanuló írásbeli kifejezőkészsége és kritikai gondolkodás módja mérhető le. A második írásbeli vizsga az utolsó évben tanult egyik

tantárgy anyagát érinti. A szóbeli vizsgán két tárgyról kell számot adni, egyiket a vizsgázó, másikat a vizsgabizottság választja ki, a szóbelin az írásbeli dolgozatokat kell még megvédeni. A záróvizsgán 60 pontos rendszerben osztályoznak. A felső-középoktatásban szerzhető bizonyítványok az iskolatípustól függenek (Diploma di Maturità classica, scientifica, stb.).

Statisztikai adatok 1992/93

"hagyományos" középiskola

	tanulók	tanárok	iskolák
klasszikus nyelvi liceo	231 064		753
természettudományos liceo	472 950		1 038
elemi isk. tanárok intézete	159 518	*57370	641
előiskolai tanárképző	21 522		165

állami és nem állami/magán iskolák

* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubbliva Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Művészeti középfokú oktatás

Művészeti Liceo (Liceo Artistico)

Az iskola feladata, hogy a diákok számára a festészet, a szobrászat, a díszlettervezés és építészet területén elmélyült ismeretek nyújtson. A négy éves képzés két szakiránya közül lehet választani: képzőművészet és díszlettervezés, valamint építészeti szakirány. Az első két évben az órarend a két specializációnak azonos, a második képzési szakaszban térnek el az óraszámok az egyes művészeti tantárgyaknál. A képzőművészet és díszlettervezés szakirány bizonyítványa a képzőművészeti akadémiai (Accademie di Belle Arti) tanulmányokra jogosít fel, míg az építészeti szakirányon szerzett bizonyítvány az egyetemek építészeti karaira jelent felvételt. Egy további ötödik év elvégeztével a tanulók lerakhatják a Diploma di Maturità Artistica vizsgát, az itt szerzett bizonyítvánnyal bármilyen egyetemen továbbtanulhatnak. A heti 6 tanítási nap alatt 31-38 órájuk van a tanulóknak, de a művészeti tárgyakból további órákat vehetnek.

Tanterv

A tantervben a következő kötelező tárgyak szerepelnek:

Általánosan művelő tárgyak: olasz nyelv és irodalom, történelem, művészettörténet és az iparművészet története, matematika és fizika, természettudományok, kémia és földrajz

Művészeti tárgyak: geometrikus és műszaki rajz, modell rajzolás, szobrászat

A hittan választható tárgy.

Az egyes szakirányoknak megfelelően a fenti kötelező tárgyak mellett különböző technikákról szóló órák és gyakorlatok szerepelnek az órarendben.

Teljesítmény értékelése, bizonyítványok

lásd a "hagyományos" középfokú oktatásnál

Statisztikai adatok 1992/93

"művészeti" középiskola

	tanulók	tanárok	iskolák
Művészeti Liceo	36 652	*3 458	135
Művészeti iskola	61 618	*6 662	165

állami és nem állami/magán iskolák

* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubbliva Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Technikumi képzés

(magyar szakközépiskolának felel meg ford.)

Az Istituto Technico feladata, hogy 14-19 éves fiatalokat (9-13. osztályig) különböző szakmákra felkészítse a mezőgazdaság, az ipar és a kereskedelem területén. Kilenc különböző technikum fajta működik, a következő szakirányokkal:

Mezőgazdaság, Kereskedelem, Kereskedelem és idegen nyelv, Turizmus, Földmérés, Ipar, Külkereskedelem, Hajózás és az un. "Női foglalkozások" (ezeket fiúk is választhatják). A képzés 5 éves: egy kétéves és egy hároméves szakaszból áll. Az első szakaszban az oktatás nagyjából azonos, különbség a gyakorlati képzésben van (a szakiránynak megfelelően iskolalaborban, műhelyben, stb.). Az ezt követő három éves szakasz alatt elsősorban a szakmai tárgyakat tanulják a fiatalok és a gyakorlatok száma is nő.

Az oktatás 6 napos, a tanulóknak egy héten 31-38 órájuk van. Egy tanítási óra általában 60 perces, de a tanár döntése alapján lehet 50 vagy 55 perces is.

Tanterv

A technikumok első két évében szakiránytól függetlenül a következő tárgyakat tanulják a diákok:

olasz nyelv és irodalom, történelem és állampolgári ismeretek, földrajz, idegen nyelv, matematika, fizika, természettudományok és kémia, rajz, testnevelés.

A hittan választható tárgy.

A szakiránytól függően más és más szakmai gyakorlatok vannak.

A tantervben a második képzési szakaszban általánosan művelő tárgyak (pl. olasz irodalom, történelem és állampolgári ismeretek, testnevelés) mellett a szakirányoknak megfelelő tantárgyak szerepelnek, ezek döntően gyakorlatok formájában.

Teljesítmény értékelés, bizonyítványok

Lásd a Szakmunkás képzésnél

Statisztikai adatok 1992/93

technikum

---

tanulók	1 273 682
tanárok	111 334*
iskolák	2 962

állami és nem állami/magán iskolák
* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubblica Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Szakmunkás képzés

A Szakmai Intézetben (Istituto Professionale - magyar szakmunkásképző ford.) 14-17 éves (9-11. osztályos) fiatalok szereznek három év alatt szakmát. Kísérletképpen öt éves képzéseket is indítanak 14-19 éves (9 - 13. osztályos) fiataloknak.

Az intézetek feladata a helyi munkaerőpiac figyelembevételével vételével szakmunkások képzése.

Öt különböző szakmai intézet fajta működik a következő szakirányokkal: mezőgazdaság, ipar, kereskedelmi foglalkozások, szállodaipar és az ún. "női szakmák", amelyeket nevével ellentétben fiúk is tanulhatnak.

Minden Istituto Professionale különböző szakmunkás-bizonyítványok megszerzését kínálja, ezek a helyi képzési szükséglet alapján alakulnak. Összesen 180, iskolánként maximum 60 szakmát tanítanak.

A heti óraszám gyakorlatokkal együtt legalább 31 és legföljebb 40, hatvan perces tanóra.

A sok szakmát tanító iskolákban a tanórák hossza lerövidíthető 50 vagy 55 percre.

Tanterv

A tantervek a Szakmai Intézetekben rugalmasabbak, mint a technikumokban. Nincsenek szigorú előírások a kötelező tantárgyakat és órarendet illetően, csak a minden képzésre vonatkozó kötelező tárgyakat és a szakma leírását határozzák meg a miniszteri rendeletek.

Ezekben az iskolákban két-három év után, a megfelelő vizsga letételével szakmunkás-bizonyítvány szerezhető.

1969 óta indítanak öt éves képzéseket is, ahol erősebb az általános és a szakmai képzés. Ez a képzési forma a szakmai bizonyítvány mellett felsőfokú továbbtanulásra is jogosít. Az első két évben az általánosan művelő tárgyakra több időt szánnak. Azok akik egy két- vagy hároméves képzési formát választottak, a szakmunkás bizonyítvány sikeres megszerzése után folytathatják az iskolát az 5 éves képzés 4. osztályában, vagy elvégezhetnek egy kétéves kurzust, ami a hároméves képzés kiegészítésére szolgál.

Öt éves szakképzéseket technikumokban is lehet indítani, hogy új képzéseket próbáljanak ki.

A tanterv és órarend az ötéves képzés esetén is a hároméveshez hasonlóan alakul.

Minden szakképzési tanterv tartalmazza a következő tárgyakat: olasz nyelv és irodalom, történelem, állampolgári ismeretek, hittan (mint választható tárgy), a tanult szakmának megfelelő kiegészítő szakmai tantárgyak.

Teljesítményértékelés és bizonyítványok (technikumok, szakmunkás képzés)

Mindkét iskolatípusban a felső-középiszkolákban szokásos teljesítmény értékelési módszert alkalmaznak.

Azok a tanulók akik elvégezték az ötéves képzés utolsó évét vagy a kétéves kiegészítő kurzust mehetnek a megfelelő szakmai vizsgára. A vizsgák a többi felső-középiszkola típusban szokásos vizsgarend szerint folyik itt is.

Statisztikai adatok 1992/93

Szakképzés

---

tanulók	531 044
tanárok	51 852*
iskolák	1 702

állami és nem állami/magán iskolák
* kizárólag állami iskolák

Forrás: Ammiarop OSTAT 1993 Istruzione e Cultura Miniseno della Pubbliva Istuzione. Sevizo Statistico (1993)

Az olasz középiskola

Egységes és differenciált rendszer a középfokú oktatásban

Az olasz iskolarendszer szerkezete

✎ Viktor von Blumenthal

Ez a cikk egy sorozat része, amely először a "Pädagogik" című lapban jelent meg (1994/1 és 1994/7-8 között) A sorozat kiegészített formában könyv formájában is megjelent a következő címen:

Ingrid Gogolin: Iskolák Európában (Bergman + Helbig Verlag Hamburg, 1995)

Olaszországban 1963 óta 14 éves koráig minden gyerek egységes iskolába jár. 6 évesen a Scuola elementare-ban kezdenek. Ezt az ötéves elemi iskolát kb. 11 évesen egy vizsgával fejezik be, majd a hároméves alsó-középiskolában (Scuola media) folytatják a tanulást.

Az olasz alap és alsó-középköztetés egységes rendszerét korábban speciális iskolák (Scuole speciali) és osztályok (Classi differenziali) egészítették ki, az iskolai keretek közt nem fejleszhető gyerekeknek és külön osztályokat (Classi di aggiornamento) indítottak a tanulási nehézségekkel küzdőknek. Azonban 1977-től ezeket a speciális intézményeket is megszüntették és a gyerekeket az egységes iskolákba integrálták. Csak kevés különleges iskola működik.

Aki az egységesített középiskolai bizonyítvány (Licenza media) megszerezte, általában egy felső- középiskolában tanul tovább, ahol az egésznapos iskola keretében az általánosan művelő tárgyak mellett, szakmai oktatás is folyik. 1991/92-ben ez az eredményes középiskolások 89,2 %-a volt. A legszembetűnőbb különbség a német középszintű oktatással szemben az, hogy Olaszországban a felső-középiskolába járó minden tanuló elérheti a felsőfokú oktatásba lépés jogát, ha az iskola legalább a 12. évfolyamig oktat.

Az alsó középköztetés reformja (Scuola media)

Az olasz iskolareform magja az eddig végrehajtott elemi iskolai reform mellett, amelyet az 1985-ös új tantervvel és az 1990-es elemi iskolai törvénnyel vezettek be, a középiskola reformja, azaz az egységes alsó-középiskola bevezetése.

Az olasz középiskolai oktatás az 1963/64-es tanévtől kezdve a német elemi iskolához hasonlóan képességi specializáció nélküli, vegyes osztályokban folyik, azzal a különbséggel, hogy szaktanári rendszer működik, bár az "insegnante di lettere" (az anyanyelvi és társadalomismereti terület tanárának) nagyobb óraszám jut.

Az 1979 -ben a középiskolák számára elfogadott tanterv szerint minden olasz gyerek 11 és 14 ill. 15. életéve között egységesen heti 30 órás órarend szerint tanul. Az olasz iskolarendszerben a gyerekek olyan általános képzést kapnak, ami lehetővé teszi számukra, hogy bármilyen további képzésben részt vegyenek.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Ezzel a tantervvel és az 1977-es középiskolai reformtörvénnyel feladták a középiskolák korábbi differenciáltságát és az egész ország számára előírták, hogy minden olasz gyerekeknek azonos alapú, differenciálás nélkül oktatást kell adni. Csak az iskolán kívül, azt kiegészítően van választási lehetőség pl. az egész napos oktatás, vagy a délutáni kiegészítő órák (Dopscuola) keretében.

Az olasz középiskolai reform elő fázisa a szakmai differenciáltság feladását hozta. A különbségtétel olyan helyeken érvényesül, ahol a tanulási gondokkal küldők vagy fogyatékosok különleges gondozása szükséges.

Az olasz iskola hagyományosan fél napos (az oktatás csak délelőtt folyik), azonban egyre erősödnek azok a hangok, amelyek a középiskolai reform céljainak megvalósulását az egész napos iskolában látják. Ez az irányzat az utóbbi időben nagyobb hangsúlyt kapott. Az olasz iskolapolitika az egésznapos iskola bevezetését célozza meg mindenütt, ahol az épület adottságai ezt lehetővé teszik, a szülők ezt igénylik és ahol a személyi feltételek adottak. A koncepció szerint a tanulói létszámcsökkenés által szabaddá váló kapacitásokat az iskolai kínálat bővítésére fordítanak. Ezt a tételt már a 70-es években kidolgozták, de csak a 80-as évek elejétől valósították meg erővel.

Az egységes középiskola egyen iskola?

A törvényalkotók által megcélzott olasz középiskolai egységességet többek között a különleges helyi adottságok korlátozzák pl. Dél-Tirolban három nyelvcsoporthoz van. Az 1974-ben elfogadott, egész iskolarendszere vonatkozó reform előírások lehetővé teszik, hogy különleges esetekben az iskolák eltérjenek az előírt iskolaszervezettől. Ezáltal sokfélék az iskolák, melyhez a törvényalkotók csak a kereteket és a tanterv csak az általános irányelveket adja meg.

1. példa - Dél-tiroli középiskola

Egy, az olasz középiskolákról szóló leírásban ez áll: " Minden tanuló azonos a tanterv szerint tanul. A teljesítés-, képesség- és érdeklődésbeli különbségeket az osztályon és az egyes iskolákon belüli differenciálással, esetleg a külső differenciálás különleges formáival oldják meg." Ez csak elvi síkon érvényes. Az egész országra egységes tanterv érvényes, amely az iskolának és az egyes tanároknak a megvalósítás sokfajta lehetőségét kínálja, mivel csupán iránymutatásokra korlátozódik és nem a "képzési tartalom kánonját" adja.

Ez az ismertetés változtatásra szorul, mivel a különleges politikai, nyelvi és földrajzi helyzetből adódóan, (pl. Dél-Tirolban) magáról a tantervről is vita folyt. Végül saját, a hivatalos elnevezés szerint "tantervek, órarendek és vizsgarend a Bozen tartományi középiskolákban" született.

Ez a tanterv nagyrészt teljesen átveszi az olasz előírásokat. Ugyanakkor a második nyelv esetében saját magyarázatokat tartalmaz, e szerint: "az egyes nyelvcsoporthoz tartozók az idegen nyelv tanulása címén, a Dél- Tirolban érvényes előírásoknak megfelelően, a másik nyelvcsoporthoz nyelvét tanulják" pl. a német nyelvcsoporthoz tartozó gyerekek olaszul, az olasz gyerekek németül, és a ladini helységeken a heti két ladin óra mellett, a három év alatt heti 6-6 óra német és olasz van.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Ebben az esetben a dél-tiroli parlament a tanterv saját változatát fogadta el, melyet Bozen tartomány állami kormány megbízottja ellenjegyzett.

De a Dél-Tirolra vonatkozó előírások is csak elvben egységesek. Valóságban sok változata van, melyet pl. az egyes órarendeken lehet látni.

A ladini helységekből az egyes tantárgyakra jutó óraszámok nagyban eltérnek a német és olasz tannyelvű iskolákétól. A heti óraszám 34 mind a három évfolyamban, míg a német és olasz nyelvű gyerekeknek csak heti 33 órájuk van. De a német és olasz tannyelvű iskolák órarendje is eltér egymástól, bár az óraszám azonos.

2. példa - Két Középiskola Arezzóban

Azt, hogy az egységes középiskola milyen egyedi jellegzetességeket mutat, a dél-tiroli különleges adottságok nélkül is, egy közepes, 90 000 lakosú város két középiskolájának példáján keresztül mutatjuk be. Az első a "Scuola media A. Casalpino", Arezzo óvárosának szélén van, míg a másik a "Scuola media due giugno" a San Leo városrészben, a második iskola egy kihelyezett részleget működtet a szomszéd településen, Castiglioni Fibocchi-ban. Mindkét iskola az egész országra vonatkozó tanterv szerint oktat. Mindkét iskola különleges, tantárgyi kínálatukat egyedi, meghatározó módon egészítik ki.

"Scuola media A. Casalpino "

Amint belépünk az iskolába hallható lesz a különbség. Különböző termekből zene hallatszik. Az Oktatási Minisztérium 1977-es engedélye alapján kiemelt zenei oktatási részleget hozott létre az iskola. Minden tanuló heti 3 óra zeneoktatáson vesz részt, ez tartalmazza az elméletet, az éneklést és a kottaismeretet. Mindenki hangszert is tanul, heti kétszer 1 órában délután. Az iskola a heti két óra plusz zenét az anyanyelvi és a matematika - természettudományos tantárgycsoport rovására iktatja be az órarendbe.

Az iskolának ebbe a részlegébe nem csak a helyi gyerekek iratkozhatnak be - a normál órarend szerint tanuló többi osztályba csak a területileg illetékes tanulók járnak - hanem egész Arezzóból és a környékbéli falvakból is, azaz a 31-es "*Distretto scolastico*" (iskola kerületéből).

Minden évben pályázhatnak a gyerekek az egyes hangszereket tanító helyekre (10-10 zongora, hegedű, 5-5 cselló, oboa, kürt, fuvola, klarinét és trombita). Ha a hároméves képzést eredményesen teljesítik felvételi vizsga nélkül folytathatják tanulmányaikat az arezzoi F. Petrarca zenei gimnáziumban (ezt az intézményt Arezzo városának kezdeményezésére hozták létre és egy klasszikus nyelvi felső-középiskola mellett működik).

A Petrarca iskolában az klasszikus nyelveket oktató középiskolák (Liceo classico) órarendjéhez hasonló a tanítás, de a görög nyelv kimarad. Az itt végző tanulók zenei súlypontú érettségivel (Maturita artistica ad indirizzo musicale) zárják a középiskolát. Ezzel bármilyen felsőfokú intézményben továbbtanulhatnak, de tanulmányaikat egyúttal a zenész képzés részeként is elismerik.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Jellemző, bár nem csak erre az iskolatípusra, hogy a illetékes szervek, vagy legalább 20 tanuló kérésére további fakultatív tanórákat is indíthatnak.

A tanulók az iskola működésébe az A. Cesalpinoban nem szólnak bele ennyire. Legalábbis az osztálykonferenciák (Consiglio di classe) választására szóló felhívás a következő feladataikra hívja fel a figyelmet:

- a) a tanári konferencia számára javaslatokat tesz didaktikai-nevelési kérdésekben és kísérletekben,
- b) a tanárok, diákok és szülő kapcsolatát ápolja, javítja,
- c) tankönyvek bevezetésével kapcsolatban véleményt mond.

A középiskolákban az osztálykonferencia az iskola vezetőjéből, az osztály összes tanárából, és a tanulók szüleinek négy képviselőjéből áll. Az iskola-igazgatónőjének tájékoztatása alapján a tanárok nagy függetlenséget élveznek a tanításban, a közös tervezés adta korlátok érvényesülnek csak. A tanítás valóságos meghatározóinak a használt tankönyvek tűnnek, melyeket a tanulók nagy hátizsákban cipelnek nap mint nap az iskolába. A feltételezés jogos, hogy a tankönyvek a tanítás legfontosabb elemeit meghatározzák, és ezért a szülők beleszólási joga a tankönyvválasztásba valóban befolyással lehet az órákon történetekre.

"Scuola media due Giugno"

Arezzo külvárosában egy ipari negyed szélén a Firenzébe vezető út mellett fekszik a Scuola media due Giugno, amely ugyan nem mutatja azokat a sajátosságokat, melyeket Arezzo legnagyobb középiskolája, az A. Casalpino, a maga 580 tanulóival, de mégis meglepő sajátossága van. Ebbe az iskolába a kihelyezett részleg 3 osztályával együtt 250 tanuló jár. Minden évfolyamon két 20-24 fős osztály tanul, akik hétfőtől szombatig 8.15-től 13.15-ig járnak iskolába. Ezen kívül egésznapos iskolája van két 6. és egy-egy 7. és 8. osztálynak.

A kiegészítő órákat az egésznapos osztályokban angol, olasz és matematika oktatásra használják. Összesen heti 36 órájuk van a tanulóknak, ebből párat egyszerre két tanár tart, vagy csoportbontásban, vagy úgy hogy 2 tanár együtt tartja az órát. A 14-15 fős osztályok bontása azt jelenti pl. hogy a többség a számítógép terembe informatika órára megy, míg 3-4 ember latint tanul. Ezt a latinoktatást mindhárom iskolaévben választható, attól függetlenül, hogy az 1977-es középiskolai reform törvényhozói a korábbi fakultatív latin órát eltörölték és az olaszórákba integrálták.

Az iskolában ezt a megoldást az iskolavezetés javasolta, melyet a szülők elfogadtak. A latin oktatás egy hagyomány folytatása, melyet a szülők azért választanak, mert gyermekük sikerességét kívánják elősegíteni a későbbi tanulmányaik alatt, elsősorban a Liceo Classicóban.

A meghatározott normáktól való eltérés már azért is jellemző a középiskolákban, mert minden tanár tantárgyak széles skáláját tanítja és a rá van bízva, hogy az órarendhez tartja-e magát vagy sem. Így az "ingemanti di lettere" az egésznapos iskolában 17-18 órát tanít hetente, azaz az összes kötelező óráját és ebbe tartozik a kétórás latin is. Egy ilyen tanárnő ezen kívül olaszt, történelmet, földrajzot és állampolgári ismereteket is tanít egy osztályban. Ő dönti el, hogy mikor milyen tantárgyat tanít. Így az ő órái az órarendben csak egyszerűen "Lettere" néven vannak feltüntetve. Hasonló érvényes a "Matematica" tanárára is, a matematika mellett az

összes természettudományi tárgyat tanítja, tehát kémiát, fizikát, biológiát, és más természettudományokat.

Az aki az érvényes órarenddel akarja a valóságos tanítási eseményeket mérni, a tanárok ilyenfajta szabadságával kell, hogy számoljon. Az 1979 óta érvényes tanterv szerint, amennyiben az adott iskolában a Minisztérium engedélyével külön szabályozást nem vezettek be, a következő tantárgyi felosztás érvényesül a három iskolaév alatt a félnapos iskolaszervezetben:

Tantárgyak	Heti óraszámok		
	6. osztály	7. osztály	8. osztály
Hittan	1	1	1
Olasz	7	7	6
Történelem, Állampolgári ismeretek, Földrajz	4	4	5
Idegen nyelv	3	3	3
Matematika, Természettudományok	6	6	6
Technika	3	3	3
Művészet - Rajz	2	2	2
Zene	2	2	2
Sport	2	2	2
Összesen	30	30	30

A felső középképzés reformja (9-13. osztály)

Az alsó középiskola egységesítésének bevezetésével az 1962-től tervezett felső középképzési reform máig nem zárult le. Az 1969 óta folytatott ezirányú kísérletekbe, melyek az első években 9. és 10. osztály, olasz néven "Biennio", reformjára koncentráltak, és elsősorban a kötelező iskolához hasonló egységesítésre törekedtek, az utolsó években nagy mértékben bevonták a 11-13. (olaszul "Triennio") osztályait. Ezt illetően a következő pontokban nagyrészt egyetértés alakult ki:

A 9. és 10. osztályt egységesíteni kell és kötelezővé kell tenni.

Bár a felső középiskolának kell, hogy köze legyen a munka világához, de nem szakmai oktatást kell nyújtania. A cél egy olyan általános iskolarendszer, melyben súlyponti oktatás folyik.

Az erre a parlamenti ciklusra bevezetett törvényhozási eljárás mód is megtartotta ezt az alapstruktúrát, azzal különbséggel, hogy a középiskoláknak messzemenő autonómiát kell biztosítani. A kerettörvény 1993 szeptember 22-én elfogadott változatának 3 cikkelye alapján a középiskolák "szervezeti, anyagi és didaktikai autonómiát" kapnak. Ez többek között azt jelenti, hogy az iskola konferencia (*Consiglio di istituto*), mely a tanárok, szülők, diákok valamint a nem tanító személyzet képviselőiből áll, a tanári konferencia javaslatára dönthet a tanterv továbbfejlesztéséről, különleges támogatásokról és felnőttképzési tanfolyamok beindításáról.

Ezáltal a felső-középképzés olyan jogokat kapott, melyek a már eddig folytatott iskolakísérletek alapján is oda vezettek, hogy az olasz egész napos középiskolák és szakiskolák még sokszínűbbek lehetnek. A változáshoz az alapot a 70-es években a képzés területén elindult decentralizációs folyamat, valamint a társadalmi csoportok beleszólási jogának kiterjesztődése jelentette.

Az iskolaügybe való beleszólás joga, az iskolák sokszínűségének fejlődése

Az oktatás példákban bemutatott sokszínűsége egy olyan államban jött még létre, melyet a 70-es években centralizálni lehetett mondani. 1972 óta központi jogköröket egyre nagyobb arányban alacsonyabb szinten gyakorolnak, és a beleszólás jogának messzemenő kiterjesztésével az iskolakínálat regionalizációjának olyan lehetőségei nyíltak meg, melyeket bár a központi Oktatási Minisztérium koordinál, végső soron azonban az iskola, az egyházközség és az iskolakerület szintjén dőlnek el.

Olaszország ezáltal az oktatásügy decentralizációjának egy olyan útjára lépett, mely az 1994-es költségvetési törvényben az egész iskolaügy számára lecsapódott, a 3 cikkely szerint ugyanis minden iskola, mint jogi személy didaktikai autonómiát valamint a kutatás és fejlesztés, és a szervezeti és a pénzügyi kérdésekben is autonómiát kapott.

A törvény előírja az iskolai minden szintjén az szervezetek autonómiájának erősítését, a döntéshozó testületek újjászervezését és az iskolavezetés átszervezését. A kormányt felhatalmazták 1994-ben megfelelő határozatok meghozatalára. A költségvetési törvényben meghatározott részletek közé tartozik: didaktikai autonómia, iskolai projektek tekintetében is, amelyek saját szervezeti formát, értékelési módszert és tantervi rugalmasságot engednek meg a helyi követelményekből adódó célok megvalósítására. Ezáltal elismerik az iskolák sokszínűségét és az iskolák belső felépítését jogilag is a helyi társadalmi csoportra bízzák.

Dr. Victor von Blumenthal (szül. 1940) a marburgi egyetem Összehasonlító Neveléstudományi Kutatóintézetének munkatársa

Cím: Fachbereich Erziehungswissenschaften der Philipps-Universität, Wilhelm Röpke Str. 6 b. 35039 Marburg

Szakmai képzés

Az 1978-as képzési kerettörvény vezetett be először átfogó és teljes szabályozást az olasz szakképzés rendszerébe. A törvény meghatározza az állam, a régiók, a helyi hatóságok, a munkaadók és munkavállalók, a gazdasági vállalatok és azok szövetségeinek, valamint a szakképzéssel foglalkozó szervezetek feladatát. A törvény szerint a szakképzés az egyes emberek képzésének és fejlődésének eszköze, "a gazdasági fejlődés céljaival egyeztetve történik és a tudományos és technológiai haladás figyelembevételével hozzá kell járuljon a foglalkoztatási helyzet, a termelés és munkaszervezet fejlődéséhez".

A elsődleges szakmai képzés olyan fiatalokat céloz meg, akik elvégezték a kötelező iskolákat és egy szakma megszerzésére törekcszenek.

A helyi hatóságok az elsődleges szakképzés keretében egy és többéves szakképzéseket indítanak. A többéves képzések kimondottan regionális politikai és gazdasági célokat szolgálnak. Az egyéves képzések kevésbé kötődnek ilyen magas célokhoz, a speciális képzési projektekre szánt forrásoknak megfelelően szokták őket megvalósítani.

Szakképzéseket összesen 2780 képzési központ szervez szerte az országban, ezeket a régiók tartják fenn, illetve a magán közérdekű szervezetek által fenntartott központok a regionális hatóságokkal szerződéses viszonyban állnak. Legfontosabb képzési intézményként a következőket említhetjük: ENAIP (*Ente Nazionale Istruzione Professionale*), ACLI (*Associazione Cattolica Lavoratori Italiani*), CNOS (*Centro Nazionale Opere Salesiane*), IAL - CISL (*Istituto Addestramento Lavoratori Confederaazione Italiana Sicdacati Lavaratori*), EMFAP -UIL (*Ente Nazionale Fromazione Addestramento Professionale dell'Unisons Italiana Lavoratori*).

Szakképzési irányok

A elsődleges szakképzés keretében többféle képzési formát kínálnak a mezőgazdaság, az ipar és kézműipar és a szolgáltatások területén:

- a) - szakmai alapképzés, itt első szakképesítését szerezheti meg a tanuló
  - b) - "integrációs tanfolyamok", a középfokú iskola kiegészítéseként működik
  - c) - szakmai képzés, ami szakmai vagy általános bizonyítványra készít fel: Ilyen tanfolyamokat a regionális képzési hatóságok szerveznek gyenge tanulmányi eredményű tanulóknak (pl. előiskolai vagy elemi iskolai tanár tanulók), vagy olyan tanulóknak, akik egy speciális képzésben vesznek részt, hogy ilyen speciális képzési bizonyítványt kapjanak.
  - d) - képzési és felkészítő tanfolyamok, ezeket az iskolában tartják, de a regionális hatóságok szervezik és finanszírozzák.
  - e) - 2. lépcsős képzések, melyek egy már megszerzett képzettség mellé, további szakmai képesítést nyújtanak
- a) A szakmai alapképzés egy-két évig tart és alapképzettségről szóló bizonyítványt ad. Olyan fiatalokat szólít meg, akik már eleget tettek az iskolakötelezettségnek. A regionális hatóságok képzéseinek 37%-át az ilyen tanfolyamok teszik ki.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

- b) Az "Integrációs tanfolyamok"-ra olyan fiatalok járnak, akik már szereztek egy szakképzettséget, de szeretnék a középoktatásba visszatérni, vagy akik éppen a felső középiskolába járnak. Ezek a tanfolyamok a középiskolai oktatást kiegészítik, az előírt órákon kívül további tantárgyak felvételét jelenti. A felső középiskola utolsó osztálya (*classe terminali*) mellett működik, speciális szakmai bizonyítványt ad.
- c) Ez a fajta képzés nem csak kvantitatív szempontból bír egyre nagyobb jelentőséggel (jelenleg a régiók által szervezett képzési programok 1,1%-át teszi ki), ez az egyetlen hivatalos együttműködési területe az iskola, a szakképzés és üzemek hármának. A képzés nagyrészt üzemi gyakorlatból és gyakorlati szakemberek által tartott órákból áll.
- d) , e) A szakmai képzések két utolsó formája: a felkészítő tanfolyamok és a 2. lépcsős képzések középfokú szakmai képesítést adnak és a régiók szakképzési tevékenységének 16 %-át jelentik.

Az utóbbi években erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a képzéseket, melyeket korábban elsősorban a gyenge bizonyítványú tanulók, vagy a felső középiskolából kimaradó fiatalok választották, jobb tanulók számára is vonzóvá tegyék.

A szakképzésben mintegy 19 000 tanár dolgozik. Harmaduk képzési intézményekben tevékenykedik, két harmaduk pedig szerződéssel a régiók alkalmazásában áll.

A szakképzés egy másik formája: inas képzés (Apprendistato)

A inas képzés üzemi és iskolai formáját az 1955-ös 25. törvény szabályozza, ez egy jelentős lépés volt a formalizált képzési rendszer felé.

Az üzemi szakképzés tanulmányi szerződés keretében történik, a munkaadó vállalja, hogy üzemében a tanuló számára a képességeket és készségeket átadja, melyek egy szakmunkás-bizonyítvány megszerzéséhez szükségesek, és számára tanulmányi ösztöndíjat fizet.

A fiatalok 15-26 életévük között köthetnek ilyen szerződéseket.

A szerződés heti 32 üzemi munkaórát és 8 elméleti oktatási órát (ez lehet blokkosított, vagy a héten több napon elosztva) ír elő. Évi átlag 150 óra telik oktatással.

A képzés végén a tanuló vizsgát tesz, mely a régiók által szervezett képzési programoknál szokásos vizsgálathoz hasonlóan folyik. Sikeres vizsga esetén a tanuló megkapja a szerződésben meghatározott szakmai képesítést, ami a regionális képzési programokon szerezhető bizonyítvánnyal egyenértékű.

Évente 605 000 fiatalot képeznek ki az üzemek, ebből 53% kézműipari üzemben tanult, míg a többiek számos más gazdasági és szakmai területen. A tanulók 80% közép- és észak-olaszországi üzemekbe kerül.

A képzést vezetők általában a képzést vállaló üzemek alkalmazottai.

Munka- tanulmányi szerződések (*Contratti di formazione-lavoro*)

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A munka-tanulmányi szerződéseket (CFL) egy 1983-as törvény szabályozza, amely a már létező jogi szabályozást egészítette ki, hogy a fiatalok foglalkoztatási helyzete javuljon. A munka-tanulmányi szerződés értelmében a munkáltató egy 15-29 éves fiatal alkalmaz egy évre tanulmányi szerződéssel.

A fiatalok munkanélküliségi helyzetének változatlanságára való tekintettel a szociális partnerek és a kormány között kötött megállapodásokhoz kapcsolódva elfogadták a 863/84-es törvényt, s ezzel a munka-tanulmányi szerződések új szabályozását vezették be. A törvény alapján az állami és magán vállalatok ill. vállalati szövetségek 24 hónapra szóló munka-tanulmányi szerződést köthetnek az általuk választott 15-29 éves fiatallal. A szerződés lejártával a vállalat azt felmondhatja, vagy meghosszabbíthatja.

A képzési és munkaórák időbeli beosztásáról nem szólnak ez előírások. A vállalatnak képzési terveket kell benyújtania, ha a régiók támogatására pályázik.

A következő adatok mutatják milyen fontos szerepet játszanak ezek a szakképzési intézkedések: Évente kb. fél millió fiatalot foglalkoztatnak a vállalatok munka-tanulmányi szerződéssel. 1990-ig, hat évvel a törvény elfogadása után összesen 2 és fél millió fiatal lépett a munka világába ilyen szerződéssel.

Az Istituto per lo sviluppo della formazione professionale dei lavoratori (ISFOL - Szakképzés Fejlesztési Intézet) felmérései szerint a 15-18 évesek aránya nő az ilyen szerződéssel dolgozó fiatalok között. A szerződéssel alkalmazottak kétharmadának nincs iskolai végzettsége, csak az iskolakötelezettség teljesítéséről szóló igazolása, ami azt bizonyítja, hogy a munka-tanulmányi szerződések betöltik funkciójukat, azaz alacsonyképzettségű fiataloknak ad lehetőséget egy képzettség megszerzésére. A munka-tanulmányi szerződések felét ipari vállalatok kötik, a második helyen a harmadik szektor áll, utolsó helyen szerepel az állami szektor, melyben az ilyen képzési forma csekély. Az intézet vizsgálatai azt is igazolják, hogy a kisvállalatok fontos szerepet játszanak, a munka-tanulmányi szerződések 70%-át az 50 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató vállalatok kötötték.

A képzők a szerződő vállalat alkalmazottai.

Az inasság

Az állami képzési intézmények mellett, amelyek elsősorban az egyetemi tanulmányokra készítik fel és a régiók által fenntartott képzési központok, amelyek a gyakorlatot és az iskolai tanulmányokat összekapcsoló képzések által szeretnék a tanulók helyzetét segíteni a munkaerőpiacon, létezik Olaszországban egy másik lehetőség is: az inasság, olaszul "apprendistato". Míg Németországban a tanulmányi szerződéssel a képzés idejére a jogi keretek adottak, Olaszországban a felek egy "különleges munkakapcsolatot" létesítenek. Ennek azonban az a következménye, hogy a képző és az inas viszonyára az általános munkajogi törvények vonatkoznak és, Németországgal ellentétben az inasnak nincs különleges jogi státusza.

Ez a helyzet közvetlenül az olasz szakképzési hagyományokból eredeztethető. Az utóbbi évtizedekben mind az olasz szakszervezetek, mind a politikai pártok képviselői mint egyszerű

OKTATÁSÜGY

Olaszország

munkást tekintették az inast, nem mint tanulót, így az inasok egész jogi és finanszírozási helyzete ennek megfelelően alakult.

A szakszervezetek a fiatal munkavállalók magasabb javadalmazását követelték, a munkaadók az inas állások nagyarányú leépítésével reagáltak. Így az inaskodás révén kitűzött cél, hogy a fiataloknak a munkaerőpiacon való integrálódását segítsék, illetve a képzés révén a szakmunkás vizsgához szükséges technikai képességeket megszerezzék, ez által lényegesen megnehezült. A szociális partnerek (munkaadók és -vállalók) láthatóan nem törekedtek egy jól szervezett, színvonalas képzés kialakítására.

Az inasok különleges munkakapcsolatának jogi alapja az 1955-ös 25. törvényben, a végrehajtási szabályok az 1956-os 1168-as elnöki rendeletben és az 1968-as 424-es törvényben találhatóak.

A szabályozás szerint a vállalatok az inast a munkaügyi központok közvetítésével, ahol erre a célra inas listákat vezetnek köteles alkalmazni. 14 és 20 év között fiatalok lehetnek inasok. A törvény ezen kívül meghatározza a képzés időtartamát, a munkaidőt, a vállalat és az inas kölességeit és határozatokat tartalmaz a képzés tartalmáról is.

A 25/1955-ös törvény és annak 1968-as apró változtatásai a mai napig érvényesek Olaszországban, azonban egy lényeges pontját sohasem valósították meg, azaz inasok szakiskoláit nem hozták sehhol létre. Dél-Tirolban az autonómiának köszönhetően a német rendszerhez hasonló duális (üzem+iskola) rendszer működik.

A valóságban az inas képzés a betanuláshoz hasonlítható, ami 32 munkaórát és 8 tanítási órát jelent és a szerződéstől függően 3-5 évig tarthat. Az üzemi tevékenység mellett a "corsi complementari" keretében évi minimum 200 és heti 4 tanítási órát irányoz elő a törvény, melyet a Munkaügyi Minisztérium finanszírozna. Mivel a törvény szerint iskolába csak azoknak az inasoknak kell járni, akiknek nincs megfelelő iskolai végzettségük, ez ahhoz vezetett, hogy az utóbbi években az inasok több mint fele nem vett részt oktatáson.

Ezek után a tanítási órák heti 8 órára való emelése csak látszatsmegoldás, különösen akkor, ha a régiók nem tudják ezt az iskolai képzést biztosítani, megfelelő termek és tanárok hiányában.

Bár a 25/1955-ös törvény javított az inasok helyzetén, annak didaktikai metodikai vonatkozásai csak írott malasztanak bizonyultak. Az inasok tanulmányai tervszerűtlenül és a teljesség igénye nélkül valósul csak meg az üzemekben, és a munkabeosztásnál a feladat nehézségének megfelelő lassú előrehaladás sem érvényesül.

Ehhez jön még a szakszervezetek és politikai pártok törekvése, hogy a szakképzést teljesen az iskolákba tegyék át, melynek eredményeként állandóan nő azoknak a száma, akik úgy végeznek a szakképzési iskolákban, hogy nincsenek elhelyezkedési esélyeik.

Ezért nem meglepő, hogy a szociális partnerek szabályozása folytán a nagyvállalatokból teljesen eltűntek az inasok és ma már gyakorlatilag csak a kézműiparban és a kereskedelemben dolgoznak. Az utóbbi időben több kezdeményezés is indult, hogy a szakképzettség minőségét, s ezáltal a hosszú távú versenyképességét javítsák.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Az inas képzés, a kis és középvállalatok rendszerében nem tagadható, jelentős szerepet tölt be, amint ezt a táblázat mutatja.

Az inasok földrajzi eloszlása 1998 augusztus 31-én vállalat típusok szerint

földrajzi elhelyezkedés	inasok a kézműipari vállalatoknál			inasok más vállalatoknál			inasok a vállalatoknál összesen		
	férfi	nő	össz	férfi	nő	össz	férfi	nő	össz
Észak	155 194	94 376	249 570	65 373	51 228	116 601	220 567	145 604	366 171
Közép	47 506	26 588	74 094	22 234	14 381	36 615	69 740	40 969	110 709
Dél	37 366	19 809	57 175	18 958	13 860	32 818	56 324	33 669	89 993
szigetek	11 049	2 817	13 866	4 728	2 770	7 498	15 777	5 587	21 364
összesen	251 115	143 590	394 705	111 293	82 239	193 532	362 408	225 829	588 237

Az inasok földrajzi elhelyezkedése 1985-1986

	1985 %		1986 %	
észak	310 683	57	366 171	62
közép	109 012	20	110 709	19
dél	103 561	19	89 993	15
szigetek	21 801	4	21 364	4
összesen	545 057	100	588 237	100

Amint a regionális képzési központban képzettséget szerzők arányaiban, úgy a inasok számánál is feltűnő az északi és a déli területek különbsége. A második táblázatból jól látható, hogy az inasok 62% az északi vállalatokban dolgozik, a maradék 19% ill. 15% Közép- és Dél-Olaszországban, míg 4% a szigeteken.

A már említett északi gazdasági övezet, a gépipari, textilipari, acél és alumínium ipari központokkal, valamint Olaszország 1986-os jó gazdasági helyzete, a beruházások 4,1%-os reálnövekedésével és a vállalatok bérköltségeinek csökkenésével (az állam átvett bizonyos szociális terheket) elősegítette, hogy az inas számok emelkedjenek. Az 1986-ban megkötött 588 237 szerződés az előző évi 545 057-el szemben 7,54 %-os emelkedést jelent, ami azonban csak az északi vállalatoknál jelentkezik.

1985-ben 57 % északon talált inasi állást, ez az arány 1986-ra 5%-kal 62%-ra nőtt. A középső tartományokban mutatkozó emelkedő inas számmal szemben, a déli tartományokban tapasztalható drasztikus csökkenés áll. A javuló gazdasági helyzet ellenére 13 000-rel kevesebb inasi állást hirdettek meg. Azoknak az inasoknak az aránya akik délen kapnak képzést 19 %-ról (1985) 15%-ra esett vissza, ezek szerint itt már csak kereken 90 000 fiatal talált magának inasként képzési helyet.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Különösen elgondolkodtatóak ezek az adatok annak ismeretében, hogy az állam a bérterhek átvállalásával a vállalatok számára további kedvezményeket tett nagyobb számú munkaerő alkalmazása érdekében.

Az inas képzés területén két tendencia mutatkozik meg:

- A képzések az iskolai tanulmányok szükségességét még mindig nem veszik kellőképpen figyelembe.
- Az ország gazdasági szerkezetének problémái az inas szám szempontjából is megmutatkoznak (észak - dél).

Vállalati szakképzés

Aki Olaszországban befejezte a kötelező iskolákat, rögtön átválthat a munka világába. De általában csak a nagyobb üzemek kínálnak képzési lehetőséget is. Mindenek előtt olyan nagyvállalatok, mint a Fiat, az Olivetti, Montdison vagy a Zanussi, valamint állami résztulajdonban lévő konszernek pl. IRI, ENI, EFIM, vagy ENEL rendelkezik saját képzési intézménnyel.

Bár az 1948-ban elfogadott 264-es törvény lehetővé teszi, hogy a Munkaügyi Minisztérium a pályakezdő fiatalok vállalaton belüli képzését támogassa, a forráselosztás mai rendszere ezt inkább akadályozza. További nehézség, hogy a 60-as években a ipari központok a fejlődési irányt keresve, a magas produktivitásra törekvést az alacsony fizetések és igénytelen technológia alkalmazása mellett választották. Az elismertségéért küzdő szakszervezet alkalmazási garanciák és a fizetésemelések mellett állt ki, így a csatározásokban a képzések figyelmen kívül maradtak.

Azok a vállalatok, akik a fenti okok ellenére üzemi képzést szerveznek pl. ELEA-Olivetti, Isvor-Fiat, Reiss-Romole, sőt képzéseiket kis is terjesztették, általában 3 lépcsős képzési koncepció szerint dolgoznak:

- az első lépésben a tanuló megismeri a későbbi szakmájához fontos területeket
- második lépésben bekerül egy csoportba és ott elkezd a munkát
- utolsó szakasz a szakképzési szakasz, ahol a tanuló a speciális ismereteket és képességeket a vállalat saját vagy egy külső iskolaközpontban sajátíthatja el.

Az első képzettség megszerzésének ez a formája azonban csak a 60-as évektől - elsősorban a nagyvállalatok körében terjedt el. Korábban általában kis üzemek egyfajta tanműhelyben készítettek fel a szakembereket a nagyvállalatokban való munkára. A szakmai képzés a nagyüzemekbe való áthelyezésének fordított következményei vannak, míg korábban a képzett szakemberek a nagyvállalatokhoz vándoroltak, addig manapság a fluktuáció fordított a magasan képzett munkaerő egy része a jobban fizetett kézműipari munkahelyeket választja.

Mára a nagyvállalatok az elsődleges szakképzés, a szakmunkások és középvezetők szocializációs tere lett, bár a munkatársak a képzettség megszerzésével gyakran keresnek a

OKTATÁSÜGY

Olaszország

vállalaton kívül jobban fizetett munkahelyeket. Ez ellen több módon is fellépnek a vállalatok. A munkahelyi klíma javításával, vagy a tanulmányi szerződésbe a munkahely változtatás negatív következményeinek belefoglalásával szeretnék a munkaerőt az eddiginél jobban a vállalathoz kötni.

Míg ezekkel az intézkedésekkel a belső probléma megoldottnak látszik, egy másik veszély nyilvánvalóan megmarad. A szakképzés területén a vállalatoknak tulajdonított kizárólagos döntési jogkör felveti ugyanakkor az ezzel összefüggő képzettség kérdését. Ugyanis, ha csak egy részleges üzemi képzés folyik, akkor a tanulókat csak egy konkrét munkaterületen egy bizonyos funkció betöltésére tanítják be.

Teljesen nyilvánvaló ez a probléma, a Banca Commerciale - a harmadik legnagyobb olasz hitelintézet - bankügynök képzése kapcsán. Normál esetben a munkábaállás feltétele az érettségi megszerzése. Ezzel a végzettséggel a "tanuló" már az alkalmazás első napjától kezdve teljes fizetést kap. Majd egy három hónapos képzés során elsajátítja azokat a speciális képességeket és tudásanyagot, ami későbbi munkaterülete ellátásához szükséges. Ha megfelel, amit az esetek döntő többségében feltételezhetünk, képzése befejeződik.

Ha a hasonló német képzést tekintjük, kiderül, hogy a képzésről alkotott felfogás olyan mértékben eltér egymástól, ami a képzettségek kölcsönös elismerését is megakadályozta. Nemcsak a képzés időtartama, ami Németországban szakmától függően két-három év, de a tananyag megközelítésmódja is, ami a német rendszerben az egész bankrendszer teljes áttekintését jelenti, alapvetően eltér egymástól.

További nehézséget jelent, hogy a konkrét szükségletekhez igazodó olasz "szak"képzések, nem teszik lehetővé a képzettség szélesebb értelemben vett elsajátítását, így az iskolából a munkahelyre kerülve problémát jelenthet, ha új technológiai fejlesztés következtében nem képeznek ki időben szakembereket, vagy ha a megtanult szakterületre már nem keresnek munkaerőt.

A szakma gyakorlati és elméleti ismereteinek különböző átadás módja, ami a vállalatok által kínált munkaszerződéseknél megfigyelhető, nem teszi lehetővé, hogy statisztikailag is lássuk azokat a vállalatokat, amelyek legalább részben üzemi képzést nyújtanak. Állami adatok sem állnak rendelkezésünkre, mivel ezeket a képzéseket döntően az üzemek maguk finanszírozzák, és az állami szubvenciókról, ami a résztvevők számáraól képet adhatna, nincsenek adataink.

A felsőoktatási rendszer

Képzési formák, végzettségek, pályázás, felvételi engedély, beiratkozás, tandíjak, gyakorlat, kórházi gyakorlat, asszisztensi tevékenységek

Felsőoktatási intézmények Olaszországban

Az olasz egyetemek felsorolása:

A 30.1-09/97 – A30.3 – 09/97

Előzetes megjegyzések és általános információk

Az itt következő írások az olaszországi tanulmányokról való általános információszerzést szolgálják, valamint információkat adnak arról, hogy mit kell olaszországi tanulmányok esetén megfontolni, milyen kérdéseket kell tisztázni és milyen lépéseket kell megtenni. Mivel a tapasztalatok szerint mindezek jelentős időt igényelnek, és meghatározott határidőket be kell tartani, lehetőleg korán, tehát legalább egy évvel a tanulmányok tervezett megkezdése előtt, meg kell kezdeni az előkészítést.

Aki hosszabb vagy rövidebb ideig Olaszországban szeretne tanulni, annak többek között azt is meg kell vizsgálnia, hogy az olaszországi egyetem kínál-e a szaknak megfelelő képzési programot, ill. a felvétel feltételeit teljesíti-e. Fontos az is, hogy a kívánt szakon van-e felvételi korlátozás. Végül tisztázni kell a külföldi tartózkodás finanszírozását is.

(...)

Az olaszországi tanulmány időpontja

A felsőfokú tanulmányokat külföldön való megkezdése és német felsőoktatási intézményben való folytatása lehetséges. Több hasznot hoz azonban a lezárt alapképzés utáni külföldi tartózkodás, mikor a hallgató nagy vonalakban már áttekintést kapott szakjáról. Egyes esetekben ajánlatos viszont a szakot először a német felsőoktatási intézményben elvégezni, és külföldön a továbbképzést megcélozni. A doktori disszertációhoz való anyaggyűjtés céljából történő kiutazás is szóba jön. .

A tanulmányi- és vizsgateljesítmények elismerése és beszámítása

1993-ban megegyezés született Németország és Olaszország között a felsőoktatási szféra kölcsönös elismeréséről. Időközben ezt jóváhagyták, nyilvánosságra hozták és törvényerőre emelkedett. Ebben a megegyezésben megállapítják, hogy az olasz *laurea* a német egyetemeken szerezhető magiszternek, diplomának vagy államvizsgának (ill. az államvizsga egy részének) felel meg. A szakfőiskolai végzettséget Olaszországban olyan mértékben fogadják el, mint ahogy azt, a német egyetemen elismerik. A megállapodás kizárólag a továbbtanulást ill. további tanulmányok elismerését szabályozza, nem pedig a munkavállalást. Ez az Európai Unió meghatározott foglalkozásokra (orvosok, állatorvosok, gyógyszerészek, építészek) vonatkozó irányelvei, ill. az 1988-as Általános Irányelvek alapján történik. Egyes szabályozott foglalkozások esetében a foglalkozás gyakorlása a mindenkor másik országban különbözőzeti képzés elvégzése vagy alkalmassági vizsga letételéhez kapcsolódhat.

> A német előtanulmányok és tanulmányi teljesítmények beszámítása és vizsgája

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Az általános felsőfokú érettségi bizonyítvány az olasz egyetemeken való tanulmányok közvetlen megkezdésére jogosít. A pályázóknak igazolniuk kell, hogy az érettségi bizonyítvány egy olasz iskola érettségi bizonyítványának felel meg jellegében és fokozatában. Ezt az ún. „Értéknnyilatkozatot” (*dichiarazione di valore*) csak a németországi olasz konzuli képviseletek tudják kiadni.

Ezért azoknak a pályázóknak is be kell nyújtaniuk érettségi bizonyítványukat (együtt a többi szükséges papírral és a felvételi kérelemmel) a németországi olasz konzulátuson, akik a pályázás idejékor már Olaszországban tartózkodnak.

A szakos felsőfokú érettségi bizonyítvánnyal rendelkezőknek Olaszországban ugyanolyan tanulási jogosultságuk van, mint amelyet az érettségi bizonyítvány számukra Németországban biztosít.

A szakfőiskolai érettségi bizonyítvány nem jogosít olasz egyetemi tanulmányokra. A szakfőiskolai érettséggel rendelkező pályázóknak el kell végezniük egy olasz középiskola utolsó évét és le kell tenniük az *esame di maturità*-t. Szakfőiskolákkal összevethető intézmények Olaszországban nem léteznek.

A német felsőoktatási intézmények azon hallgatóinak, akik tanulmányaikat olasz egyetemen szeretnék tovább folytatni, németországi tanulmányi teljesítményüket (a szemináriumi igazolásokat, a teljesített időközi vizsga ill. diploma előtti vizsga bizonyítványát) egy kiválasztott olasz egyetemen meg kell vizsgáltatni az elismertethetőség szempontjából. Kérdésekkel a külföldi hallgatók irodájához (*segretaria per studenti stranieri*) lehet fordulni.

> Olaszországban szerzett tanulmányi- és vizsgateljesítmények beszámítása

Az Olaszországban teljesített tanulmányi eredmények elszámolását a diploma- ill. magiszteri vizsgával záruló szakokon az a német felsőoktatási intézet végzi, ahol a tanulmányokat folytatni kell. Ugyancsak a felsőoktatási intézmények illetékesek a doktori képzéshez szükséges vizsgák beszámításáért. Az állami vagy magán munkaadó dönti el, hogy a külföldön megszerzett vizsgák a foglalkozás gyakorlásakor elismerhetők-e.

Az államvizsgával záruló szakokon az Olaszországban elért tanulmányi- és vizsgaeredmények elszámolásáról az érvényes vizsgaszabályzat értelmében döntenek.

A tanulmányi- és vizsgaeredmények elismerésének kérdését mindenképpen már a külföldi tartózkodás megkezdése előtt tisztázni kell, hogy így a külföldi tanulmányok ne vezessenek idővesztéshez.

A tanulmányok felfüggesztése, kiiratkozás

Aki egy olasz egyetemre megy tanulni, annak külföldi tartózkodása idejére tanulmányait fel kell függesztenie. A kiiratkozás lehetőségéről lebeszéljük, mert ezáltal a hallgatói helye veszélybe kerülhet és a betegbiztosítási jogviszonya elveszhet. A döntés előtt minden esetben tanácsos a hallgatói irodán és a betegbiztosítónál a pontos információkat beszerezni.

> A német képzésbe való beilleszkedés az Olaszországból való visszatérés után

A külföldről érkező tanulmányaikat folytatni kívánó hallgatókra szaktól függően különböző szabályok érvényesek a hallgatói hely megpályázásánál csakúgy, mint a külföldi tanulmányi

OKTATÁSÜGY

Olaszország

eredmények elismerésekor. Az elutazás előtt a német felsőoktatási intézetnél tájékozódni kell a szak számára előírt és ajánlott felvételi kérelmi és a magasabb évfolyamba való bejutási eljárásról.

(...)

A felsőoktatási rendszer

A 11. században alapított bolognai egyetem Európa legrégebbi egyeteme, Olaszország tehát Európa legrégebbi „tanuló országa”. Az európai egyetemek fejlődését és struktúráját Olaszország formálta. Az olasz felsőoktatási rendszer még ma is csak egyetlen típusát ismeri az intézményeknek: az egyetemet. Differenciálódás itt nem az intézetek területén, hanem a szakok és végzettségek terén alakult ki.

Az utóbbi évtizedben egy sor új egyetemet alapítottak. Így például Rómában az *Università Tor Vergata*-t és a *Terza Università*-t, Nápolyban a *Seconda Università*-t és Bariban egy *Politecnico*-t alapítottak. Az olasz kormány az új egyetemek alapításával a hallgatói helyek iránt megnövekedett igényt akarja kielégíteni, nem utolsósorban pedig a főképp déli, strukturálisan gyenge régiókat kívánja támogatni.

Jelenleg (1995) Olaszországban a következő állami és államilag elismert egyetemek és egyetemi státusszal rendelkező intézmények léteznek.

- 45 állami egyetem,
- 5 magán, államilag elismert egyetem,
- 2 egyetem külföldieknek (*università per stranieri*),
- 3 egyetemi rangú állami intézet (*istituti universitari*),
- 3 állami műszaki főiskola (*politecnici*),
- 4 magán, államilag elismert *istitut universitari*,
- 1 állami testnevelési főiskola (*istituto superiore di educazione fisica*),
- 10 államilag elismert *istituti superiori di educazione fisica*.

Az egyetemekkel szemben az *istituti universitari*-k rendszerint csak egy fakultással és ezért speciális szakkínálattal rendelkeznek. Másként mint Németországban, felsőfokú képzési lehetőség a képzőművészet és zene területén nincs. Az *accademie de belle arti* és a *conservatori di musica* a középfokú oktatáshoz vannak sorolva. Teológiai tanulmányokat az olasz állam és a Vatikán közötti lateráni megegyezések értelmében csak a római pápai egyetemen és a püspökségek főiskoláin lehet folytatni.

Az 1993/94-es tanévben kb. 1 575 000 hallgató volt az olasz egyetemekre beiratkozva, ebből kb. 354 000 fő első évfolyamra. A külföldi hallgatók aránya valamivel 1,5 % fölött mozgott.

Olaszországban is, hasonlóan, mint Németországban, az egyetemek és egyetemi intézmények a törvényi előírások értelmében autonómok. 1989-ban az „*Istituzione del Ministero dell'Università e della Ricerca Scientifica e Tecnologica*” nevű törvény a felsőoktatás illetékességét az új, egyetemekért és tudományos és műszaki kutatásokért felelős minisztériumra ruházta, az egyetemek pedig teljes autonómiát kaptak didaktikai, tudományos és anyagi tekintetben. Az egyetemek tanítás területén élvezett autonómiájának további jogi biztosítékát hozta az 1990-es „*Riforma degli ordinamenti didattici universitari*” törvény.

> A tanulmányi rendszer kiépítése és differenciálása

A tudomány fejlődését és a szakmai igényeket figyelembe véve az utóbbi évtizedben Olaszországban is egy differenciált, több fokozatú végzettséggel záródó tanulmányi rendszert fejlesztettek ki. A továbbra is fennálló *laurea* mellett új képzési formákat és végzettségeket vezettek be.

Az alapképzésben két-, hároméves képzéseket alakítottak ki, melyek a *diploma universitario* megszerzéséhez vezetnek.

A posztgraduális képzés szintjén ma három különböző formát kínálnak. A *corsi di specializzazione*-k a főiskolát végzetteknek szakmai vonatkozású, a *corsi di perfezionamento*-k pedig tudományos elmélyítés szolgáló továbbképzést nyújtanak. Más európai országok doktori fokozatával egyenértékűként lett a *dottorato di ricerca* bevezetve.

> Az egyetem szervezete

Az egyetem élén a rektor áll (*rettore*), aki az egyetemet befelé és kifelé képviseli. Őt segíti a prorektor (*pro-rettore*). Az *Istituti universitari*-ikban ezt a feladatot az igazgató (*direttore*) látja el.

Az egyetemek karokra (*facoltà*) vannak osztva, melyeknek élén az elnök (*preside della facoltà*) áll. A tanítási és kutatási feladatok jobb koordinálásának érdekében, már 1982-ben megteremtették a lehetőségét a tanszékcsoportok (*dipartimenti*) létrehozásának, melyeket a tanszékcsoporti igazgató vezet (*direttore del dipartimento*).

Az egyetem legkisebb szervezeti egysége az intézet (*istituto*).

Az igazgatás legfelsőbb testülete az igazgató tanács (*consiglio d'amministrazione*), amire az általános igazgatás és a pénzügyi vezetés feladata hárul, valamint az egyetemi szenátus (*senato accademico*), ami az egész egyetem tanítási és kutatási ügyeiről dönt. Mindkét testületben a rektor az elnök. Az egyes karokon, tanszékcsoportokon és intézetekben zajló kutatási és tanítási kérdésekről a kari tanács (*consiglio di facoltà*), a tanszékcsoporti tanács (*consiglio di dipartimento*) és az intézeti tanács (*consiglio d'istituto*) dönt. Ezen testületek munkáját a szakok tanácsa (*consiglio di laurea*) koordinálja. Feladataihoz tartozik a tanulmányi kínálat meghatározása és a tanmenet reformjához javaslatokat tenni.

A kutatás és tanítás végrehajtását három csoport végzi:

- a rendes és rendkívüli professzorok (*professori ordinari, professori straordinari*),
- a docensek (*professori associati*)
- és a tudományos munkatársak (*ricercatori*).

Ezek a csoportok azáltal különböznek, hogy különböző tudományos igényeket támasztanak velük szemben. Különbségek vannak meghatározott feladatok és hivatalok átvételére való jogosultság tekintetében is.

Az egyetemi tanulmányok

Az egyetemi év

Az olasz egyetemeken és főiskolákon az egyetemi tanév november 1-én kezdődik és október 31-én zárul. A legtöbb intézet hat hétig, többnyire a július, augusztus hónapokban zárva van. A tanórák a november elejétől májusig tartó időszakban vannak, egy 2-3 hetes megszakítással karácsony körül és egy kb. két hetessel húsvét körül. Elsősorban a matematikai-természettudományos és orvosi karokon szokásos a tanévet két szemeszterre tagolni (szeptember közepétől januárig és februártól június közepéig).

A tanulmányok rendszere

> Tanórák

A tanórák rendszerint előadás, ritkábban szeminárium és gyakorlat formájában zajlanak. Gyakran nincs óralátogatási kötelezettség, az erre vonatkozó szabályozás azonban felsőoktatási intézményenként változhat.

> Képzési formák és végzettségek

> Alapképzés

Olaszországban a *corsi di laurea*-k a hagyományos formájú képzések. Ezek, karonként változóan négy-öt évesek, kivételt a hat éves orvosi képzés jelent. A szakok egész sora – a mérnöki tudományok és az orvostudomány területén – egy nagyon elméleti orientáltságú, a szak tudományos alapjait közvetítő *biennio*-ra (orvosi szakokon: *triennio*) és egy *triennio*-ra tagolódik, ami a speciális tanulmányi irányok kiválasztásával (*indirizzi*) a súlypontozott képzést tesz lehetővé. A tanulmányok *esame di laurea*-val záródnak, ami feljogosítja a végzetteket a *dottore* (ill. a *dottore in ...*, a szakirány feltüntetésével) cím használatára. A *laurea* sok szak esetében nem hatalmaz fel a szakma gyakorlására. Ehhez szükséges még egy u.n. szakmára feljogosító vizsga (*esame di Stato di abilitazione di esercizio della professione di ...*).

Az 1992/93-as tanév óta az olasz egyetemek a *corsi di laurea* mellett három éves képzéseket (*corsi di diploma universitario*) is kínálnak, amelyek ugyancsak a megfelelő karokon találhatóak meg. A *corsi di laurea*-val összehasonlítva a *corsi di diploma universitario* hangsúlyosabban gyakorlati irányultságú és mindig tartalmaz egy a tanulmányokba szakmai gyakorlat is be van építve. A *corsi di diploma universitario*-k általában három évesek és a *diploma universitario* megszerzéséhez vezetnek. Az itt végzettek a *diplomato universitario* (ill. a *diplomato universitario in ...*, a szakirány feltüntetésével) címet használják. Egy *corso di diploma universitario* elvégzése olyan szakmai tevékenység végzésére jogosít fel, amihez jöllehet *laurea*-végzettség nem szükséges, tudományos képzést azonban megkívánnak. A *diploma universitario*-val ellentétben a *laurea* minden esetben közvetlenül jogosít a szakma gyakorlására. Az 1992/93-as tanévben mintegy 40 ilyen jellegű képzés létezett és a tanulmányi kínálat jelenleg is állandóan bővül.

A *corso di diploma universitario* elvégzése után, azokon a szakokon, amelyeken ötéves képzés is van, a közvetlen munkába állás mellett a megfelelő *corso di laurea*-n való továbbtanulás is lehetséges. Itt beszámítják az eddigi vizsgateljesítményeket. (A műszaki tudományok esetében azonban egy további *anno integrativo*-t is el kell végezni.) Ellentétesen szintén fennáll a lehetőség, hogy egy *corso di laurea*-ból egy *corso di diploma universitario*-ra váltsanak. Ez a szempont nem lényegtelen a tanulmányaikat abbahagyók (*mortalit' universitaria*) relatív magas arányát tekintve.

> Továbbképző- és kiegészítő szakok

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A felvétel előfeltétele minden esetben az *esame di laurea* sikeres letétele egy vonatkozó szakon. A képzéseknek két formája van:

A „specializációs kurzusok” (*corsi di specializzazione*) pontosan definiált szakmai területek specialistáit képzik. A kurzusokat a mindenkori kar *scuole di specializzazione*-án tartják. Két éves időtartamúak. Eddig főképp szakorvosi képzéseket kínáltak; tervezett egy minimum egy éves továbbképző szak létrehozása középiskolai tanárok számára. A *corsi di specializzazione*-k a *diploma di specializzazione* és ezzel a *specialista* (a szakirány feltüntetésével) fokozat megszerzéséhez vezetnek.

Az egyéves „tökéletesítő kurzusok” (*corsi di perfezionamento*) célja a speciális súlypontozású tudományos továbbképzés. Az ilyen kurzuson való eredményes részvételt egy *diploma di perfezionamento* igazolja, ami nincs semmilyen felsőfokú fokozathoz kapcsolva.

> *Dottorato di ricerca*

A *dottorato di ricerca*-t 1984-ben vezették be. Ez egy a *laurea*-n túlmenő és azt előfeltételül szabó további felsőfokú képzettség, ami más európai országok doktori fokozatával egyenértékű. A *dottorato di ricerca* az állami kutatóintézetek és a gazdaság számára képzett kutatók és tudósok kinevelését szolgálja és a különleges kutatási képességeket bizonyítja. A tanulmányok három évesek, egy részük külföldön is elvégezhető. A hallgatói helyek számát és azok egyes egyetemeken és szakirányokon való elosztását országszerte az egyetemek, a tudományügyi minisztérium (*Ministero dell'Università e della Ricerca Scientifica e Tecnologica*) és a nemzeti egyetemi tanács (*Consiglio Universitario Nazionale*) közösen állapítja meg. Támogatnak egyetemen túlmutató együttműködéseket is. A *dottorato di ricerca*-ra való felvétel a *laurea* alapján, egy központi felvételi vizsgán (*concorso*) történik. Ezen túlmenően külföldiek is felvehetőek (az olaszok számára rendelkezésre álló helyek 50%-ig), ők azonban nem kapnak anyagi támogatást.

> Tanulmányi és vizsgaszabályzat, órarend

Az egyes szakok tananyaga a tanulmányi- és vizsgaszabályzatban (*ordinamenti didattici*) részletesen szerepel. Ez különbséget tesz a kötelező (*insegnamenti fondamentali*) és választható tantárgyak (*insegnamenti complementari*) között. Egy tantárgy rendszerint egy tanéves (*annualitá*), csak alkalmanként nyúlik ki két vagy több tanévre. A *corso di laurea* elvégzéséhez szükséges *annualitá*-k száma szakonként változik (pl. *laurea in lettere* : 20 *annualitá*, *laurea in scienze biologiche*: 26 *annualitá*). Ha a tárgy egy szemeszteres (*corso semestrale*), az egy fél *annualitá*-nak számít.

Az órarend (*piano degli studi*) megadja a szakok órafelosztását. Az érvényes törvényi meghatározások szerint minden hallgatónak lehetősége van saját személyes órarendjének összeállításához. Tartania kell magát azonban az alapszabályban megállapított, a szak számára előírt vizsgák számához. A törvény előírja továbbá, hogy a kari tanácsnak minden személyes órarendet meg kell vizsgálnia és engedélyeznie kell. A személyes órarendeket december 31-ig kell benyújtani, és a kari tanács január 31-ig dönt róluk.

A hallgatók tájékozódását segítendő, a kari tanácsok minden szak számára különböző tantárgy-összeállításokat javasolnak, melyek a szak tartalmi követelményeinek megfelelnek és a hallgatók választani tudnak közülük. Egy ilyen alapon összeállított órarendet automatikusan elfogadják.

> Vizsgák

Mind az egyes tanulmányi egység utáni, tehát a szemeszter vagy év végén lévő tantárgyi vizsgák (*esami di profitto*), mind pedig a tanulmányokat lezáró vizsgák letételére évente két vizsgaidőszak áll rendelkezésre. Az első a szorgalmi időszak vége utáni első héten van, a második az új tanév kezdete előtt. Ezen túlmenően éves és záró vizsgákat bizonyos megszorításokkal februárban is le lehet tenni.

Minden *corso di laurea esame di laurea*-val záródik. A *laurea*-hoz az *esame di profitto*-n keresztül lehet eljutni, ami a szakdolgozat (*tesi di laurea*) és a szóbeli záróvizsga. A szakdolgozatnak önálló tudományos munkának kell lennie; ez kívánalmait tekintve a német főiskolai záróvizsga dolgozatának felel meg. A *corsi di diploma universitario*-n nem követelnek meg minden esetben szakdolgozatot.

A *laurea* vizsga tárgya, ami szokás szerint nem tart tovább egy fél óránál, lényegében a szakdolgozat megvitatása, de a fő szak területén más témákat is érinthet.

Az *esami di profitto*-nak, ami átlagban 15-60 percig tart, a felvett tantárgyak a témái. Ezek általában egy, a látogatott előadásra vonatkozó és egy, a kötelező és szabadon választható olvasmányokra vonatkozó részből állnak. Az olasz egyetemek minden vizsgája nyilvános. Az *esame di profitto*-t három docensből álló bizottság előtt, a *laurea*-vizsgákat 11 docensből álló bizottság előtt teszik le.

Egy vizsga akkor számít teljesítettnek, ha a jelölt az *esame di profitto* vizsga esetében legalább 18 pontot elér a lehetséges 30-ból, a *laurea*-vizsga esetében pedig legalább 66-ot a 110 pontból. Az első esetben a legmagasabb pontszám 30/30, a másodikban 110/110. A vizsgabizottság mindkét esetben – csak egyhangúlag – dönthet a „kitüntetéses” (*con lode*) jelző odaítéléséről. Sikertelen vizsgát ugyanabban a vizsgaidőszakban nem lehet megismételni.

Pályázás, felvételi engedély és beiratkozás

Általános felvételi követelmények és felvételi korlátozások

Az olasz pályázók számára a felvételi feltétele a *diploma di maturità*. Azok a külföldi pályázók, akiknek középiskolai végzettsége a *diploma di maturità*-nak megfelel, szintén jogosultak az olasz egyetemeken való tanulásra.

Numerus clausus (*numero chiuso*) orvosi, fogorvosi és állatorvosi szakon van. Ezen szakokra pályázó olaszoknak és külföldieknek egy felvételi vizsgán (*esame di concorso*) kell részt venniük, ami általában szeptemberben van. Emellett egyes felsőoktatási intézetek meghatározott szakok esetében felvételi korlátozást (*numero programmato*) vezethetnek be; általában ebben az esetben is le kell tenni egy *esame di concorso*-t. Az egyetemek felvételi korlátozásban érintett szakjainak listáját az évenként megjelenő „*Guida alla scelta della facoltà universitaria*” kiadvány tartalmazza. *)

Nyelvi és szakra vonatkozó felvételi vizsga külföldi pályázók számára

---

* Beszerezhető a *Ministero dell'Università e della Ricerca Scientifica e Tecnologica/CIMEA della Fondazione RUI. Istituto Poligrafico*-n keresztül, Roma 1994.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Minden pályázónak részt kell vennie az olaszországi karon egy nyelvi- és többnyire egy szakirányú felvételi vizsgán is. Ezeknek a vizsgáknak az eredménye dönt a felvételtől.

Az egyetemek augusztus végén ismertetik a vizsgára bocsátható pályázók listáját.

A vizsga minden pályázó és minden kar számára szeptember elején, az adott egyetemen van. A jelölteknek a vizsgára magukkal kell hozniuk tartózkodási engedélyüket vagy, ha ezt még nem adták meg, akkor a kérelem beadásakor a főkonzulátuson kapott *dichiarazione consolare per il permesso di soggiorno*-t kell bemutatni.

Szeptember végéig közzéteszik az egyetemeken azoknak a jelölteknek a listáját, akik a vizsgát ill. vizsgákat sikeresen letették és felvételt nyertek.

A felvételi vizsga kapcsán felmerülő utazási és tartózkodási költségeket a pályázónak kell fedeznie. Akinek a felvételi vizsgája nem sikerül, az adott évben nem ismételt meg. Amennyiben az azt követő évben pályázik az összes pályázati- és vizsgaeljárásnak újra alá kell vetnie magát (jelentkezés Németországban, elutazás Olaszországba stb.).

Az olasz egyetemre való felvételnél a jó nyelvvizsga, és a szakirányú vizsga eredményei döntőek, csakúgy mint – a tanulmányaikat folytatók esetében – a német főiskolai teljesítmény. A versenyelvek szerint azonban csak azokat fogadják be, akik egy meghatározott pontszám fölött teljesítettek. A külföldiek számára rendelkezésre álló hallgatói helyekről egy kvótarendszer dönt.

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az olasz felsőoktatási intézetekbe pályázók, az intézmények által felkínált kurzusokon készülhetnek fel a felvételi vizsgára. Közelebbi felvilágosítást ad a :

Centro Culturale „Italkontakt e. V.”

Am Brachfelde 14
37077 Göttingen

Pályázási és felvételi eljárás német pályázóknak

Az olasz egyetemre való felvételi engedély kérelmet a pályázó bejelentett lakhelyén illetékes olasz főkonzulátuson kell indíttványozni. Ennek során a főkonzulátuson személyesen be kell nyújtani egy minden évben újonnan megállapította időtartamon belül a személyigazolvány felmutatásával a szükséges iratokat (lásd. lent) – ez rendszerint április/május, vendég hallgatók esetén július végéig lehetséges, a pontos határidőket a főkonzulátuson kell megérdeklődni.

A pályázati kérelem mellé csatolják az olasz egyetemek listáját, melyek nagyság szerint négy különböző csoportba vannak sorolva. A pályázónak mindegyik csoportból meg kell jelölnie egy egyetemet. A tanulmányok helyének kiválasztását az olasz fél végzi el. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a hely kiválasztása tisztán javaslati jellegű.

A pályázás ideje alatt Olaszországban tartózkodó pályázók is a németországi olasz konzulátusokon nyújtsák be papírjaikat, mivel csak itt lehet a felsőfokú érettségi bizonyítvány értékelését („Érvényességi nyilatkozat”) elintézni.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Információ: EU országok jelöltjei, akik maguk vagy családjuk valamely tagjai (szülők, házastársak, testvérek) olaszországi lakhellyel (*residenza*) rendelkeznek, augusztus végéig közvetlenül a választásuk szerinti olasz egyetemenél is pályázhatnak, előtte azonban dokumentumaikat az illetékes németországi konzulátusnál el kell ismertetniük és hitelesíttetniük kell.

> A tanulmányaikat megkezdők

Az általános felsőfokú érettséggel rendelkező német pályázók rendes hallgatóként iratkozhatnak be olasz egyetemre. A felvételi korlátozások ugyanúgy érvényesek a németekre, mint az olasz pályázókra. Itt arra kell felhívni a figyelmet, hogy a külföldiek számára fenntartott helyek száma – különösen az orvosi karon – különösen korlátozott.

Az illetékes főkonzulátuson általában a következő papírokat kell benyújtani:

- kitöltött formanyomtatvány (a főkonzulátuson kitölthető)
- két azonos igazolványkép;
- az állandó lakcím szerinti illetékes lakcím bejelentő hivatal bejelentkezési igazolása;
- az általános felsőfokú érettségi bizonyítvány (az eredeti és két fénymásolat) csakúgy, mint ennek olasz fordítása (három példányban);
- államilag elismert megbiztosító nemzetközi megbiztosítása vagy egy magán megbiztosító igazolása a korlátlan felelősségvállalásról Olaszországban történt baleset vagy kórházi kezelés esetén (olasz fordítással). Amennyiben a hallgató nem Németországban megbiztosított, az olasz külügyi rendőrség megkívánja, hogy az *I.N.A.*-nál (*Istituto Nazionale Assicurazioni*) kösse meg megbiztosítását.

Minden fordítást hiteles fordítónak kell elkészítenie.

> A tanulmányaikat tovább folytatók

> *Immatricolazione con abbreviazione di corso*

Ha egy német hallgató Németországban több tanulmányai során már teljesített vizsgákat vagy teljesítményéről igazolása van és tanulmányait Olaszországban szándékozik folytatni és befejezni, kérelmezheti az olasz egyetemre való váltáskor a leteendő vizsgák csökkentését (*Immatricolazione con abbreviazione di corso*). A benyújtott papírok értékeléséről az illetékes kar önállóan dönt, ezt az egyetemi szenátusnak kell jóváhagynia.

A tanulmányaikat Olaszországban folytatóknak is az illetékes olasz főkonzulátuson kell pályázni. Itt általában a következő papírokat kell felmutatni:

- kitöltött formanyomtatvány (a főkonzulátuson kitölthető);
- két azonos igazolványkép;
- az állandó lakcím szerinti illetékes lakcím bejelentő hivatal bejelentkezési igazolása;
- az általános felsőfokú érettségi bizonyítvány (az eredeti és két fénymásolat) csakúgy, mint ennek olasz fordítása (három példányban);
- államilag elismert megbiztosító nemzetközi megbiztosítása vagy egy magán megbiztosító igazolása a korlátlan felelősségvállalásról Olaszországban történt baleset vagy kórházi kezelés esetén (olasz fordítással). Amennyiben a hallgató nem Németországban

OKTATÁSÜGY

Olaszország

biztosított, az olasz külügyi rendőrség megkívánja, hogy az *I.N.A.*-nál (*Istituto Nazionale Assicurazioni*) kösse meg biztosítását;

- egy olasz nyelven megfogalmazott önéletrajz;
- az eddig megszerzett tanulmányi- és vizsgaigazolások, csakúgy, mint ezek olasz fordítása (mindkettő két példányban).

Minden fordítást hiteles fordítónak kell elkészítenie.

> *Iscrizione a corsi singoli*

Aki tanult már német felsőoktatási intézetben, vendéghallgatóként beiratkozhat az olasz egyetemre, amennyiben csak egy évet szeretne Olaszországban tölteni és visszatérése után a német intézményben szeretné záróvizsgáját letenni. Ebben az esetben hangsúlyozottan ajánlott a kiutazás előtt a hazai felsőoktatási intézetnél tájékozódni az Olaszországban megszerzett tanulmányi eredmények elismeréséről.

Azok a német felsőoktatási intézetben tanuló hallgatók is kötelesek adott letenni a felvételi vizsgát, akik vendéghallgatóként szeretnék egy évet Olaszországban tölteni. A vendéghallgatók tanévenként öt-tíz tanórát (*corsi*) felvehetnek, de a megfelelő vizsgákon év végén nem vehetnek részt. A kurzusokon, melyeket már a beiratkozásnál rögzíteni kell, a kar titkárságán kérvényre részvételi igazolást és a teljesítményükről bizonyítványt kaphatnak.

A pályázóknak általában a következő papírokat kell az olasz főkonzulátuson, személyesen a személyigazolvány felmutatásával benyújtani:

- kitöltött formanyomtatvány (a főkonzulátuson kitölthető);
- két azonos igazolványkép (az igazolványképeket személyesen, a személyigazolvány felmutatásával kell benyújtani);
- az állandó lakcím szerinti illetékes lakcím bejelentő hivatal bejelentkezési igazolása;
- az általános felsőfokú érettségi bizonyítvány (az eredeti és két fénymásolat) csakúgy, mint ennek olasz fordítása (három példányban);
- államilag elismert megbiztosító nemzetközi megbiztosítása vagy egy magán megbiztosító igazolása a korlátlan felelősségvállalásról Olaszországban történt baleset vagy kórházi kezelés esetén (olasz fordítással). Amennyiben a hallgató nem Németországban biztosított, az olasz külügyi rendőrség megkívánja, hogy az *I.N.A.*-nál (*Istituto Nazionale Assicurazioni*) kösse meg biztosítását;
- egy olasz nyelven megfogalmazott önéletrajz (két másolattal);
- az eddig megszerzett tanulmányi- és vizsgaigazolások, az olasz fordítással (mindkettő két példányban);
- *curriculum studiorum* olasz nyelven (csak az *accademie di belle arti*-ra pályázóknak).

Minden fordítást hiteles fordítónak kell elkészítenie.

Minden tanévben csak egy kérelem adható be, ez azt jelenti, hogy több egyetemre való egyidejű jelentkezés nem lehetséges.

Az olasz képviseltek a kérelmeket az eredeti mellékletekkel közvetlenül egyetemekre küldik; a pályázati kérelem második példánya az olasz külügyminisztériumhoz megy. Mihelyt az

OKTATÁSÜGY

Olaszország

eredeti papírok a kar titkárságára beérkeztek, megtörténhet a vendéghallgatóként való beiratkozás.

> A felsőfokú végzettségűek

Azok a felsőfokú végzettségűek, akik Németországban megszerzett egyetemi fokozatukat a további olaszországi tanulmányokra való tekintettel el szeretnék ismertetni forduljanak a szóba jöhető karhoz. Külön rendelkezések is érvényesülhetnek, melyeket Olaszország német konzuli képviselőinél lehet megérdeklődni, ezek a következőket érintik:

- németországi állandó lakhellyel rendelkező olasz állampolgárok;
- legalább két éve olasz állandó lakhellyel rendelkező német állampolgárok;
- német állampolgárok, akiknek tanulmányait Olaszországban német vagy olasz oldalról, vagy nemzetközi szervezeten keresztül, ösztöndíj biztosítja.

> Pályázás egy *accademia di belle arti*-ra

Az olaszországi művészeti akadémiákra pályázóknak ugyanez a minta alapján kell eljárni. A felvételi vizsga pontos dátumának megérdeklődése miatt ajánlatos idejében kapcsolatba lépni a művészeti akadémiával.

Beiratkozás

A sikeres felvételi vizsga után, amennyiben, van rendelkezésre álló hallgatói hely, a választott egyetem rektorához benyújtható a beiratkozási kérelem (*domanda di immatricolazione*). A kérelemhez csatolni kell:

- az eredeti felvételi engedélyről szóló írást;
- a német érettségi bizonyítványt (hitelesített másolatokat visszautasítják);
- a német érettségi érvényességi igazolását, amit a németországi olasz képviselő intézett;
- életrajz;
- két igazolványkép, melyek közül az egyiket hitelesített aláírással kell ellátni.

Díjak és finanszírozási lehetőségek

Tandíjak

Az olasz egyetemeken és főiskolákon csakúgy, mint az olasz hallgatóktól a külföldiektől is tandíjat szednek. Ez egy alapösszegeből (*tasse*), pótlékokból (*soprattasse*, pl. éves vizsgára, a *laurea* vizsgára stb.) és egyéb díjakból (*contributi*, pl. könyvtári díj, labor díjak stb.) tevődnek össze. A tandíjak nagysága egyetemenként és karonként változik. Az 1994/95-ös tanévben átlagosan 1000000 olasz líra (kb. DM 1000) volt. A tapasztalatok szerint a következő tanévben emelkedéssel lehet számolni.

A normál tanulmányi idő túllépése esetén emelt díjat szednek.

A *corsi singoli*-nak, a *corsi di perfezionamento*-nak és a *corsi di specializzazione*-nak a tandíja ugyancsak különböző nagyságú; ezeket az érintett intézménynél lehet megtudni.

Az Európai Unióból érkező külföldi hallgatóknak, ugyanúgy, mint olasz hallgatóknak a tandíj teljesen vagy részlegesen elengedhető, ennek feltételeiről mindig tájékozódni kell. A megfelelő kérelmet a beiratkozási kérelemmel együtt kell benyújtani.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Minden díjat meghatározott határidőre, a karok titkárságain beszerezhető meghatározott úrlapon és meghatározott posta-takarékpénztári csekken kell átutalni. Minden egyéb fizetési forma megengedhetetlen.

Az Európai Unió országaiból érkező, Olaszországban dolgozó munkavállalók gyermekei, ha a család havi bevételei egy meghatározott összeget nem haladnak meg és további feltételek is adottak, tanulmányi segélyre pályázhatnak az egyébként olasz állampolgároknak fenntartott *pre-salario* formájában. Egyedi esetekben az illetékes *opera universitaria*-k (Hallgatói Iroda) adnak felvilágosítást.

(...)

Partnerkapcsolatok

A német és olasz felsőoktatási intézmények partnerkapcsolatainak keretében ösztöndíjakat adnak és munkahelyeket is rendelkezésre bocsátanak. A fennálló partnerkapcsolatokról, és támogatási lehetőségekről az egyetemi külügyi hivatalok ill. a német főiskolák partnerkapcsolatokért felelős megbízottjai adnak felvilágosítást.

(...)

Kórházi és egyéb gyakorlat

A gazdaságtudományokat tanulók nyolc-tizenkét hetes nyári gyakorlatot végezhetnek. Felvilágosítást az *AIESEC (Association Internationale en sciences Economiques et Commerciales)* helyi bizottsága vagy a következő intézmény ad

Deutsches Komitee der AIESEC e. V.

Subbelrather Straße 247
50825 Köln.

A természettudományok és műszaki szakterületek hallgatói olasz cégeknél végezhető gyakorlatra vonatkozó kérdéseikkel az *IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience)* német bizottságához, a *DAAD*-hez vagy az egyetemi külügyi hivatalokhoz, a gyakorlatokat intéző hivatalokhoz vagy az egyes főiskolák helyi *IAESTE* bizottságához fordulhatnak. Az *IAESTE* két-három hónapos – kivételes esetekben hosszabb idejű - olasz cégeknél letölthető gyakorlatokat közvetít. A cégeknél elvárt magas szakmai követelmények miatt felsőbb éves hallgatókat részesítenek előnyben.

(...)

Azoknak az orvostanhallgatóknak, akik harmadik kórházi félévüket befejezték és teljesítettek már egy hat hetes kórházi gyakorlatot, lehetőségük van arra, hogy egy olasz kórházban végezzék gyakorlatukat. Közelebbi felvilágosítást a német felsőoktatási intézmény orvosi kara, vagy a következő intézmény ad

Deutscher Famulaten Austausch (dfa)

Godesberger Allee 54
53 175 Bonn.

Asszisztensi tevékenység, lektorok és tudósok közvetítése
A következő intézmény

Pädagogischer Austauschdienst

Nessestraße 8
53113 Bonn

közvetíti a német egyetemek azon hallgatóit, akik a tevékenység megkezdésekor legalább négy lezárt félévvel rendelkeznek egy német felsőoktatási intézet tudományos képzésén. Tanulmányi előadókat, középiskolai tanárokat helyeznek olasz iskolákba idegen nyelvi asszisztensként.

Az olasz egyetemek érdeklődése esetén a DAAD német nyelv, irodalom és országismeret lektorokat közvetít az olasz egyetemekre. Lezárt tanulmányokkal – általában német fő- ill. mellékszakkal – és lehetőleg német mint idegen nyelv tanítási tapasztalattal rendelkezők nyerhetnek el lektor állásokat. A korhatár 35 év.

Német felsőoktatási intézetben tanítókat rövid vagy hosszú idejű docensi állásokra közvetítenek ki olasz egyetemekre. Közelebbi információkat a DAAD „Német tudományos tanerő közvetítése külföldi felsőoktatási intézetekbe” című tájékoztatója ad.

Socratessal Sienában.

Olaszország és elsősorban Toscana sokak számára egy álomország. Én ezt az olasz álmot hallgatóként egy évig éltem át Sienában. Történelem és olasz szakos hallgatóként vonzó tanulmányi hely volt számomra ez a város gótikus centrumával. Az *Universitá degli studi di Siena*, ahova én jártam, Európa legrégebbi egyetemei közé tartozik. 1240-ben alapították.

Az EU-s ösztöndíjat megszerezni sokkal könnyebb volt, mint ahogy gondoltam. Az olasz professzorom Heidelbergben nem kívánt meg többet, mint az olasz időközi vizsgát, egy formális pályázást és egy rövid indoklást, miért pont Sienában akarok menni.

Mivel az európai SOCRATES csereprogram támogatása magában egy szerény egyetemista élethez alig elegendő, a külföldi tanulmányokra járó *BAföG*-öt (német állami ösztöndíj a Ford.) is kérelmeztem. Ezentúl lehetőség van még Bonnban a DAAD-nál ösztöndíjra pályázni, mert a DAAD olasz tanulmányokra ad ki pénzeket. Egy ilyen ösztöndíjat azonban közvetlenül az alapképzés után ritkán kap meg az ember. A lehetséges ösztöndíjforrásokról az olasz konzulátusokon is lehet információkat kapni, melyek minden tanulmányi jellegű kérdésben fontos információkkal szolgálnak.

Siénában az *Ufficio per la Ricerca – Relazioni Internazionali*-nál kellett jelentkezni. A második közvetítő hely az egyetemi titkárság volt és ezután már csak egész kevés formalitást kellett elintézni. Ezután feltétlenül meg akartam az országot és az embereket ismerni – hogy tanuljam meg különben a nyelvet? Spanyolokat, portugálokat, franciákat és németeket nagyon gyorsan megismertem – mindegyik cserehallgató, akiknek ugyancsak kezdési és beilleszkedési problémáik és ezért sok közös gondjuk volt.

Nem volt egyszerű olasz társaimnál kapcsolatokat találni – kevésbé a nyelv miatt, inkább a mentalitásbeli különbségek miatt. Csak lassan vettem észre például, hogy nem személyes elutasítás az, ha valaki ígérete ellenére nem hívott fel. A legtöbb olasz szívesebben találkozik spontán. A találkozók itt nem megszokottak. Ezzel szemben csak úgy be lehet ugrani otthon valakihez. Vagy az utcán találkozom az emberekkel – és elmegyünk kávé inni.

Boldog voltam, hogy egy 70000-es tartományi fővárosban lehettem, ahol mindenki mindenkit ismer. Sok szórakozási lehetőséget azonban nem kínál Siena. Amikor viszont eljött a tavasz, nagyon sok ember volt a *Piazza del Campo*-n. Ez valószínűleg Olaszország egyik legszebb tere. És amikor Nino gitározott és 20 ember énekelt és tapsolt, akkor valóban szép volt a délután Siénában.

Én is Siénába akartam menni, mert ez viszonylag Olaszország központjában fekszik. Innen csak két óra Róma és egy Firenze. Ezen kívül Siena jó kiindulópont egy toscanai „*giro*”-hoz. Ehhez a távolsági buszok alkalmasabbak, mint a vonatok, de a tömegközlekedés sok kívánnivalót hagy maga után. Aki tehát tud, vigyen autót magával.

A lakáshelyzet különösen rossz Siénában. Néhány hallgató az első heteket ifjúsági szállóban töltötte. Siena centrumában egy egyágyas szobát találni szinte lehetetlen és 600 000 lírába vagy még többre kerül, ami 540 DM. Ez egy ösztöndíjnak túl drága. Tehát idejében gondoskodni kell egy szobáról – a legjobb már június végén az október közepén kezdődő tanévre.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Kezdetben egyáltalán nem tetszett a cserehallgatók kollégiumában lévő kétágyas szobám. De mivel a 270 000 líra, a rezsit is beleértve Sienában kedvezőnek számított, ott maradtam. További előny volt, hogy szállásom a város központjában feküdt.

Olasz társaim véleménye szerint a 15000 hallgatós *Università degli studi di Siena* alkalmas a tanulásra. Karom könyvtára azonban szinte mindig tele volt, különösen vizsga előtt. Jóllehet az egyetem nem tartozik a vidék nagy egyetemei közé, gyakorlatilag itt mindent lehet tanulni az un. *corsi di laurea*-kon. A képzések ezen hagyományos formáján, ami többnyire négy-öt évig tart, természettudományos és műszaki szakokat ugyanúgy kínálnak, mint jogot és közgazdaságtant. *Corsi di laurea*-kat a gyógyszerész, orvosi és természetesen a bölcsészettudományoknál is találunk.

A bölcsészettudományok a *facoltà di lettere e filosofia*-án vannak összefoglalva. Itt az etruszkológiától kezdve a *teorie e linguaggio del cinema*-ig találhatóak kurzusok. Az olaszországi tanulmányok viszont erősen különböznek a német egyetemi hétköznaptól. Sokkal inkább a középiskolás oktatási rendszerre hasonlítanak.

Két olasz vizsgám közül az első, az olasz nyelvtan, nagyon stresszes volt: a vizsga csak 15 percig tartott, de 9.30-tól 18.00-ig várnom kellett. Másként mint Németországban, ahol pontos vizsgaidőpontot adnak, itt egy listára iratkoznak fel, és ennek sorrendje szerint vizsgáznak. Ezt nem mondta nekem senki, így utolsóként álltam a listán.

Címek

Università degli studi di Siena

Via Banchi di Sotto 55

1-53100 Siena

Ufficio per la Ricerca – Relazioni Internazionali

Via S. Vigilio 6

1-53100 Siena

Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)

Kennedyallee 50

53175 Bonn

Első info

Mi várja a vendéghallgatót Olaszországban? Az **abi** pályaválasztási magazin egy információs lapot jelentet meg Sienából.

Arrivo a Siena

Appena arrivati gli studenti dovranno contattare: Ufficio per la Ricerca – Relazioni Internazionali

In questo ufficio lo studente potrà:

- > ricevere informazioni sull'Università
- > ricevere informazioni per gli alloggi
- > compilare il modulo (per coloro che non lo avessero già inviato)
- > ritirare la tessera per la mensa
- > ottenere la copertura assicurativa

Sono necessarie 2 fotografie e la Carte d'Identité o il Passaporto.

Tanulmányi cél Olaszország

„A felsőfokú érettségi nem elegendő”

A pályaválasztási magazin (*abi*) az olaszországi tanulmányokról kérdezte Andreas Neunert, a müncheni munkaügyi hivatal európai pályaválasztási tanácsadóját.

abi: Mit kell a fiataloknak tudniuk, ha Olaszországban szeretnének tanulni?

Andreas Neuner: Az olaszországi tanulmányok előfeltétele az általános vagy szakirányú felsőfokú érettségi. A szakfőiskolai érettségi nem jogosít az olasz felsőoktatási intézményekben való tanulmányokra.

abi: Az ország nyelvének ismerete fontos?

Andreas Neuner: Aki Olaszországban szeretne tanulni, annak a jó olasz nyelvismeretet igazolnia kell. Röviddel a tanulmányok megkezdése előtt ezt a nyelvismeretet egy általános és egy szakirányú tesztben megvizsgálják.

abi: Egy tervezett olasz „kalandba” hogyan fog bele az ember?

Andreas Neuner: Számos lehetőség van arra, hogy az olaszországi tanulmányokat realizálni lehessen. Az ideális időpontja egy ilyen külföldi tanulmányútnak általában a német egyetemi alapképzés utáni tanév. Számos európai program, mint pl. a SOCRATES könnyíti meg a külföldi felsőoktatási intézetekbe való kijutást. Az Olaszországban szokásos tandíjak így elmaradnak. Ezen kívül a kölcsönös megegyezések szabályozzák a tanulmányi teljesítmények elismerését.

abi: Lebeszéli-e Ön az érettségizetteket a közvetlen olaszországi tanulmánykezdéstől?

Andreas Neuner: Természetesen meggondolandó és lehetséges Olaszországban megkezdni a tanulmányokat. Ez előtt azonban egy hosszabb előkészítési szakasz áll, aminek az olasz nyelvismeretek javítása is célja kell legyen. Az idejében való tervezés minden, ezt szolgálja egy az Európa-sarkában lévő foglalkozásinformatikai centrum meglátogatása is. Fontos segítők az érettségizettek és főiskolások pályaválasztási tanácsadói, akik szívesen kapcsolatot teremtenek velünk, hisz, mint az Európai Pályaválasztási Tanácsadó Centrum, Olaszországért mi felelünk.

Négyszer Quattro Stagioni

Az olasz felsőoktatási rendszer csak az egyetem intézményét ismeri. Legalább 4 évig tanulnak itt a diákok, ahogy az olasz kifejezi: *négyszer Quattro Stagioni* (négy évszak).

Mindenkit felvesznek olasz egyetemre, akinek a (német) felsőoktatásban való tanulmányokra jogosító érettségi bizonyítványa van, feltéve, hogy ez a bizonyítvány a hasonló olasz vizsgának megfelel. Erről az "érvényességi igazolást" egy németországi olasz konzulátuson lehet megszerezni.

Pályázás

Olasz egyetemekre pályázóknak minden szükséges iratot be kell adniuk egy olasz konzulátusra, hogy az "érvényességi igazolást" megkaphassák. Az iratok közé tartozik a beiratkozási kérelem, melyet az olasz konzulátusokon lehet beszerezni és három példányban a következő mellékletekkel kell benyújtani:

- jelentkezési igazolás és olasz fordítása (három példányban)
- a felsőfokú tanulmányokat lehetővé tevő érettségi bizonyítvány hitelesített másolata és ennek olasz fordítása (három példányban)
- olasz életrajz, az iskolai pályafutás leírásával három példányban
- két azonos útlevel kép, egyiket hitelesíttetni kell
- nemzetközi biztosítási kártya
- egy formailag nem meghatározott nyilatkozat arról, hogy az olasz tartózkodás alatt a létfenntartás biztosított, olasz fordítással

Felvehető külföldiek kvótája

Az orvosi, fogorvosi és állatorvosi tanulmányokra jelentkezőknek pályázó vizsgát ("esame di concorso") kell tenni, mivel ezekre a szakokra csak nagyon korlátozott számú külföldit tudnak felvenni. Az általában külföldieknek fenntartott helyek elosztásáról a kvóta rendelkezés alapján döntenek. A jelentkezés elfogadás vagy elutasítása aztán a nyelvi és szakmai felvételi alapján történik. Ezeket a vizsgákat azokon az egyetemeken kell letenni, ahol felvételi korlátozásokat léptettek életbe. Egyébként minden német felvételizőnek kötelező nyelvvizsgát tenni. Ezek időpontjai az egyetemek titkárságán tudható meg.

A felvételizőknek akik ezekre a vizsgákra készülnek, felkészítő tanfolyamokat hirdetnek. További információval a Centro Culturale "Italkontakt e. V." szolgál.

Nincsenek szakirányú főiskolák

Fontos: Azok akinek az érettségije csak bizonyos szakirányú főiskolákon (a német rendszerben: Fachhochschule) való továbbtanulásra jogosít Németországban, hasonló jogokat élveznek Olaszországban is. A fent említett érettségi azonban nem jogosít olasz egyetemeken való továbbtanulásra, Olaszországban nincsenek szakirányú főiskolák. Az egyetem kiválasztásakor a jelentkezők egy listából választhatnak, amely a jelentkezési kérelem melléklete. A listán az olasz egyetemek tanulói létszám szerinti felsorolásban, négy csoportba osztva szerepelnek. A jelentkezőnek mind a négy csoportból egy intézményt kell megjelölnie,

OKTATÁSÜGY

Olaszország

ahová a felvételét kéri. Egy bizottság dönt, hogy a jelentkezőket melyik egyetemre küldik. Jelenleg Olaszországban 41 állami egyetem, két politechnikum, 6 nem állami, de államilag elismert egyetem és 11 Istituti Universiati (különleges szabályzat alapján) működik.

Kötelező és választott tárgyak

Az olasz tanrendben kötelező és választható tárgyak szerepelnek. Az elsőből vizsgázni kell, a másodikat a tanulmányok során bármikor fel lehet venni. Egy tantárgyat egy évig tanulnak (annulitá), ritkán két vagy három évig. A diplomához szaktól függően különböző számú annulitá megszerzése szükséges. Az előre meghatározott tantárgyak mellett azonban a diákoknak joguk van saját tanrend összeállításához, amennyiben a kötelező vizsgákat leteszik és a karitanács azt engedélyezi.

A tanulmányi idő karonként más, 4-5 év egy olasz egyetemen, az orvosi egyetem 6 éves. A végzősök "esame di laurea" letétele után jogosultak a doktori cím viselésére. Előtte két éves vizsgát (15-60 perces) kell letenni, egy szakdolgozatot kell leadni és azt meg kell védeni. Olaszországban minden vizsga nyilvános. Az éves vizsgákon 3 fős a bizottság, az esame di laurea vizsgán 11 fős.

Újonnan vezették be a német promotiohoz hasonló "dottorato di ricerca" fokozatot.

A német diákokra különleges tanulmányi és vizsgaszabályok vonatkoznak: az első két évben három éves vizsgát, a következő években további három- három vizsgát kell letenni, különben megvonják a tartózkodási engedélyüket.

Tandíjak

A tandíjról nincsenek egységes adatok, mivel ez egyetemenként más és más. A 170 000 lírás alaptandíj (ez már tartalmazza a beiratkozási díjat is) minden egyetemen egységes, a különböző egyetemek és karok különböző további összegeket szedhetnek.

További információkról és az ügyintézésről, valamint fontos címekről a DAAD "Olasz egyetemi kalauz" (Studienführer Italien) kiadványaiból tájékozódhatnak az érdeklődők.

Címek:

Deutscher akademischer Austauschdienst (DAAD)
Kennedyalle 50
W-5300 Bonn 2

Centro Culturale "Italkontakt e.V." - önkéntes tanácsadó központ
Am Brachfelde 14,
W- 3400 Göttingen
Tel: 0551 / 2 47 18

Trendek a tanulási irányok és a választott szakmák területén

Reinhard Böhm, braunschweigi pályaválasztási tanácsadó ERASMUS ösztöndíjasként az olaszországi tanulmányi irányokban és szakmákban megmutatkozó trendeket vizsgálta, ennek összefoglalását olvashatjuk itt.

Olaszország az egyetemek fejlesztésére szavazott, az utóbbi években különösen a nagyvárosokban új egyetemeket alapítottak (pl. Terza Roma, Seconda Napoli, Seconda Milano).

Sok egyetemen bevezették a rövidített egyetemi tanulmány (corsi di studi breve) lehetőségét. Így két-három év alatt diplomát lehet szerezni mérnöki tudományokból, közgazdaságból, gyógyászati technikából és mezőgazdaság-tudományból. Az olasz rektori konferencia (CRUI) elnöke, Dr. Bruno Lulli szerint jó eséllyel indulnak a munkaerőpiacon az itt végzett fiatalok. Az olasz diplomások elhelyezkedése általános gond. A helyzetük csak a műszaki tudományos és közgazdasz végzettségüknek jobb. Emellett, mint Dr. Lulli elmondta, az olasz kezdő fizetés (kb. 1 500 000 Lira - 1 500 DM) jóval alacsonyabb a németnél.

Hogy milyen nehéz a közgazdaságtudományi végzettségük elhelyezkedése, erről beszél Patrizia Nicolai. 1993-ban dicséretes záróvizsgát tett (110 pontból 110-et ért el, cum laude) és szívesen elhelyezkedne a tanulmányai alatt választott szakterületén (Controlling). Bár 4 év alatt teljesítette az egyetemet és több külön képesítése is van (nyelvi és számítógépes), máig nem kapott komoly állásajánlatot. Most különböző helyekre pályázik (concorsi) és a várakozási időt továbbtanulással tölti (számítógépes és nyelvi téren).

A diplomások Olaszországba vagy -ból való költözésének aktuális problémáiról Dott. Carlo Finquetti (CAMEA, Róma) ad tájékoztatást. Irodája külföldi egyetemi végzettségek olaszországi elismertetésével, honosításával foglalkozik. Sokszor bonyolult bürokratikus procedúrák az ilyen elismertetési eljárások, de gyakran eredménnyel járnak.

Így például egy német szociálismunkás főiskolán szerzett diplomáját, az olasz "assistente sociale"-val egyenértékűnek minősítették, egy Karlsruheben végzett mérnök elérte, hogy végzettségét elismerjék és felveszék a mérnöki kamarába (albo), és több német szakvizsgázott jogász ügyvédként tudott letelepedni, miután olasz jogból kiegészítő vizsgát tettek és megfelelték a nyelvvizsgán is. Egy német gimnáziumi tanár elérte másoddiplomájának elismerését egy pályázati eljárás folyamán.

A pályaválasztási tanácsadást a régiók alá tartozó "Tanuláshoz való Jog Egyesülés" (enti regionali per il dritto agli studi universitari") látja el. De működnek információs központok (servizi di orientamento) az egyetemeken és a karokon is általános pályaválasztási tanácsadási kínálatot hazai és külföldiek számára egyaránt. A regionális tanácsadóknak, mint amilyen Rómában az IDISU (istituto per il dritto allo studio universitario) 1991 óta egy új törvény kapcsán megváltozott a feladatköre. "Mostanában főként végzősök körében készítünk felméréseket, a munkaerőpiacon való elhelyezkedésüket vizsgáljuk elsősorban" magyarázza Taulinda Trenti, aki főállású munkatársként dolgozik a IDISU-nál. A tanácsadó iroda ebben a munkában kihasználja a számítógépes adatfeldolgozás lehetőségeit. Az IDISU-Róma például

OKTATÁSÜGY

Olaszország

összeköttetésben van a NOOPOPLIS adatbázissal és így le tud hívni információkat szakmai továbbképzésekről és ösztöndíjakról Európaszerte .

A felsőoktatás nem egyetemi részlegei

A felsőoktatás nem egyetemi részlegeit az Oktatási Minisztérium felügyeli, a következő intézmények tartoznak ide:

- Képzőművészeti Akadémia (Accademie di Belle Arti)
- Iparművészeti felsőoktatási intézmények (Istituti superiori per le industrie artistiche)
- Nemzeti Színházművészeti Akadémia (Accademia di Arte Drammatica)
- Nemzeti Táncművészeti Akadémia (Accademia di Danza)
- Zeneifőiskolák (Conservatori di Musica)

Az utolsó két iskolába elemi iskolát befejezett tanulókat is felvesznek, akik párhuzamosan egy általános középiskolába is járnak. A Zeneifőiskolák olyanokat is felvesznek, akik az alsó középiskolát befejezték. Minden iskolatípusban tandíjat kell fizetni. Szerény jövedelmű családok gyermekei és jó tanulmányi eredményeket elért tanulók állami támogatást kapnak.

19 képzőművészeti akadémia működik, ahol művészeti szakmákat oktatnak. A jelentkezőknek felvételizniük kell, kivételt képeznek a művészeti érettségivel (Maturità Artistica) rendelkező tanulók. Minden szak 4 éves, festészet, szobrászat, dekoráció és díszlettervezés szakirányokat indítanak. A művészeti tárgyakból a tanuló év közbeni művészi alkotásaira kap osztályzatot. A záróvizsga egy művészettörténeti tárgyú szakdolgozat megírásából és az elméleti tantárgyból egy-egy vizsgából áll. A záróvizsga része még az a kiállítás, amit a diákok műveiből nyitnak meg, s ahol a diákokat alkotásai technikai és tartalmi részleteiről kérdezik ki. Ha a teljes vizsga sikeres az adott szakirányú végzettséget szerzi meg a diák.

A tanév november 4/5-től június 15-ig tart.

Öt iparművészeti főiskola működik, két szakiránnyal: ipari formatervezés, grafikai formatervezés. A felvétel feltétele egy érettségi és a felvételi vizsga sikeres teljesítése. A tanév november 5-től május 31-ig tart. A diákoknak kötelező az órákra járni és vizsgát tenni, hogy a következő évfolyamba léphessenek. Záróvizsgaként mindenkinek egy saját projektet kell bemutatnia és ismertetnie. Az Iparművészeti Főiskola diplomája a Képzőművészeti Akadémia végzettségével azonos értékű.

A Nemzeti Színházművészeti Akadémia két 4 éves szakot indít: Színháztudomány és dramaturgia. Felvételi feltétel az érettségi. A színész képzésre 18 - 23 éves fiatalokat vesznek fel, akik a felvételi vizsgán (gyakorlati és írásbeli feladatok) kell, hogy megfeleljenek. A dramaturg képzés felvételi feltétele, amire 23-28 éveseket várnak, hasonló feladatokból áll, a felvételizővel egy részletes beszélgetésre is sor kerül, művészetről, irodalomról, kultúráról. A tanév novembertől júniusig tart, a vizsgákat júniusban és októberben lehet letenni. A harmadév végén a diákok záróvizsgáznak.

A Táncművészeti Akadémia a következő szakokat indítja:

- nyolc éves képzés elemi iskolát végzettek számára, ez két három éves és egy két éves részből áll.
- egy erre épülő hároméves képzés szólistáknak, koreográfusoknak és tanároknak.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

A nyolcéves éves képzés feltétele az elemi iskola befejezése és egy sikeres felvételi vizsga, a lányok 10-12, a fiúk 11-14 évesen kerülhetnek az Akadémiára. A képzés egyes szakaszai után írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgákon kell számot adni az elsajátítottakról, az utolsó szakasz végén szerzett bizonyítvány és az érettségivel együtt felvételi lehetőséget jelent a hároméves képzésre. A három éves képzés során a teljesített vizsgák alapján lehet felsőbb évfolyamba lépni. A záróvizsga gyakorlati, írásbeli és szóbeli vizsgákat jelent a tanterv különböző tantárgyaiból és a választott szakirányból. Az iskolaév október 1-től május 20-ig tart.

Zenei főiskolák egy alkalmassági vizsga alapján veszik fel tanulóikat. A következő szakirányok közül lehet választani: zeneszerzés, karmesterség, ének vagy hangszeres muzsika. A képzés két illetve három szakaszból áll, alsó és felső évfolyamok, alsó, középső és felső évfolyamok. A választott szakiránytól függően az elemi szint után további 8-10 évig tartanak a képzések. A választott irány tárgyai mellett a tanterv tartalmaz mindne tanulónak kötelező un. Solfeggio (= szöveg nélküli énekgyakorlatok) tárgyat és speciális általánosan művelő tárgyakat. A tanulóknak/diákoknak év végén vizsgákat kell tenni, hogy a következő évfolyamban folytathassák tanulmányaikat. Az alsó és középső évfolyamokat követően igazolást állítanak ki, a felső évfolyamok befejezése után adják ki a választott szakirány záróbizonyítványát. A tanév novembertől júniusig tart, a vizsgákra októberben és júniusban kerül sor.

Életművészek karrier és krízis között

Olaszországi tanulmányok

Külföldön tanulni divatos, és mi lehet kellemesebb egy olaszországi ösztöndíjnál? De Olaszországban nagy változások zajlanak: aki ott tanul nemcsak történelmi események szemtanúja lehet, hanem kaotikus világvége hangulatot is megtapasztalhat.

✉ Kerstin Anja Schmelzer

Jellegzetes téli reggeli hangulat Milánóban: szemerkélő eső, hideg, köd. Mindjárt nyolc óra. Álmosan gyülekezik az *universitá statale* kapuja előtt kb. 200 diák. Nemsokára kezdődik az új félév. De fogjuk rövidre: semmi sem kezdődik ezen a napon. Az egyetem zárva van és senkinek nincs kulcsa. A tanárok éppolyan tanácsatalanok, mint mi, amíg arra nem jár egy gondnok, aki jót mulat a kint várakozó tömegben. Kihúzzák belőle, hogy *il presidente* Rómába ment, hogy megnyissa a félévet. Hogy ezt miért nem tudta korábban senki és hogy miért nincs egy hirdetés az ajtón, ami a tanácsatalan tömeget szétszathatná nem tisztázódik. Mindenesetre haza megyünk, és a félév Milánóban észrevétlenül, diákok nélkül kezdődik.

Ez az első napom a milánói egyetem ösztöndíjasaként, az egyetem egyébként a maga 100 000 diákjával Észak-Olaszországban a legnagyobb. Olaszország sokrétű problémái - kedvesen szólva *la crisi* (krízis) - a kinti tanulmányaimat szerencsejátékká változtatta. A diákokat arra ítélik, hogy 3 vagy 4 év alatt annyi tudást "zsákoljanak el" amennyi csak lehetséges. Hogy ezt hogy csinálják, a reménytelenül zsúfolt előadótermek és némely docens "úgyis megfizetnek, ha ma nem jövök ..." felfogása mellett az ő gondjuk. A óralátogatás már rég nem kötelező egyik félnek sem. Mindenki otthon tanul, és az egyetemre a legtöbben csak vizsgázni jönnek. Az "esame" sikerének a kulcsa, a professzor által megadott két szakirodalom szó szerinti befűlése, önálló gondolatokra csak ritkán kíváncsiak.

A DAAD (Német Akadémiai Csereszolgálat) és az egyetemek külföldi kapcsolatokért felelős hivatalainak (Auslandsamt - AA) együttműködése révén egy tucat egyetemistát küldenek évente olasz egyetemekre (a nyelvi tanfolyamokat leszámítva). Mivel a források korlátozottak további szövetségi és tartományi ösztöndíjak állnak rendelkezésre, ezeket az egyetemek fent említett hivatalai (AA) szervezik. Ellentétben az európai pénzeiből működő ERASMUS ösztöndíjakkal, ahol minden alaposan meg van szervezve, az AA ösztöndíjas teljesen kiélheti individualizmusát.

Nem mindenki küzd meg a változatosan kemény tanulási feltételekkel az állítólagosan "tunya" Olaszországban. Az olasz képzés dzsungelében a túlélési harcot groteszk bürokratikus akadályok nehezítik.

Példa: a beiratkozás. Aki kis naivan első nap belép az egyetemre, hogy neki álljon a tanulásnak, már rosszul kezdi. Mivel egy ösztöndíj alapvetően semmire sem jogosít fel. Először is vegyen magának két órát, hogy végigállja a titkárság előtt álló sort. Az ablak mögött ülő *Signora* még sohasem hallott a freiburgi egyetemről, arról nem is beszélve, hogy onnét valaki hozzájuk érkezne.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Üdvözlök, aki most még a titkárság vezetőjét tudja követelni - ekkor kezdődik csak a muri. Félórás rábeszélés után meggyőzőm a Fontos Embert, hogy nem valami ravasz csaló vagyok. És a lehető legkedvesebb mosollyal tolja oda nekem a beiratkozási csekket. "...a legolcsóbb, amit kínálhatok Signorina." 200 DM azonban kicsit gyanús, és így további negyed óra után láthatóan idegesebben megegyezünk 20 000 lírában (20 DM).

Túlzás lenne ezt sikeres tárgyalásnak nevezni: a hivatalos beiratkozási igazolás nélkül sohasem jut az ember diákigazolványhoz, ergo nem ehet a menzán, nem kaphat kollégiumi elhelyezést, de kedvezményes metró bérletet sem. Persze ezt előre senki sem mondja meg. "Úgyszincs szüksége a diákigazolványra" magyarázza a titkárságvezető "azzal a vizsgákra lehet jelentkezni, és maga úgysem vizsgázhat Olaszországban". Az állom, hogy egy két tantárgyat, majd elismertettek otthon, már előre köddé foszlik, úgy látszik tanulmányok helyett egy pihenési szemeszterre számíthatok.

Hogy a tanszéki könyvtárakhoz is a diákigazolványra van szükség, csak akkor tudom meg, amikor szabadidőmet tudományos munkák tanulmányozásával akarom eltölteni. Tehát még az önképzés sem! A városi könyvtárban? Csak az kölcsönözhet, aki állandó milánói lakos. A könyvtárosnő félrevon: "ha professzorától hoz egy papírt, hogy kezeskedik a könyvekért majd meglátom, hogy mit tehetek..." Aha. De honnét vegyek én ebben a személytelen nagyüzemben egy professzort?

A tanítási órák (lezione) előadás jellegűek. Nem szokás a tanárt kérdésekkel zavarni. Így míg el nem jön az "esame", legtöbbször alig váltottak pár szót tanárukkal. A hiányzó kommunikáció nemcsak vizsganeurózishoz vezet, de a diákok hiányos szocializációjához is. Aki - jobb esetben - tudja a szomszédjának a nevét, és kétórás professzori ömlengés után az első észébeötlő káromkodásig jut, az ritkán érdeklődik a szomszédja iránt. Pontosan nyolckor mindenki ott ül a padokban, és pontosan 10-kor mindenki becsomagol a hátizsákjába, hogy a 10.05-ös buszt elérje. Egy kis csevegés a folyosón? Egy kis kávé? Dehogy! Talán rohanhatnánk együtt a buszhoz!?

A kommunikáció hiány oka nem a vendéghallgatók iránti elutasítás jele, inkább egy generáció értékvtáása. Az egyetem nem mint szociális tér szerepel már, hanem mint egy szolgáltató üzem. A kaotikus egyetemi viszonyok mellett, mindenki örül, ha minél több dolgot otthon intézhet el. Otthon Dél- Európában az jelenti a szülőknél - a kollégiumot drogozás és prostitúció miatt éppen most zárták be. A gondolati és gazdasági függőség ahhoz vezet, hogy mindenki minél gyorsabban és sértetlenül igyekszik túljutni az egyetemi éveken, hogy végre saját lábára állhasson.

Olaszországban keményebb, iskolásabb az egyetem mint nálunk, az alapismeretkereké prdásan figyelnek. Aki valóban minden kötelező órára bejárna, alig lenne szabadideje. A munkaerőpiac pedig nem diplomás állásajánlatokkal van tele. Mindez a szülői házhoz való erős kötődéssel jár. De akinek először mindig haza kell mennie, hogy megkérdezze, hozhat e fel új barátokat, előbb utóbb nem erőlteti tovább a dolgot. Pedig éppen egy kis "közelség" által adhatna egy olyan tömegegyetem valami többletet, nemcsak Olaszországban. Reménykedhetünk, hogy az olasz tanulmányok talán valamire mégis megtanítottak az ÉLETből: vas önfegyelemre és könyöklésre például. Az biztos, hogy minden olasz társunk életművész. Umberto Eco írta nemrég: "... ezért van, hogy az olasz diplomások külföldön olyan sikeresek és mindenkit maguk mögé utasítanak". La speranza e l'ultima a moire - a remény él.

Szakmai továbbképzés

A továbbképzések rendje

Az Olaszországban működő német vállalatok olasz jog szerinti vállaltok, így azokkal egyenrangúak. Azonos kedvezményekre esélyesek (pl. vállalati képzések részfinanszírozása) és azonos jogi és mindenek előtt kollektívszerződési kötelezettségeik vannak (pl. munkavállaló szabadságolása tanulmányi célból).

A szakmai továbbképzések rendje Olaszországban meglehetősen összetett, a kívülálló számára szinte átláthatatlan.

Számos állami és privát képzési intézmény kínálja képzéseit települési, tartományi és regionális szinten. A 20 olasz régió önálló és független a szakmai továbbképzések szabályozása területén, joga és kötelessége a régióra érvényes jogi háttér megteremtése. A regionális képzési és továbbképzési bizonyítványok nem viszonyíthatók egymáshoz, azonos és/vagy hasonlóan csengő szavak sokszor különböző fogalmakat takarnak. Nincs olyan szerv, ahol átfogóan és folyamatosan gyűjtenék az adatokat, az információk részlegesek. A helyi gazdaságföldrajzi keretfeltételeken és a legfontosabb továbbképzési intézményeken múlik elsősorban, hogy egy adott területen milyen szakmai továbbképzések vannak.

A jogi alapok

Az olasz alkotmány az első szakma megszerzését és a szakmai továbbképzéseket is közösen "szakmai képzéseknek" nevezi. Az állam vállalja, hogy a szakmai képzést és a munkavállalók képzettségének fokozását biztosítja. Ez az általános kijelentés azonban sem jogilag megfogható formában nem jelenik meg (pl. törvény), sem a képzési célú szabadságolás jogában vagy a képzés idejére szóló szabadság lehetőségében nem jelenik meg.

A fémfeldolgozó iparban és a textiliparban dolgozók szakszervezetinek a kezdeményezésére a szektorban olyan kollektívszerződéseket kötöttek, melyek lehetővé teszik hogy képzési szabadságot vegyen ki a munkavállaló. Eredetileg ez a szabályozást azt szolgálta, hogy a kötelező iskolákat nem teljesítők, a 70-es években a munkavállalóknak közel 70%-a, a második tanulási lehetőség idején szerezzék meg a kötelező bizonyítványt. A továbbiakban ebből "képzésijog" fejlődött ki, melynek sarokpontjai a következők:

"150 órás" tanfolyamok

- > az óraszámot vállalatonként, három éves időtartamra, kollektívszerződési kritériumok alapján határozzák meg
- > lehetőség arra, hogy vállalatonként 150 órát képzésre (alacsony képzettségű felnőttek estén) vagy szakmai képzésre fordítsanak (pl. szakszervezeti képzés üzemitanács tagoknak)
- > ezek mellett a rendelkezésre álló óraszámok mellett a szociális partnerek (munkaadók és -vállalók) tárgyalásának tárgya az az óraszám, amit a munkaidő rovására még képzésre lehet fordítani.

Sokak szerint a szabályozás, a különleges ösztönzés, a végzettségek összemérhetőségének és a szakképzések területén az politikai irányvonalak és kezdeményezések állandó szervezett

OKTATÁSÜGY

Olaszország

kooperációjának ill. ilyen kooperációs szervezeteknek a hiánya, hátrányosan hat a képzések minőségére. Ezért most az állam és a szociális partnerek között egyeztetés folyik a szakképzések átszervezéséről. A tevékenységeket bizonyára a "szakmai végzettségek megfeleltetési eljárása" közösségi programmal összefüggésben is érdemes megnézni. Jobb racionalizálást és koordinációt terveznek a következők révén:

- > a szakmai és az általános képzések mélyreható szétválasztása
- > a munkerőpiac fejlődésének és a jövőbeli munkahelyek kívánalmainak erősebb figyelembevétele
- > képzési eredmények honorálására állami kritériumok lefektetése
- > egy országos, egységes elismertetési rendszer lefektetése a szakmai programok tekintetében (továbbképzések bizonyítványainak összehasonlíthatósága érdekében sztenderek kidolgozása)
- > a szakmai továbbképzések állami ösztönzési rendszerének megteremtése

A vállalatok szerepe

Olaszországban a vállalatokat nem kötelezik jogilag szakmai képzéseknek sem finanszírozására, sem külső vagy belső szervezésére. Mégis a szabad gazdaság a tevékenyebb részét képezi az államilag fenntartott képzési intézmények mellett működő, magán továbbképzők szervezeteknek. A magán képző intézmények közé általában olyan fenntartók tartoznak, akik a regionálisan szervezett, képzéseken túl, azoknak a hatókörén kívül dolgoznak. Ez egy meglehetősen heterogén csoport, melyet azonban rendszeresen nem csekély mértékben állami pénzekből finanszíroznak. Az állami intézményekkel szemben a privát intézmények a munkavállaló felnőttek képzésére szakosodott.

Az olasz ipar, eltekintve néhány nemzetközi vállalattól még ma is a hagyományos iparágakkal (pl. élelmiszeripar, textilipar) foglalkozik. Folyamatos erőfeszítések ellenére még messze van attól, hogy technikai/technológiai szempontból az elsők között legyen.

A nemzetközi versenyképességet azáltal kívánják elérni ill. növelni, hogy a hátrányt ledolgozzák és/vagy a bérköltségeket a lehető legalacsonyabb szinten tartják. A közép- és észak-olaszországi nagyvállalatok visszaesésével egyidőben sok kis és középvállalat tört fel az északkeleti országrészben és az Adria mentén.

Sokáig uralkodott az olasz üzemekben az a felfogás, hogy a szakmai képzést az államra ill. a régiókra hagyják. A vállalatok sokszor csak akkor voltak hajlandók üzemi továbbképzések szervezésére, ha a termelésben való átállás vagy átszervezés ezt szükségessé tette, vagy ha ilyen célú állami támogatást kaptak. Egy szakma megtanulásának - régebben széles körben elterjedt felfogás szerint - beváltabb módszere a munka általi tanulás. Stratégiaileg lényeges módszernek a szakmai továbbképzést csak mostanában tekintik, többek között a vállalati (és személyes) profil kialakításához. A Munkavállalók Szakmai Képzésének Fejlesztéséért Intézet (ISFOL) éves jelentésében mindig újra hangsúlyozza a vállalat méretének és költségvetésének, valamint egyrészt a termelési újítások gyakoriságának és másodsorban a továbbképzési osztály működésének szoros összefüggését. A legtöbb nagyvállalatnál van ilyen osztály, középvállalatoknál különösen akkor jellemző, ha a cég nagyon innovatív vagy egy olasz vagy nemzetközi konszern részeként működik, kisvállalatok nem tesznek ilyen irányú erőfeszítéseket. A 80-as évek végén az ipari és szolgáltató szektorban még 2000-nél kevesebb nagyvállalatnak volt képzéssel foglalkozó részlege, melyek a vállalati stratégia integrált részeként alakították a képzési stratégiát. A nemzetközileg ismert és tevékeny nagyvállalatok

OKTATÁSÜGY

Olaszország

ugyanakkor már régen foglalkoznak képzésekkel. Így pl. a FIAT 1978-ban alapította a Szervezetfejlesztési Intézet és a Managementközpont és Trénerok Iskolájának fúziójából létrejövő ISVOR-t, vagy 1979-ben az Olivetti a diplomás és érettségizettek képzésével foglalkozó vállalati tulajdonú képzési céget, a ELEA-t.

Vállalatok feletti magán képzések az ENFAP példáján keresztül

A legtöbb olasz vállalkozót tömörítő Confindustria Szövetség képzési központja az ENFAPI. Fő jellegzetességei a következők:

- ⇒ Ez egy konzorcium, melynek a Confindustria a főpartnere, olyan vállalatok mellett mint amilyen a Fiat, a Pirelli Montedison, az IBM Italia, a Zanussi és más fontos ipari szövetségek.
- ⇒ 1987-ben a konzorcium részvénytársasággá alakult, új elnevezése: ENFAPI - Confindustria Tréningrendszer
- ⇒ Szakmai képzések szervezése
- ⇒ A programokon résztvevők bizonyítványt kapnak (folyamatos minőségellenőrzés)
- ⇒ Gyors reagálás a gazdaság elvárásaira
- ⇒ Alapinformációk az elméleti kutatásokról vállalati szakértőktől
- ⇒ Támogatási, koordinációs, és ösztönzési részleg, valamint az európai szociális alapokkal foglalkozó projekt részleg
- ⇒ Különleges képzési programok Dél-Olaszországban
- ⇒ Innovációs szemináriumfejlesztés, szövegek előkészítése és terjesztése, ipar igényeinek megfelelő kutatásfejlesztés

Az olasz kereskedelmi kamarák

Az Olaszországban működő vállalatoknak kötelező kamarai tagságot ír elő a törvény. A kamarák hagyományos feladatai közé tartozik a képzés. A szakmai továbbképzéseket jelenleg a minőségjavítás és a tevékenységek alapos kiválasztásának jól körülhatárolt stratégiája alapján szervezik. A stratégia konkrét megvalósulása a következőkben nyilvánul meg:

- hagyományos, a kamara által fejlesztett továbbképzések(pl. eladó) leépítése
- különleges részlegek kiépítése a következő képzések kifejlesztésére, megvalósítására:
  - a) kiegészítő és alkalmazkodási képzések vállalkozóknak, managereknek és vezető beosztásúaknak (max .40 óra)
  - b) 41 - 250 órás tanfolyamok
  - c) 250 óránál hosszabb magas szintű bizonyítványt adó képzések műszaki területen az iskolát otthagyóknak és munkanélküli diplomásoknak
- elmozdulás a managerek, vezető tisztségviselők és kezdő vállalkozók, mint célcsoport irányába
- elmozdulás a keresleti piachoz igazított képzési tartalmak felé
- a különleges részleg költségvetése 1991-ben kerek 25 Mio ECU

Az olasz kamarák követik az általános képzési trendet, ami a fiatalok első szakmát adó képzésétől a magas színvonalú felnőttképzések irányába mutat.

Confindustria

Az olasz vállalatok szövetsége képzések szervezése mellett, alakítója a képzési politikának is. A képzések hatékonyságának és átláthatóságának fejlesztését fontos céljuknak tartják, 1988-

OKTATÁSÜGY

Olaszország

ban egy kongresszuson a szakképzések helyzetét így jellemezték: „bábeli torony”, „piac, ahol senki sem tudja pontosan, hogy mit lehet eladni és venni”. Ez a helyzet alapvetően nem változott.

Az állam befolyása

1977/78-ban az állam a szakképzésekre vonatkozó kompetenciáinak nagy részét, köztük a törvényhozást is a régióknak adta le. Nagyon tudatosan mondott le a központi politikai monopóliumáról, abban a meggyőződésben, hogy a régiók alkalmasabbak a szakképzések és a helyi adottságok valamint munkaerőpiac elvárásainak összeegyeztetésére. A 845/1978-as törvény egy központilag koordinált, de regionálisan rugalmas jogalkotói és adminisztratív apparátusról gondoskodott. A hivatalos bizonyítványok és diplomák kiadása monopólium, ami az iskolák és egyetemek, tehát az Oktatási Minisztérium felügyelete alá tartozó intézményeknek van fenntartva. Eltekintve az Oktatási Minisztériumtól országos szinten a szakképzések szempontjából a Munkaügyi Minisztérium, a Központi Foglalkoztatási Bizottság és a Munkavállalók Szakmai Képzésének Fejlesztéséért Intézet (ISFOL) jelentős.

Az Oktatási Minisztérium

Az előkészítő feladatokon kívül a Minisztérium konkrét képzési feladatokat is vállal, amikor középiskolákban "150 órás" tanfolyamokat szervez. Mivel ezek a képzések elsősorban arra szolgálnak, hogy az alsó-középszkola záróbizonyítványát utólag is megszerezhessék a tanulók. Ebben az esetben szakképzés címén egyértelműen hiánypótlásról, az általános alap képzés bepótlásáról van szó. A programok nem jelentéktelenek, ha a tendencia visszaeső is, 1987/88 még 76 000 résztvevője volt a tanfolyamoknak. A most folyó kísérletek arra irányulnak, hogy az ilyen iskolás szakképzéseket kevésbé formalizált kínálatokkal egészítsék ki a települések részéről, s ezáltal a középiskolákat vonzó továbbképzési központokká alakítsák.

A Munkaügyi Minisztérium

A minisztérium feladatait négy csoportba sorolhatjuk:

- 1) Képviselési funkció - Együttműködés nemzetközi és EU-hatóságokkal: A Munkaügyi Minisztérium az EU Bizottsággal együttműködik a szakmai képzések támogatása területén az Európai Szociális Alap forrásainak felhasználásával.
- 2) Tanácsadói és koordinációs funkció - kapcsolat a régiókkal a fontos információk és a munkaerőpiac és a képzéspolitikai kutatási és tanulmányi eredményeinek cseréje révén, a regionális tevékenységek összehangolása az általános gazdasági tervekkel országos szinten, valamint a régiók közötti koordináció a belső konfliktusok elkerülése érdekében, országos szinten egy általános minimum képzési struktúra és -tartalom meghatározása
- 3) Támogatási és finanszírozási funkció - elsősorban a szakképzések technikai és pénzügyi támogatását érinti pl. ipari válság körzetekben átképzések az erre a célra létrehozott "Mobilitás Alap" forrásaiból
- 4) Szervezési és finanszírozási funkció - a régiókkal együtt, azok kezdeményezésére a szakképzésben oktatók számára képzéseket szerveznek

OKTATÁSÜGY

Olaszország

Azért, hogy ezeknek a feladatoknak eleget tudjon tenni, a minisztérium egyre jobban együttműködik a kutatóintézetekkel pl. ISFOL, eredményeik fontosak a felnőttképzés számára. Az ISFOL vezetősége a Munkaügyi Minisztérium, a régiók vezetőinek és a munkavállalók és munkaadók képviselőiből áll. A régiókkal együttműködve az ISFOL minden évben elkészít a Munkaügyi Minisztérium számára egy leírást a szakképzési tevékenységek aktuális és várható fejlődéséről. A beszámolót aztán bemutatják a Központi Foglalkoztatási Bizottságnak. A Bizottság joga, hogy a Minisztérium számára kötelező ajánlásokat valamint javaslatokat tegyen.

A régiók

A régiók a szakképzés legfontosabb fenntartói Olaszországban. Minden kezdeményezés és szervezés állami továbbképzésnek számít, amely a régiók pénzügyi forrásaiból működik és a 845/1978-as törvény hatálya alá esik. Míg a privát továbbképzések a munkavállalók szakmai képzésére szakosodtak, az állami képzések a munkanélküliek és a munkanélküliséggel veszélyeztetett rétegeket célozza meg. Jelenleg a szakmai továbbképzések költségvetése a régiók szakképzésre szánt kereteinek összesen 35%-át teszi ki. A régiók a források nagyobb részét az első szakma képzésére fordítják.

Az intenzív decentralizálás Olaszországban ahhoz vezetett, hogy a különböző régiókban különböző továbbképzési programok, különböző tartalommal, különböző képzettségről szóló igazolást állítanak ki. Bár mind a Minisztérium az ISFOL-lal, mind a régiók elemzik a képzési és képesítési szükségletet, bár van a szociális partnerek között regionális szinten és szektoronként is megállapodás ilyen vizsgálatokról, bár a regionális intézkedéseknek meg kell felelniük a nemzeti iránymutatásoknak és az országos gazdasági tervnek, még mindig hiányzik a rendszeres és formális konzultáció a régiók és a szociális partnerek között, valamint állandó formális kooperációs szervezetek a szakképzések politikai irányvonalainak definiálására és az új kezdeményezések meghatározására. A szakképzések szervezetei és az ebben résztvevő intézmények olyan gyakran cserélődnek és változnak, hogy már nem lehet "regionális rendszerről" beszélni. Egy kielégítő áttekintéshez mind a 20 régiót egyenként kellene bemutatni a maguk továbbképzési tevékenységével. Az ISFOL egy 1990-es felmérése szerint a szakképzési területen mintegy 30 000 fenntartó dolgozik.

A továbbképzés a kollektív szerződésekben

Olaszországban országos, regionális szinten, szektoron belül és vállalatonként kollektív szerződések sokasága van életben. Nagy és középvállalatok általában továbbképzési tervet készítenek. Az üzemi tanácsot erről informálják. A vállalat és a dolgozók képviselőinek együttműködési struktúráját kiépítik. Az átképzés és a munkanélküliségtől fenyegetett munkavállalók beilleszkedésének segítése a szociális partnerek közötti szerződéseken és törvényeken nyugszik. A szakmai továbbképzések egyre izgalmasabbá válnak a szakszervezeteknek is. Ez a "szakmai végzettségek megfeleltetési eljárása" közösségi program kapcsán egyébként is nyilvános viták témája; konferenciák, szemináriumok kerülnek megrendezésre, amelyeken a régiók képviselői, a munkavállalói és -adói oldal, az ISFOL, a Munkaügyi Minisztérium helyi hivatalainak vezetői és a szakképzési intézmények vesznek részt.

A továbbképzések finanszírozása

Nemcsak a továbbképzések tervezése és megvalósítása nyugszik a magán és állami fenntartók együttműködésén, hanem a finanszírozása is (un. vegyesfinanszírozás). Bár a továbbképzések költségeinek adatait nem vizsgálják folyamatosan. Jelentős állami pénzek folynak a régiókhoz, melyek legalábbis részben ellátják a 20 különböző továbbképzési rendszert a maga nem ritkán különböző továbbképzési koncepciójával és definíciójával. A szakmai továbbképzések felhasználásainak áttekintése az 1987-es és 1991-es évre készült el:

	1987	1991
Teljes költség, ebből	3,3 Mrd. ECU	5,2 Mrd. ECU
állam	0,7 Mrd. ECU	1,1 Mrd. ECU
régió	0,7 Mrd. ECU	0,7 Mrd. ECU
vállalat	0,7 Mrd. ECU	2,0 Mrd. ECU
Európai Szociális Alap	0,6 Mrd. ECU	1,2 Mrd. ECU
Résztvevők	nincs adat	0,2 Mrd. ECU
egyé	0,6 Mrd. ECU	nincs adat

A teljes felhasználás egyértelmű növekedést mutat: a bruttó hazai termék 0,5 %-áról 0,8%-ra emelkedett.

Az OECD forrásai szerint Olaszország 1988-ban a bruttó hazai termék összesen 1,5%-át fordította munkaerőpiaci intézkedésekre, ebből 0,8%-ot aktív tevékenységekre (pl. továbbképzések) és 0,7%-ot pedig passzív módon (pl. munkanélküliek támogatása) használt fel. (Összehasonlításként Németország 1989-ben 2,2% -ból 1%-ot aktív és 1,2 % -ot passzív intézkedésekre használt). Olaszország az európai összehasonlításban az alsó középmezőnyben helyezkedik el.

A résztvevők száma is folyamatosan emelkedett ebben az időszakban 200 000 -ról (1987) kerek 1 000 000-ra (1991).

Olaszországban a szakmai továbbképzések finanszírozási módjának nagyjából két formája létezik:

1. a vállalatok belső vagy külső továbbképzésüket direkt módon finanszírozzák (vagy indirekt módon hozzájárulás fizetése által, pl. a továbbképzési célokra létrehozott állami pénzalapba - Rotációs alap)
2. Dél- valamint Észak- és Közép-Olaszországban a továbbképzések különböző vegyesfinanszírozási rendszere alakult ki.

OKTATÁSÜGY

Olaszország

	Észak- és Közép - Olaszország	Dél-Olaszország
Európai Szociális Alap	40 %	50 %
Rotációs Alap (vállalatok indirekt)	40 %	40 %
Vállalatok direkt	20 %	10 %

A szakmai továbbképzések zöme magán finanszírozású vagy legalább magán szervezésű: a továbbképzések 80%-a magán képzési intézményekben, vagy vállalaton belül folyik. Míg az állami költség a továbbképzésekre százalékosan csökken, addig a vállalatok kiadásai nőnek, és nemcsak abszolút értékben, hanem a bruttóbérhez képest, százalékosan is.

A szakmai továbbképzésekre fordított összeg egyenes arányban áll a vállalat nagyságával, tevékenységével valamint a technikai újítások fontosságával: nagyvállalatok sokkal többet költenek továbbképzésre, mint a kis és középvállalatok; a szolgáltatási szektorban - elsősorban a bankoknál, biztosítóknál- a továbbképzés szerepe jóval fontosabb, mint más területeken; a piacon új vállalatok, a kis és közepesek is, többet költenek továbbképzésre mint a piacon már bejáratott cégek.

A szakmai továbbképzések átlagos hosszúsága a vállalatoknál és iskolaközpontokban 28 óra évenként. A tendencia a rövidebb, modulokból felépülő, testreszabott továbbképzések irányába mutat, a magasabb végzettségűek, vagyis a vállalkozók, felső management és vezetők számára.

Azokban a régiókban, ahol a szakmai továbbképzéseket saját forrásból, valamint az állami alapok juttatásaiból (Közös Alapok, Rotációs Alapok, Dolgozói és Mobilitás Alap - a speciális projektek támogatására) finanszírozzák, ott a továbbképzések hátrébb szorulnak mint a fiatalok első szakmát adó képzésének szervezése és finanszírozása. Mindenesetre megfigyelhető minden régióban és mind a három gazdasági szektorban, hogy a felnőttek szakmai továbbképzése nő. A regionálisan szervezett tanfolyamok 2/3-a emlékeztető és kiegészítő képzés, csupán 25% a munkavállalók szakmai képzése. A továbbképzési kiadások Dél és Közép-Olaszországban emelkedő tendenciát mutatnak, míg északon és különösen északkeleten visszaszorulnak. A regionálisan szervezett továbbképzések átlagos időtartama 1991-ben 257 óra volt.

Összesen 130 000 résztvevője van a továbbképzéseknek. 44 000 munkavállaló vett részt képzésen a mezőgazdaságból, 22 000 az iparból és a kereskedelemből valamint 65 000 a harmadik szektorból.

Célcsoportok szerinti statisztikai adatok sajnos nem állnak rendelkezésre.